

หนังสือที่ระลึก

ในงานพระกฐินพระราชทาน

รัฐสภา

พ.ศ. ๒๕๑๓

ณ วัดตุม อำเภอพระนครศรีอยุธยา
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

THAI NATIONAL ASSEMBLY LIBRARY

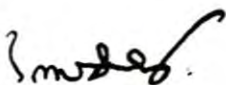

3961127952

เนื่องด้วยในบวรรัฐสภาได้รับพระราชทานพระกฐิน
ให้ทอด ณ วัดตุม ตำบลวัดตุม อำเภอพระนครศรีอยุธยา
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และตามที่เคยปฏิบัติ ได้มี
การพิมพ์หนังสือขึ้นแจกแก่บรรดาท่านผู้มาร่วม ในการ
อนุโมทนาพระกฐินพระราชทานเสมอมา

สำหรับในบวรเห็นสมควรจัดพิมพ์รัฐธรรมนูญแห่งราช
อาณาจักรไทย พร้อมทั้งข้อบังคับการประชุมปรึกษาของ
วุฒิสภา และ ข้อบังคับการประชุมปรึกษาของสภาผู้แทน
รวบรวมนั้นไว้เป็นเล่มเดียวกัน หวังว่าคงจะเป็นประโยชน์
แก่ผู้ท้อใจเป็นตอชงใช้หนังสือเล่มนี้ อีกทั้งผู้ต้องการ
ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนด้วย

พันเอก

(นายวรการบัญชา)

ประธานรัฐสภา

๓ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๑๓

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

พ.ศ. ๒๕๑๑

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

สมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช

สยามินทราธิราช บรมนาถบพิตร

ตราไว้ ณ วันที่ ๒๐ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๑๑

เป็นปีที่ ๒๓ ในรัชกาลปัจจุบัน

ukumstt พระพุทธศาสนาเป็นชาติภาค ๒๕๑๑ พระษา
ปัจจุบันสมัย จันทรคตินิยม กับสมพัตสร เขฏฐุมาส กาพภักษ
ทสมตติ สร้อยคติภาค มิถุนายนมาต วิสติมสุรทิน พฤห์ตบตีวาร
โดยกาลบริเขต

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มหิต
ลาธิเบศรรามาธิบดี จักรีนฤพดินทร สยามินทราธิราช บรม

นาถบพิตร เสด็จออก ณ พระที่นั่งอนันตสมาคม ท่ามกลางอุทม
 สันนิบาต พระบรมวงศานุวงศ์ ทูตานุทูตผู้แทนนานาประเทศ
 สมาชิกสภาวาระรัฐธรรมนูญและเสนามามาตยราชบริพาร ผู้
 เองบาทบงกชพร้อมพร้อมกันโดยอนุกรม

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ประกาศว่า ตาม
 ทศมเด็จพระบรมปิตุลาธิราช พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหา
 ประชาธิปไตย พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า
 โปรดกระหม่อม พระราชทานรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
 ณ วันที่ ๑๐ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๔๗๕ นั้น เป็นการสถาปนา
 การปกครองระบอบประชาธิปไตยขึ้นในประเทศไทย โดยมี
 พระมหากษัตริย์เป็นประมุข ทรงใช้อำนาจอธิปไตยซึ่งมาจาก
 ปวงชนชาวไทยตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ กล่าวคือ ทรง
 ใช้อำนาจอธิปไตยทางรัฐสภา ทรงใช้อำนาจบริหารทางคณะ
 รัฐมนตรี และทรงใช้อำนาจตุลาการทางศาล

การปกครองระบอบประชาธิปไตยดังกล่าว ได้วิวัฒนาการ
 มาโดยลำดับ ภาวะการณ์บ้านเมืองผันแปรไป เป็นเหตุให้ต้อง
 เปลี่ยนแปลงแก้ไขรัฐธรรมนูญหลายครั้งหลายครา เพื่อให้
 เหมาะสมกับกาลสมัย

ตามวิวัฒนาการ ปรากฏว่า ระบบการปกครองที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขนั้น เป็นที่เลื่อมใสศรัทธาของปวงชนชาวไทย เป็นการถาวรมั่นคงตลอดมา ข้อที่จำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงแก้ไขรัฐธรรมนูญ ได้แก่สัมพันธภาพระหว่างรัฐสภากับคณะรัฐมนตรีและรูปของรัฐสภาเป็นสิ่งสำคัญ ถ้าอำนาจนิติบัญญัติและอำนาจบริหารอยู่ในฐานะที่คานกันและสมดุลกันตามควรแล้ว บ้านเมืองก็จะอยู่ในเสถียรภาพตามที่ต้องการ

วิธีที่จะให้มีการคานกันและสมดุลกันดังกล่าว เคยใช้วิธีให้มีสมาชิกสองประเภทอยู่ในสภาเดียวกัน คือ สมาชิกที่ราษฎรเลือกตั้ง และสมาชิกที่พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้ง แล้วใช้วิธีให้มีสองสภา คือ สภาที่ราษฎรเลือกตั้ง และสภาที่เลือกตั้งอย่างอื่น หรือสภาที่พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้ง แล้วกลับไปใช้วิธีเดิมแต่ก็รักษาเสถียรภาพไว้ไม่ได้

คณะปฏิวัติสังเกตเห็นว่า มีความชัดเจนไม่สงบเรียบร้อย บ้านเมืองอาจประสบอันตรายได้อย่างมาก ถ้าจะให้การปกครองประเทศเป็นไปโดยเรียบร้อย และจะให้การปกครองระบอบรัฐธรรมนูญเป็นการมั่นคงถาวร โดยแท้แล้ว จะต้องสร้างรากฐานของระบอบนั้น โดยพัฒนาการศึกษาและการเศรษฐกิจ

ของชาติตามแผนและโครงการที่แน่นอน กับทั้งจัดให้มีรัฐธรรมนูญที่เหมาะสม จึงได้ทำการปฏิวัติเมื่อวันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๐๑ และ คณะปฏิวัติได้ประกาศให้ยกเลิกรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๗๕ แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช ๒๔๙๕

การที่จะให้มีรัฐธรรมนูญที่เหมาะสมนั้น หัวหน้าคณะปฏิวัติได้นำความกราบบังคมทูลว่าสมควรจัดให้มีสภาร่างรัฐธรรมนูญ และมีธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักรเพื่อใช้ไปพลางก่อน ทรงพระราชดำริเห็นชอบด้วย เมื่อวันที่ ๒๗ มกราคม ๒๕๐๒ จึงได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ใช้ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร จนกว่าจะได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญซึ่งสภาร่างรัฐธรรมนูญจะได้จัดร่างขึ้น

สภาร่างรัฐธรรมนูญได้ดำเนินการร่างรัฐธรรมนูญโดยละเอียดถี่ถ้วน กล่าวคือ ได้ตั้งคณะกรรมการฟังความคิดเห็นประชาชน มีหน้าที่รวบรวมพิจารณาความคิดเห็นของประชาชน คณะกรรมการระเบียบวาระมีหน้าที่คนควาและรวบรวมหลักสูตรสำคัญอันควรพิจารณาและคณะกรรมการยกร่างรัฐธรรมนูญ มีหน้าที่ยกร่างรัฐธรรมนูญ และในการนี้ เฉพาะหลักสูตรสำคัญให้ถือตามมติของสภา

ในการร่างรัฐธรรมนูญ ทงสภาร่างรัฐธรรมนูญและคณะกรรมการกฤษฎีกาที่เกี่ยวข้อง ได้พิจารณาบทรัฐธรรมนูญที่มีมาแล้วในประเทศไทย กับบทรัฐธรรมนูญของนานาประเทศประกอบด้วย แต่ความมุ่งหมายโดยเฉพาะ ก็คือ จะบัญญัติบทรัฐธรรมนูญให้เหมาะสมกับความต้องการของประเทศชาติ เพื่อให้ตั้งอยู่ในเสถียรภาพและความเจริญก้าวหน้าสืบไป

สภาร่างรัฐธรรมนูญลงมติกำหนดหลักการสำคัญเป็นการทั่วไปว่า ประเทศไทยมีการปกครองระบอบประชาธิปไตย มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข และได้กำหนดหลักการสำคัญในเรื่องอื่น ๆ อาทิ เรื่องรูปรัฐสภา และเรื่องสัมพันธ์ภาพระหว่างรัฐสภากับคณะรัฐมนตรี กล่าวคือ ให้รัฐสภามีสองสภา สภาหนึ่งประกอบด้วยสมาชิกที่ราษฎรเลือกตั้ง อีกสภาหนึ่งประกอบด้วยสมาชิกที่พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้ง รัฐสภามีอำนาจในทางนิติบัญญัติและควบคุมการบริหารราชการแผ่นดินได้ด้วยวิธีการตั้งกระทู้ถามรัฐบาล เปิดอภิปรายทั่วไปโดยไม่ลงมติ หรือเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจ

เมื่อรัฐสภามีอำนาจในทางนิติบัญญัติ และควบคุมการบริหารราชการแผ่นดินดังกล่าวแล้ว สภาร่างรัฐธรรมนูญพิจารณาเห็นว่า เพื่อคงแห่งอำนาจอันจะยังระบอบรัฐธรรมนูญ

ให้ตั้งอยู่ในเสถียรภาพ สมควรที่อำนาจนิติบัญญัติและอำนาจบริหารจะแยกจากกันให้มากยิ่งขึ้น จึงได้ลงมติในหลักการสำคัญว่า นายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีอื่นซึ่งเป็นฝ่ายบริหารจะเป็นสมาชิกแห่งรัฐสภาในขณะเดียวกันมิได้

คณะกรรมการการร่างรัฐธรรมนูญ ได้ยกร่างรัฐธรรมนูญตามหลักการสำคัญซึ่งสภาร่างรัฐธรรมนูญได้ลงมติไว้ และได้เสนอเพื่อให้สภาร่างรัฐธรรมนูญพิจารณา

สภาร่างรัฐธรรมนูญได้พิจารณาเป็นสามวาระ ในวาระที่ ๑ ได้รับร่างรัฐธรรมนูญไว้พิจารณา ในวาระที่ ๒ ได้ตั้งคณะกรรมการพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญขึ้นเพื่อพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญนั้นกับคำแปรญัตติ ภายใต้บังคับแห่งหลักการสำคัญที่สภาร่างรัฐธรรมนูญได้ลงมติไว้ และสภาร่างรัฐธรรมนูญได้พิจารณาร่างรัฐธรรมนูญที่คณะกรรมการพิจารณาเสร็จแล้ว เริ่มต้นด้วยข้อรัฐธรรมนูญ คำปรารภ แล้วเรียงตามลำดับมาตรา ในวาระที่ ๓ ได้ลงมติให้เสนอร่างรัฐธรรมนูญนั้นต่อสภาร่างรัฐธรรมนูญในฐานะรัฐสภา

สภาร่างรัฐธรรมนูญในฐานะรัฐสภา ได้พิจารณาร่างรัฐธรรมนูญตามมาตรา ๑๐ แห่งธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร

จักรแล้ว ลงมติให้นำร่างรัฐธรรมนูญนั้นขึ้นทูลเกล้าทูล
กระหม่อมถวาย เพื่อพระมหากษัตริย์ทรงลงพระปรมาภิไธยให้
ประกาศใช้ต่อไป

ครั้นเมื่อให้นำร่างรัฐธรรมนูญขึ้นทูลเกล้าทูลกระหม่อม
ถวายแล้ว ได้ทรงพระราชวิจารณ์โดยตลอด และทรงพระราช
ดำริเห็นพ้องต้องตามมติของสภาร่างรัฐธรรมนูญในฐานะรัฐ-
สภาแล้ว

จึงมีพระบรมราชโองการดำรัสเหนือเกล้าเหนือกระหม่อม
ให้ตรารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับนั้นไว้ ให้ใช้
แทนธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร ซึ่งได้ตราไว้ ณ
วันที่ ๒๘ มกราคม พุทธศักราช ๒๕๐๒ นั้น ตั้งแต่วันประกาศ
นี้เป็นต้นไป

ขอให้ปวงชนชาวไทยร่วมแรงร่วมใจกันสนับสนุน ส่งเสริม
และรักษาปฏิบัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยนี้ ให้เป็น
หลักสถิตสถาพร ขอให้ราษฎรใช้สิทธิของตนให้เป็นผลตาม
ระบอบประชาธิปไตย ขอให้รัฐสภากับรัฐบาลปฏิบัติหน้าที่ตาม
บทแห่งรัฐธรรมนูญนี้ โดยเจตจำนงตรงกันในอันที่จะจรรโลง

ประเทศชาติให้มั่นคงเจริญก้าวหน้า จรรโลงประชาชนให้เกษม
สุขสวัสดิ์ จรรโลงวิถีรัฐธรรมนูญให้สมบูรณ์ด้วยเสถียรภาพ
ตราบเท้านิรันดรกาล สมดังพระบรมราชปณิธานทุกประการ
เทอญ

หมวด ๑

บททั่วไป

มาตรา ๑ ประเทศไทยเป็นราชอาณาจักรอันหนึ่งอันเดียว
จะแบ่งแยกมิได้

มาตรา ๒ ประเทศไทยมีการปกครองระบอบประชาธิปไตย
มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

มาตรา ๓ อำนาจอธิปไตยมาจากปวงชนชาวไทย พระ
มหากษัตริย์ผู้เป็นประมุขทรงใช้อำนาจนั้นแต่โดยบทบัญญัติแห่ง
รัฐธรรมนูญ

หมวด ๒

พระมหากษัตริย์

มาตรา ๔ องค์พระมหากษัตริย์ดำรงอยู่ในฐานะอันเป็นที่
เคารพสักการะ ผู้ใดจะละเมิดมิได้

มาตรา ๕ ผู้ใดจะกล่าวหาหรือฟ้องร้องพระมหากษัตริย์ใน
ทางใดๆ มิได้

มาตรา ๒ พระมหากษัตริย์ทรงเป็นพุทธมามกะ และทรง
เป็นอัครศาสนูปถัมภก

มาตรา ๓ พระมหากษัตริย์ทรงใช้อำนาจนิตินัยบัญญัติทาง
รัฐสภา

มาตรา ๔ พระมหากษัตริย์ทรงใช้อำนาจบริหารทางคณะ
รัฐมนตรี

มาตรา ๕ พระมหากษัตริย์ทรงใช้อำนาจตุลาการทางศาล

มาตรา ๑๐ พระมหากษัตริย์ทรงดำรงตำแหน่งจอมทัพไทย

มาตรา ๑๑ พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจที่จะ
สถาปนาฐานันดรศักดิ์ และพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์

มาตรา ๑๒ พระมหากษัตริย์ทรงเลือกและแต่งตั้งผู้ทรง
คุณวุฒิเป็นประธานองคมนตรีคนหนึ่ง และองคมนตรีอื่นอีก
ไม่มากกว่าแปดคน ประกอบเป็นคณะองคมนตรี

คณะองคมนตรีมีหน้าที่ถวายความเห็นต่อพระมหากษัตริย์
ในพระราชกรณียกิจทรงโปรดพระมหากษัตริย์ทรงปรึกษา และ
มีหน้าที่อื่นตามที่บัญญัติในรัฐธรรมนูญ

มาตรา ๑๓ การเลือกและแต่งตั้งองคมนตรีคดี การให้
องคมนตรีพ้นจากตำแหน่งคดี ให้เป็นไปตามพระราชอัชฌาศัย

ให้ประธานรัฐสภาเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการแต่งตั้งประธานองคมนตรีหรือให้ประธานองคมนตรีพ้นจากตำแหน่ง และให้ประธานองคมนตรีเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการแต่งตั้งองคมนตรีอื่นหรือให้องคมนตรีอื่นพ้นจากตำแหน่ง

มาตรา ๑๔ องคมนตรีต้องไม่เป็นข้าราชการประจำ รัฐมนตรีหรือข้าราชการการเมืองอื่น สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาผู้แทน หรือสมาชิกหรือเจ้าหน้าที่ในพรรคการเมือง และต้องไม่แสดงการฝักใฝ่ในพรรคการเมืองใดๆ

มาตรา ๑๕ ก่อนเข้ารับหน้าที่ องคมนตรีต้องถวายสัตย์ปฏิญาณต่อพระมหากษัตริย์ ด้วยถ้อยคำดังต่อไปนี้

“ข้าพระพุทธเจ้า (ชื่อผู้ปฏิญาณ) ขอถวายสัตย์ปฏิญาณว่า ข้าพระพุทธเจ้าจะจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ และจะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต เพื่อประโยชน์ของประเทศและประชาชน ทั้งจะรักษาไว้และปฏิบัติตามซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยทุกประการ”

มาตรา ๑๖ องคมนตรีพ้นจากตำแหน่งเมื่อตาย ลาออก หรือมีพระบรมราชโองการให้พ้นจากตำแหน่ง

มาตรา ๑๗ การแต่งตั้งและถอดถอนข้าราชการในพระองค์
และสมุหราชองครักษ์ ให้เป็นไปตามพระราชอัธยาศัย

มาตรา ๑๘ ในเมื่อพระมหากษัตริย์จะไม่ประทับอยู่ในราช
อาณาจักร หรือจะทรงบริหารพระราชภาระไม่ได้ด้วยเหตุใด
ก็ตาม จะได้ทรงแต่งตั้งผู้ใดคนหนึ่งด้วยความเห็นชอบของรัฐสภา
เป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ และให้ประธานรัฐสภาเป็นผู้
ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ

มาตรา ๑๙ ในกรณีที่พระมหากษัตริย์มิได้ทรงแต่งตั้งผู้
สำเร็จราชการแทนพระองค์ตามมาตรา ๑๘ กิด ในกรณีที่พระ
มหากษัตริย์ไม่สามารถทรงแต่งตั้งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์
เพราะยังไม่ทรงบรรลุนิติภาวะหรือเพราะเหตุอื่นใดกิด ให้คณะ
องคมนตรีเสนอชื่อผู้ใดคนหนึ่งที่เหมาะสมดำรงตำแหน่งผู้สำเร็จ
ราชการแทนพระองค์ต่อรัฐสภาเพื่อขอความเห็นชอบ เมื่อรัฐ
สภาให้ความเห็นชอบแล้ว ให้ประธานรัฐสภาประกาศในพระ
ปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์ แต่งตั้งผู้นั้นเป็นผู้สำเร็จราชการ
แทนพระองค์

มาตรา ๒๐ ในระหว่างที่ไม่มีผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์
ตามบทบัญญัติไว้ในมาตรา ๑๘ หรือมาตรา ๑๙ ให้ประธาน
องคมนตรีเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ไปพลางก่อน

ในกรณีที่ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ซึ่งได้รับการแต่งตั้งตามมาตรา ๑๘ หรือมาตรา ๑๙ ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้ประธานองคมนตรีทำหน้าที่ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ชั่วคราว

ในระหว่างที่ประธานองคมนตรีเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ตามวรรคหนึ่งกค ในระหว่างที่ประธานองคมนตรีทำหน้าที่ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ตามวรรคสองกค ประธานองคมนตรีจะปฏิบัติหน้าที่ในฐานะเป็นประธานองคมนตรีมิได้ในกรณีเช่นว่านี้ ให้คณะองคมนตรีเลือกองคมนตรีคนหนึ่งชนทำหน้าที่ประธานองคมนตรีชั่วคราว

มาตรา ๒๑ ก่อนเข้ารับหน้าที่ ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ซึ่งได้รับการแต่งตั้งตามมาตรา ๑๘ หรือมาตรา ๑๙ ต้องปฏิญาณตนในที่ประชุมรัฐสภา ด้วยถ้อยคำดังต่อไปนี้

“ข้าพเจ้า (ชื่อผู้ปฏิญาณ) ขอปฏิญาณว่า ข้าพเจ้าจะจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ (พระปรมาภิไธย) และจะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต เพื่อประโยชน์ของประเทศและประชาชน ทั้งจะรักษาไว้และปฏิบัติตามซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยทุกประการ”

มาตรา ๒๒ การสืบราชสมบัติ ให้เป็นไป โดยนัยแห่งกฎ
มณเฑียรบาลว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์ พระพุทธศักราช
๒๔๖๗ และประกอบด้วยความเห็นชอบของรัฐสภา

การยกเลิกหรือแก้ไขเพิ่มเติมกฎมณเฑียรบาลว่าด้วยการสืบ
ราชสันตติวงศ์ พระพุทธศักราช ๒๔๖๗ ให้กระทำได้โดยวิธีการ
อย่างเดียวกันกับการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ

มาตรา ๒๓ ในกรณีที่ราชบัลลังก์หากว่างลง ให้คณะ
องคมนตรีเสนอพระนามผู้สืบราชสันตติวงศ์ตามกฎมณเฑียรบาล
ว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์ พระพุทธศักราช ๒๔๖๗ ต่อรัฐ
สภาเพื่อขอความเห็นชอบ เมื่อรัฐสภาให้ความเห็นชอบแล้ว
ให้ประธานรัฐสภาอัญเชิญองค์ผู้สืบราชสันตติวงศ์ ชนทรงราชย์
เป็นพระมหากษัตริย์สืบไป แล้วให้ประธานรัฐสภาประกาศเพื่อ
ให้ประชาชนทราบ

ในระหว่างที่ยังไม่มีประกาศองค์ผู้สืบราชสันตติวงศ์ตามวรรค
หนึ่ง ให้ประธานองคมนตรีเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ไป
พลางก่อน แต่ในกรณีที่ราชบัลลังก์ว่างลงในระหว่างที่ได้แต่งตั้ง
ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ไว้ตามมาตรา ๑๘ หรือ มาตรา
๑๙ หรือระหว่างเวลาที่ประธานองคมนตรีเป็นผู้สำเร็จราชการ
แทนพระองค์ตามมาตรา ๒๐ วรรคหนึ่ง ก็ให้ผู้สำเร็จราชการ

แทนพระองค์นั้น ๆ แล้วแต่กรณี เป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ต่อไป ทั้งนี้จนกว่าจะได้ประกาศองค์ผู้สืบราชสันตติวงศ์

ในกรณีที่ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ซึ่งได้รับการแต่งตั้งไว้และเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ต่อไปตามวรรคสองไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้ประธานองคมนตรีทำหน้าที่ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ชั่วคราว

ในกรณีที่ประธานองคมนตรีเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ตามวรรคสอง หรือทำหน้าที่ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ชั่วคราวตามวรรคสามให้นำบทบัญญัติมาตรา ๒๐ วรรคสามมาใช้บังคับ

หมวด ๓

สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย

มาตรา ๒๔ บุคคลไม่ว่าเหล่ากำเนิดหรือศาสนาใด ย่อมอยู่ในความคุ้มครองแห่งรัฐธรรมนูญเสมอกัน

มาตรา ๒๕ บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย สถานันดรศักดิ์ โดยกำเนิดก็ดี โดยแต่งตั้งก็ดี โดยประการอื่นใดก็ดี ไม่กระทำให้เกิดเอกสิทธิอย่างใดเลย

มาตรา ๒๖ บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในการถือศาสนา นิกายของศาสนา หรือลัทธินิยมในทางศาสนา และย่อมมีเสรีภาพในการปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อถือนของตน เมื่อไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อหน้าที่ของพลเมือง และไม่เป็นการขัดขวางต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

ในการใช้เสรีภาพดังกล่าวในวรรคหนึ่ง บุคคลย่อมได้รับความคุ้มครองมิให้รัฐกระทำการใด ๆ อันเป็นการรอนสิทธิหรือเสียประโยชน์อันควรมีควรได้ เพราะเหตุที่ถือศาสนา นิกายของศาสนาหรือลัทธินิยมในทางศาสนา หรือปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อถือ แตกต่างจากบุคคลอื่น

มาตรา ๒๗ บุคคลจะไม่ต้องรับโทษอาญา เว้นแต่จะได้กระทำการอันกฎหมายซึ่งใช้อยู่ ในเวลาที่กระทำนั้น บัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้นจะหนักกว่าโทษที่กำหนดไว้ ในกฎหมายซึ่งใช้อยู่ ในเวลาที่กระทำความผิดมิได้

มาตรา ๒๘ ในคดีอาญา ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด

ก่อนที่จะมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใด ได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้

คำขอประกันผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา จะต้องได้รับการพิจารณา และจะเรียกหลักประกันเงินเกินควรแก่กรณีมิได้ การไม่ให้ประกันต้องอาศัยเหตุตามหลักเกณฑ์ ที่บัญญัติไว้ โดยเฉพาะในกฎหมาย และจะต้องแจ้งเหตุที่ไม่ให้ประกันแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยทราบ

บุคคลผู้ถูกคุมขังหรือถูกจำคุก ย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการเยี่ยมตามสมควร

มาตรา ๒๙ บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในร่างกาย

การจับกุมคุมขังหรือตรวจค้นตัวบุคคลไม่ว่าในกรณีใด ๆ จะกระทำไดก็แต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย แต่ผู้ถูกจับกุมหรือถูกตรวจค้นจะต้องได้รับแจ้งเหตุพร้อมด้วยรายละเอียดตามสมควร ในการที่ถูกจับหรือถูกตรวจค้น โดยไม่ชักช้า และผู้ถูกคุมขังย่อมมีสิทธิที่จะพบและปรึกษาทนายความเป็นการเฉพาะตัวได้

ในกรณีที่มีการคุมขังตัวบุคคล ผู้ถูกคุมขังเองก็ดี พนักงานอัยการก็ดี บุคคลอื่นใดเพื่อประโยชน์ของผู้ถูกคุมขังก็ดี มีสิทธิ

ร้องต่อศาลทองทรงมีอำนาจพิจารณาตัดสินอาญาว่าการคุมขังเป็นการ
 คุมขังโดยกฎหมาย เมื่อมีคำร้องเช่นว่านี้ ให้ศาลดำเนินการ
 ได้สวนฝ่ายเดียวโดยด่วน ถ้าเห็นว่าคำร้องนั้นมมูล ศาลมีอำนาจ
 สั่งผู้คุมขังให้นำตัวผู้ถูกคุมขังมาศาลโดยพลัน และถ้าผู้คุมขัง
 แสดงให้เห็นที่พอใจของศาลไม่ได้ว่าการคุมขังเป็นการ คุมขังโดย
 กฎหมาย ก็ให้ศาลส่งปล่อยตัวผู้ถูกคุมขังไปทันที

มาตรา ๓๐ การเกณฑ์แรงงาน จะกระทำได้อีกแต่โดยอาศัย
 อำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เฉพาะเพื่อประโยชน์ในการ
 บังคับกักขังพิชิตสาธารณชนอันมีมาเป็นการฉุกเฉิน หรือโดยอาศัย
 อำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ซึ่งบัญญัติให้กระทำได้ใน
 ระหว่างเวลาที่ประเทศอยู่ในภาวะการรบหรือการสงคราม หรือ
 ในระหว่างเวลาที่ประกาศสถานการณ์ฉุกเฉิน หรือในระหว่าง
 เวลาที่ประกาศใช้กฎอัยการศึก

มาตรา ๓๑ บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในเคหสถาน

บุคคลย่อมได้รับ ความคุ้มครองในการที่จะอยู่อาศัยและ
 ครอบครองเคหสถานโดยปกติสุข การเข้าไปในเคหสถานโดย
 ปราศจากความยินยอมของผู้ครอบครองก็ดี การตรวจค้น
 เคหสถานก็ดี จะกระทำได้อีกแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติ
 แห่งกฎหมาย

มาตรา ๓๒ สิทธิของบุคคลในทรัพย์สินย่อมได้รับความคุ้มครอง ขอบเขตและการจำกัดสิทธิเช่นว่านั้นย่อมเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

การสืบมรดกย่อมได้รับความคุ้มครอง สิทธิของบุคคลในการสืบมรดกย่อมเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

การเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ จะกระทำได้ก็แต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เฉพาะเพื่อการอันเป็นสาธารณูปโภค หรือการอันจำเป็นในการป้องกันประเทศโดยตรง หรือการได้มาซึ่งทรัพยากรธรรมชาติ หรือเพื่อประโยชน์แก่การผังเมืองหรือประโยชน์ของรัฐอย่างอื่น และต้องชดเชยค่าทำขวัญอันเป็นธรรมแก่เจ้าของ ตลอดจนถึงทรงสิทธิตามที่ระบุไว้ในกฎหมายว่าด้วยการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ บรรดาที่ได้รับความเสียหายในการเวนคืนนั้นด้วย

มาตรา ๓๓ บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในการพูด การเขียน การพิมพ์ และการโฆษณา

การจำกัดเสรีภาพเช่นว่านั้น จะกระทำได้ก็แต่โดยบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เฉพาะเพื่อคุ้มครองเสรีภาพของบุคคลอื่น หรือเพื่อหลีกเลี่ยงภาวะคับขัน หรือเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อป้องกันความเสื่อมทรามทางจิตใจของยุวชน

การให้เงินหรือทรัพย์สินอย่างอื่นอุดหนุนหนังสือพิมพ์ของเอกชน รัฐจะกระทำมิได้

มาตรา ๓๔ บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในการศึกษาอบรม เมื่อการศึกษาดังกล่าวนั้นไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อหน้าที่ของพลเมืองตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาอบรม และไม่ขัดต่อกฎหมายเกี่ยวกับการจัดสรรสถานศึกษา

มาตรา ๓๕ บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ

การจำกัดเสรีภาพเช่นว่านี้ จะกระทำได้ก็แต่โดยบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เฉพาะในกรณีการชุมนุมสาธารณะ และเพื่อคุ้มครองความสงบของประชาชนที่จะใช้ที่สาธารณะ หรือเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยในระหว่างเวลาที่ประเทศอยู่ในภาวะการรบหรือการสงคราม หรือในระหว่างที่มประกาศสถานการณ์ฉุกเฉิน หรือในระหว่างเวลาที่มประกาศใช้กฎอัยการศึก

มาตรา ๓๖ บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในการรวมกันเป็นสมาคม เมื่อวัตถุประสงค์ไม่เป็นการฝ่าฝืนกฎหมาย

การจัดตั้งและการดำเนินกิจการของสมาคมย่อมเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

มาตรา ๓๗ บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในการรวมกัน
เป็นพรรคการเมือง เพื่อดำเนินกิจการในทางการเมืองโดยวิถี
ทางประชาธิปไตย และไม่ขัดต่อระบอบการปกครองตาม
รัฐธรรมนูญ

การจัดตั้งและการดำเนินกิจการของพรรคการเมืองย่อมเป็น
ไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าด้วยพรรคการเมือง

มาตรา ๓๘ บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการสื่อสารถึงกันโดย
ทางไปรษณีย์หรือทางอื่นที่ชอบด้วยกฎหมาย

การตรวจ การกัก หรือการเปิดเผยจดหมาย โทรเลข
โทรศัพท์ หรือสิ่งสื่อสารอื่นใดที่บุคคลมีติดต่อกัน จะกระทำ
ได้ก็แต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอภาคในการใช้การสื่อสารที่จัดไว้เป็น
บริการสาธารณะ

มาตรา ๓๙ บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในการเลือกถิ่นที่
อยู่ ยกเว้นในราชอาณาจักรและในการประกอบอาชีพ

การจำกัดเสรีภาพเช่นว่านี้ จะกระทำได้ก็แต่โดยบทบัญญัติ
แห่งกฎหมาย เฉพาะเพื่อความปลอดภัยของประเทศ เศรษฐกิจ
แห่งชาติ หรือสวัสดิภาพของประชาชน หรือเพื่อรักษาความ
สัมพันธ์ในครอบครัว

การเนรเทศบุคคล ผู้มี สัญชาติ ไทยออก นอกราชอาณาจักร
จะกระทำมิได้

มาตรา ๔๐ บุคคลคนเดียวหรือหลายคนร่วมกันย่อมมีสิทธิ
เสนอเรื่องร้องทุกข์ ภายใน เงื่อนไข และ วิธีการ ที่ กฎหมาย
บัญญัติ

มาตรา ๔๑ สิทธิ ของ บุคคล ใน ครอบครัว ย่อม ได้รับความ
คุ้มครอง

มาตรา ๔๒ สิทธิของบุคคลที่จะฟ้อง หน่วยราชการ ซึ่งเป็น
นิติบุคคล ให้รับผิดชอบการ กระทำของเจ้า พนักงาน ในฐานะ
เสมือนเป็นตุลาการหรือนายจ้าง ย่อมได้รับความคุ้มครอง

มาตรา ๔๓ บุคคลซึ่งเป็นทหาร ตำรวจ ข้าราชการประจำ
อื่น และข้าราชการส่วนท้องถิ่น ย่อมมีสิทธิและเสรีภาพตาม
รัฐธรรมนูญเช่นเดียวกับประชาชนพลเมือง เว้นแต่ที่จำกัดใน
กฎหมาย หรือกฎ หรือข้อบังคับที่ออกโดยอาศัยอำนาจกฎหมาย
เฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับการเมือง สมรรถภาพ หรือวินัย

มาตรา ๔๔ บุคคลจะใช้สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ
ให้เป็นปฏิปักษ์ต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์และรัฐธรรมนูญ
มิได้

หมวด ๔

หน้าที่ของชนชาวไทย

มาตรา ๔๕ บุคคลมีหน้าที่ป้องกันประเทศ

มาตรา ๔๖ บุคคลมีหน้าที่รับราชการทหารตามกฎหมาย
บัญญัติ

มาตรา ๔๗ บุคคลมีหน้าที่รักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบ
ประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขตามรัฐธรรมนูญ

มาตรา ๔๘ บุคคลมีหน้าที่เคารพตอกฎหมาย

มาตรา ๔๙ ในการใช้สิทธิเลือกตั้งและสิทธิออกเสียง
ประชามติ บุคคลมีหน้าที่ต้องกระทำโดยสุจริต และมุ่งถึง
ประโยชน์ส่วนรวม

มาตรา ๕๐ บุคคลมีหน้าที่เสียภาษีอากรตามกฎหมาย
บัญญัติ

มาตรา ๕๑ บุคคลมีหน้าที่ช่วยเหลือราชการตามกฎหมาย
บัญญัติ

มาตรา ๕๒ บุคคลมีหน้าที่รับการศึกษาอบรมจนประถ
มศึกษา ภายในเงื่อนไขและวิธีการตามกฎหมายบัญญัติ

หมวด ๕

แนวนโยบายแห่งรัฐ

มาตรา ๕๓ บทบัญญัติในหมวดนี้มีไว้เพื่อเป็นแนวทาง
สำหรับการตรากฎหมายและการบริหารราชการตามนโยบายดัง
กำหนดไว้ และไม่ก่อให้เกิดสิทธิในการฟ้อง^{ร้อง}รัฐ

มาตรา ๕๔ รัฐจะต้องรักษาไว้ซึ่งเอกราช

มาตรา ๕๕ รัฐพึงส่งเสริมสัมพันธ์ไมตรีระหว่างประเทศ
และถือหลักกัตถุทัยที่ถ้อยปฏิบัติต่อกัน

มาตรา ๕๖ รัฐพึงร่วมมือกับนานาประเทศในการรักษา
ความยุติธรรมระหว่างประเทศ และผดุงสันติสุขของโลก

มาตรา ๕๗ กำลังทหารพึงมีโดยเหมาะสมแก่ความจำเป็น
สำหรับรักษาเอกราช ความมั่นคงและผลประโยชน์แห่งชาติ

มาตรา ๕๘ กำลังทหารเป็นของชาติ พึงใช้เพื่อการรบหรือ
การสงคราม หรือเพื่อปราบปรามการจลาจล

การใช้กำลังทหารเพื่อการอื่น ให้เป็นไปตามบทบัญญัติแห่ง
กฎหมาย

มาตรา ๕๘ รัฐพึงส่งเสริมและบำรุงการศึกษอาบรรม
การจัดระบบการศึกษอาบรรมเป็นหน้าที่ของรัฐ โดยเฉพาะ
สถานศึกษาที่ปวงย่อมอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของรัฐ

การศึกษอาบรรมชั้นอุดมศึกษา รัฐพึงจัดการให้สถานศึกษา
ดำเนินกิจการของตนเองได้ภายในขอบเขตที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา ๖๐ การศึกษอาบรรมชั้นประถมศึกษาในสถานศึกษา
ของรัฐ จะต้องจัดให้โดยไม่เก็บค่าเล่าเรียน

รัฐพึงช่วยเหลือให้ได้มีอุปกรณ์การศึกษอาบรรมตามควร

มาตรา ๖๑ รัฐพึงสนับสนุนการวิจัยในศิลปวิทยาและ
วิทยาศาสตร์

มาตรา ๖๒ รัฐพึงรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมประจำชาติ แต่ต้อง
ไม่กระทำโดยวิธีการอันเป็นการบังคับฝืนใจบุคคล

มาตรา ๖๓ รัฐพึงบำรุงรักษาสถานที่และวัตถุอันมีค่าใน
ทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และศิลปกรรม

มาตรา ๖๔ รัฐพึงสนับสนุนให้เอกชนได้มีการริเริ่มในทาง
เศรษฐกิจ

การประกอบกิจการอันมีลักษณะเป็นสาธารณูปโภค รัฐพึงจัดให้ประสานกันกับการดำเนินกิจการทางเศรษฐกิจส่วนเอกชนในทางที่จะให้เป็นประโยชน์แก่ประชาชนเป็นส่วนรวม

การประกอบกิจการอันมีลักษณะเป็นสาธารณูปโภค โดยเอกชนก็ดี กิจการอันเป็นการผูกขาดตัดตอนก็ดี จะกระทำได้อีกแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

มาตรา ๖๕ รัฐพึงส่งเสริมและบำรุงการประกอบเกษตรกรรม เพื่อเพิ่มพูนผลิตผลทั้งในทางปริมาณและคุณภาพ

มาตรา ๖๖ รัฐพึงสนับสนุนการค้าและการประกอบการผลิตส่วนเอกชน ทั้งในเกษตรกรรมและอุตสาหกรรม

มาตรา ๖๗ รัฐพึงส่งเสริมและสนับสนุนการตั้งคัมภีร์เพื่อสวัสดิภาพและความผาสุกของประชาชน

มาตรา ๖๘ รัฐพึงส่งเสริมให้ประชากรวัยทำงานมีงานทำตามควรแก่ศักยภาพ และคุ้มครองแรงงานให้เป็นไปโดยเป็นธรรม

มาตรา ๖๙ รัฐพึงส่งเสริมการสาธารณสุข

มาตรา ๗๐ รัฐพึงส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น และสนับสนุนให้ท้องถิ่นสามารถดำเนินกิจการตามอำนาจหน้าที่ที่เป็นผลดี

หมวด ๖

อำนาจนิติบัญญัติ

ส่วนที่ ๑

บททั่วไป

มาตรา ๗๑ รัฐสภาประกอบด้วยวุฒิสภาและสภาผู้แทน
รัฐสภาจะประชุมร่วมกันหรือแยกกัน ย่อมเป็นไปตามบท
บัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ

มาตรา ๗๒ ประธานวุฒิสภาเป็นประธานรัฐสภา ประธาน
สภาผู้แทนเป็นรองประธานรัฐสภา

ประธานรัฐสภามีหน้าที่ดำเนินการของรัฐสภาในกรณี
ประชุมร่วมกันให้เป็นไปตามระเบียบ และมีหน้าที่อื่นตามที่
บัญญัติในรัฐธรรมนูญ

ในกรณีที่ประธานรัฐสภาไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้รอง
ประธานรัฐสภาทำหน้าที่แทน

มาตรา ๗๓ ร่างพระราชบัญญัติจะตราขึ้นเป็นกฎหมายได้ก็
แต่โดยคำแนะนำและยินยอมของรัฐสภา

มาตรา ๗๔ ร่างพระราชบัญญัติซึ่งได้รับความเห็นชอบของ
รัฐสภาแล้ว ให้นายกรัฐมนตรีนำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายเพื่อพระ

มหากษัตริย์ทรงลงพระปรมาภิไธย และเมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว ให้ใช้บังคับเป็นกฎหมายได้

มาตรา ๗๕ ร่างพระราชบัญญัติใดพระมหากษัตริย์ไม่ทรงเห็นชอบด้วยและพระราชทานคืนมายังรัฐสภา หรือมิได้พระราชทานคืนมาภายในเก้าสิบวัน รัฐสภาจะต้องปรึกษาร่างพระราชบัญญัตินั้นใหม่ ถ้ารัฐสภาลงมติยืนยันตามเดิมด้วยคะแนนเสียงไม่ต่ำกว่าสองในสามของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของทั้งสองสภาแล้ว ให้นายกรัฐมนตรีนำร่างพระราชบัญญัตินั้นขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายอีกครั้งหนึ่ง เมื่อพระมหากษัตริย์มิได้ทรงลงพระปรมาภิไธยพระราชทานลงภายในสามสิบวัน ก็ให้นายกรัฐมนตรีนำพระราชบัญญัตินั้นประกาศในราชกิจจานุเบกษาใช้บังคับเป็นกฎหมายได้ เสมือนหนึ่งว่าพระมหากษัตริย์ได้ทรงลงพระปรมาภิไธยแล้ว

มาตรา ๗๖ บุคคลจะเป็นสมาชิกวุฒิสภาและสมาชิกสภาผู้แทนในขณะเดียวกันมิได้

มาตรา ๗๗ สมาชิกวุฒิสภาและสมาชิกสภาผู้แทนสภาใดสภาหนึ่งไม่น้อยกว่าห้าคน มีสิทธิเข้าชื่อร้องต่อประธานแห่งสภาที่ตนเป็นสมาชิก ว่าสมาชิกภาพของสมาชิกคนใดคนหนึ่งแห่งสภานั้นสิ้นสุดลงตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ และให้ประธาน

แห่งสภาที่ได้รับคำสั่งส่งคำสั่งนั้นไปยังคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ เพื่อพิจารณาวินิจฉัย

คำวินิจฉัยของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญให้ถือเป็นเด็ดขาด และให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญแจ้งคำวินิจฉัยนั้นไปยังประธานแห่งสภาที่ได้รับคำสั่งดังกล่าวในวรรคหนึ่ง

คำวินิจฉัยของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ ว่าสมาชิกภาพของสมาชิกคนใดคนหนึ่งสิ้นสุดลง ย่อมไม่กระทบกระทั่งกิจการที่สมาชิกคนนั้นได้กระทำไปในหน้าที่สมาชิกก่อนที่ประธานแห่งสภาที่ผู้นั้นเป็นสมาชิกได้รับแจ้งคำวินิจฉัย

ส่วนที่ ๒

วุฒิสภา

มาตรา ๗๘ วุฒิสภาประกอบด้วยสมาชิกซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งจากผู้ทรงคุณวุฒิในวิชาการหรือกิจการต่าง ๆ อันจะยังประโยชน์ให้เกิดแก่การปกครองแผ่นดิน มีสัญชาติไทยโดยกำเนิด และมีอายุไม่ต่ำกว่าสี่สิบปีบริบูรณ์

สมาชิกวุฒิสภาให้มีจำนวนสามในสี่ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของสภาผู้แทน หากจำนวนที่คำนวณได้มีเศษให้ตัดเศษทิ้ง

มาตรา ๑๘ สมาชิกภาพของสมาชิกวุฒิสภามีวาระคราวละ
หกปีนับแต่วันทพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้ง

ในวาระเริ่มแรกเมื่อครบกำหนดสามปีนับแต่วันทพระมหา
กษัตริย์ทรงแต่งตั้งสมาชิกเป็นครั้งแรก ให้มีการจับสลากเพื่อให้
สมาชิกพ้นจากตำแหน่งเป็นจำนวนกึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิก
ทั้งหมด และให้ถือว่าการสิ้นสุดแห่งสมาชิกภาพโดยการจับสลาก
เป็นการออกตามวาระด้วย

พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจที่จะแต่งตั้งผู้
ออกตามวาระ เป็นสมาชิกอีกได้

มาตรา ๑๙ สมาชิกภาพของสมาชิกวุฒิสภาสิ้นสุดลง เมื่อ

(๑) ถึงคราวออกตามวาระ

(๒) ตาย

(๓) ลาออก

(๔) เสียสัญชาติไทย

(๕) มีลักษณะต้องห้ามตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๖ (๑)

(๒) (๓) หรือ (๕) หรือมาตรา ๑๘ (๑) (๒) หรือ

(๓)

(๖) ถูกจำคุกโดยคำพิพากษาโทษจำคุก เว้นแต่ในความผิดอันได้กระทำโดยประมาท หรือความผิดทเป็นลหุโทษ หรือความผิดที่หมิ่นกษัตริย์โทษชั้ลหุโทษ

มาตรา ๘๑ ถ้าตำแหน่งสมาชิกวุฒิสภาว่างลงเพราะเหตุอื่นใด นอกจากถึงคราวออกตามวาระ พระมหากษัตริย์จะได้ทรงแต่งตั้งบุคคลผู้มลักษณะต้องตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๗๘ เข้ามาเป็นสมาชิกแทน สมาชิกซึ่งเข้ามาแทนนั้นย่อมอยู่ในตำแหน่งได้เพียงครบตามวาระของผู้ซึ่งตนแทน

ส่วนที่ ๓

สภาผู้แทน

มาตรา ๘๒ สภาผู้แทนประกอบด้วยสมาชิกซึ่งราษฎรเลือกตั้ง มีจำนวนตามเกณฑ์ที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๘๓

การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนให้ใช้วิธีออกเสียงลงคะแนนโดยตรงและลับ และให้ถือเขตจังหวัดเป็นเกณฑ์

การเลือกตั้งจะใช้วิธีรวมเขตหรือแบ่งเขต ให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทน

มาตรา ๘๓ การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนให้ถือเกณฑ์จำนวนราษฎรแต่ละจังหวัด ตามหลักฐานการทะเบียนราษฎรที่

ประกาศในที่สุดท้ายก่อนบทมีการเลือกตั้ง หนึ่งแสนห้าหมื่นคน ต่อสมาชิกสภาผู้แทนหนึ่งคน จังหวัดใดมีราษฎรไม่ถึงหนึ่งแสนห้าหมื่นคน ให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนในจังหวัดนั้นได้หนึ่งคน ถ้าจังหวัดใดมีราษฎรเกินหนึ่งแสนห้าหมื่นคนก็ให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนในจังหวัดนั้นเพิ่มขึ้นอีกหนึ่งคนต่อจำนวนราษฎรทุกหนึ่งแสนห้าหมื่นคน เศษของหนึ่งแสนห้าหมื่น ถ้าถึงเจ็ดหมื่นห้าพันหรือกว่านั้น ให้นับเป็นหนึ่งแสนห้าหมื่น

มาตรา ๘๔ บุคคลผู้มีคุณสมบัติตามมาตรา ๘๕ และไม่เป็นบุคคลต้องห้ามตามมาตรา ๘๖ ย่อมมีสิทธิเลือกตั้ง

มาตรา ๘๕ ผู้มีสิทธิเลือกตั้งต้องมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้

(๑) สัญชาติไทยตามกฎหมาย แต่บุคคลผู้มีสัญชาติไทยซึ่งบิดาเป็นคนต่างด้าวก็ บุคคลผู้ได้สัญชาติไทยโดยการแปลงชาติก็ ต้องมีคุณสมบัติตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนอีกด้วย

(๒) อายุไม่ต่ำกว่ายี่สิบปีบริบูรณ์ในวันที่ ๑ มกราคมของปีที่มีการเลือกตั้ง

(๓) คุณสมบัติอื่น หากมีกำหนดไว้ในกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทน

มาตรา ๘๖ บุคคลผู้มีลักษณะดังต่อไปนี้ในวันเลือกตั้ง เป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้ง คือ

- (๑) วิกลจริต หรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ
- (๒) หุนหวกและเป็นใบ้ ซึ่งไม่สามารถอ่านและเขียนหนังสือได้

- (๓) เป็นภิกษุ สามเณร นักพรต หรือนักบวช
- (๔) ต้องคุมขังอยู่โดยหมายของศาล
- (๕) อยู่ในระหว่างถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง โดยคำพิพากษา

มาตรา ๘๗ บุคคลผู้มีสิทธิเลือกตั้งตามมาตรา ๘๕ และมีคุณสมบัติตามมาตรา ๘๘ ทั้งไม่เป็นบุคคลต้องห้ามตามมาตรา ๘๘ ย่อมมีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทน แต่บทบัญญัติมาตรา ๘๖ (๕) มิให้นำมาใช้บังคับในกรณีที่ยังมิได้มีคำพิพากษาของศาลใดศาลหนึ่งให้จำคุกผู้ต้องคุมขัง

มาตรา ๘๘ ผู้สมัครรับเลือกตั้งต้องมคุณสมบัติดังต่อไปนี้

- (๑) สัญชาติไทยตามกฎหมาย แต่บุคคลผู้มีสัญชาติไทยซึ่งบิดาเป็นคนต่างด้าวเกิด บุคคลผู้ได้สัญชาติไทยโดยการแปลงชาติเกิด ต้องมีคุณสมบัติตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนอีกด้วย

(๒) อายุไม่ต่ำกว่าสามสิบปีบริบูรณ์ในวันเลือกตั้ง

(๓) มาตรฐานการศึกษาตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายว่า

ด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทน

(๔) คุณสมบัติอื่น หากมีกำหนดไว้ในกฎหมายว่าด้วยการ

การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทน

มาตรา ๘๘ บุคคลผู้มีลักษณะดังต่อไปนี้ เป็นบุคคลต้อง

ห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้ง คือ

(๑) ตีดยาเสพติดให้โทษ

(๒) ตาบอดทั้งสองข้าง

(๓) เป็นบุคคลล้มละลาย ซึ่งศาลยังไม่สั่งให้พ้นจากคดี

(๔) เคยต้องคำพิพากษาให้จำคุกตั้งแต่สองปีขึ้นไป โดย

ได้พ้นโทษมาแล้วยังไม่ถึงห้าปีในวันเลือกตั้ง เว้นแต่ในความผิด

อันได้กระทำโดยประมาท

(๕) เป็นข้าราชการ หรือ ข้าราชการ ส่วนท้องถิ่น ซึ่งมี

เงินเดือนและตำแหน่งประจำ นอกจากข้าราชการการเมือง

(๖) ลักษณะอื่น หากมีกำหนดไว้ในกฎหมายว่าด้วยการ

เลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทน

มาตรา ๘๐ ภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ หลักเกณฑ์และวิธีการเลือกตั้งให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทน

มาตรา ๘๑ 'อายุของสภาผู้แทน^{๘๐} กำหนดคราวละสี่ปีนับแต่วันเปิดประชุมรัฐสภาครั้งแรก

มาตรา ๘๒ การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทน จะกระทำได้เมื่อ ได้มี พระราชกฤษฎีกา ให้เลือกตั้ง สมาชิก สภาผู้แทน แล้ว พระราชกฤษฎีกานี้ให้ระบุระยะเวลา รับสมัคร ผู้สมัคร รับเลือกตั้ง และวันเลือกตั้งด้วย ในกรณีการเลือกตั้งทั่วไป ให้กำหนดวันเลือกตั้งวันเดียวกันทั่วประเทศ

มาตรา ๘๓ พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจที่จะยุบสภาผู้แทนเพื่อให้ราษฎรเลือกตั้งสมาชิกใหม่

การยุบสภาผู้แทนให้กระทำโดยพระราชกฤษฎีกา ซึ่งต้องกำหนดวันเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนใหม่เป็นการเลือกตั้งทั่วไปภายในเก้าสิบวัน

มาตรา ๘๔ สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนเริ่มแต่วันเปิดประชุมรัฐสภาครั้งแรก

มาตรา ๘๕ สมาชิกภาพ ของ สมาชิก สภาผู้แทนสิ้นสุดลงเมื่อ

(๑) ถึงคราวออกตามอายุของสภาผู้แทน หรือมีการยุบสภาผู้แทน

(๒) ตาย

(๓) ลาออก

(๔) ขาดคุณสมบัติตามมาตรา ๘๕ หรือมาตรา ๘๗

(๕) มีลักษณะต้องห้ามตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๘๖ (๑)

(๒) (๓) หรือ (๕) หรือมาตรา ๘๘ (๑) (๒) (๓)

(๕) หรือ (๖)

(๖) ถูกจำคุกโดยคำพิพากษาโทษจำคุก เว้นแต่ในความผิดอันได้กระทำโดยประมาท หรือความผิดเป็นลหุโทษ หรือความผิดที่กำหนดโทษชั้นลหุโทษ

มาตรา ๘๖ ถ้าตำแหน่งสมาชิกว่างลงเพราะเหตุอื่นใดนอกจากถึงคราวออกตามอายุของสภาผู้แทน หรือเมื่อมีการยุบสภาผู้แทน ให้มีการเลือกตั้งสมาชิกชนแทนภายในเก้าสิบวัน เว้นแต่อายุของสภาผู้แทนจะเหลือไม่ถึงหนึ่งร้อยแปดสิบวัน

สมาชิกภาพของสมาชิกผู้เข้ามาแทนนั้น เริ่มแต่วันเข้ารับหน้าที่ และอยู่ในตำแหน่งได้เพียงเท่าอายุของสภาที่เหลืออยู่

ส่วนที่ ๔

บทที่ ๒ แก่สภาทั้งสอง

มาตรา ๙๗ สมาชิกวุฒิสภาและสมาชิกสภาผู้แทนย่อมเป็นผู้แทนปวงชนชาวไทย ไม่อยู่ในความผูกมัดแห่งอาณัติมอบหมายใดๆ และต้องปฏิบัติหน้าที่ตามความเห็นของตนโดยบริสุทธิ์ใจ เพื่อประโยชน์ส่วนรวมของปวงชนชาวไทย

มาตรา ๙๘ ก่อนเข้ารับหน้าที่ สมาชิกวุฒิสภาและสมาชิกสภาผู้แทน ต้องปฏิญาณตนในที่ประชุมแห่งสภาที่ตนเป็นสมาชิก ด้วยถ้อยคำดังต่อไปนี้

“ข้าพเจ้า (ชื่อผู้ปฏิญาณ) ขอปฏิญาณว่า ข้าพเจ้าจะปฏิบัติหน้าที่ตามความเห็นของข้าพเจ้าโดยบริสุทธิ์ใจ เพื่อประโยชน์ส่วนรวมของปวงชนชาวไทย ทั้งจะรักษาไว้และปฏิบัติตามซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยทุกประการ”

มาตรา ๙๙ วุฒิสภาและสภาผู้แทนแต่ละสภา มีประธานสภาคนหนึ่งและรองประธานสภาคนหนึ่งหรือสองคน ซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งจากสมาชิกแห่งสภานั้นๆ ตามมติของสภา

มาตรา ๑๐๐ ประธานและรองประธานวุฒิสภาดำรงตำแหน่งจนถึงวันก่อนวันเลือกประธานและรองประธานวุฒิสภาใหม่ ซึ่งจะต้องกระทำเมื่อถึงคราวที่ทำการเปลี่ยนสมาชิกกึ่งหนึ่ง

ประธานและรองประธาน สภาผู้แทนดำรงตำแหน่งจนสิ้นอายุของสภา หรือมีการยุบสภา

ประธานและรองประธานวุฒิสภา และประธานและรองประธานสภาผู้แทน ย่อมพ้นจากตำแหน่งก่อนถึงวาระพ้นจากตำแหน่งตามวรรคหนึ่งและวรรคสอง เมื่อ

- (๑) ขาดจากสมาชิกภาพแห่งสภาที่ตนเป็นสมาชิก
- (๒) ลาออกจากตำแหน่ง

มาตรา ๑๐๑ ประธานวุฒิสภาและประธานสภาผู้แทนมีหน้าที่ดำเนินกิจการของสภานั้น ๆ ให้เป็นไปตามระเบียบ รองประธานมีหน้าที่ทำการแทน ประธาน เมื่อประธานไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้

มาตรา ๑๐๒ ในเมื่อประธานและรองประธานวุฒิสภาหรือประธานและรองประธานสภาผู้แทนไม่อยู่ในที่ประชุม ให้สมาชิกแห่งสภานั้น ๆ เลือกตงกันตนเองเป็นประธานในคราวประชุมนั้น

มาตรา ๑๐๓ การประชุมวุฒิสภา กติ การประชุมสภาผู้แทน กติ ต้องมีสมาชิกประชุมไม่ต่ำกว่าหนึ่งในสามของจำนวนสมาชิกทั้งหมด จึงจะเป็นองค์ประชุม

มาตรา ๑๐๔ ภายใต้บังคับมาตรา ๗๕ มาตรา ๑๒๑

มาตรา ๑๔๘ และมาตรา ๑๖๘ การลงมติวินิจฉัยข้อปรึกษาให้
ถือเอาเสียงข้างมากเป็นประมาณ

สมาชิกคนหนึ่งย่อมมีเสียงหนึ่ง ในการ ออกเสียงลงคะแนน
ถ้ามีคะแนนเสียงเท่ากัน ให้ประธานในที่ประชุมออกเสียงเพิ่ม
ขึ้นได้ออกเสียงหนึ่งเป็นเสียงขาด

มาตรา ๑๐๕ ในที่ประชุมวุฒิสภาที่ประชุมสภาผู้แทน
กิตติ ที่ประชุมรัฐสภาที่ สมาชิกผู้ใดจะกล่าวถ้อยคำใดๆในทาง
แถลงข้อเท็จจริง หรือแสดงความคิดเห็น หรือออกเสียงลง
คะแนน ย่อมเป็นเอกสิทธิโดยเด็ดขาด ผู้ใดจะนำไปเป็นเหตุ
ฟ้องร้องว่ากล่าวสมาชิกผู้นั้นในทางใดมิได้

เอกสิทธินี้ย่อมคุ้มครองไปถึงผู้พิมพ์ และผู้โฆษณารายงาน
การประชุม โดยคำสั่งของสภา และคุ้มครองไปถึงบุคคลซึ่ง
ประธานในที่ประชุมอนุญาตให้แถลงข้อเท็จจริงหรือแสดงควม
คิดเห็นในที่ประชุมด้วย

มาตรา ๑๐๖ สมัยประชุมของวุฒิสภาและสภาผู้แทนย่อม
เริ่มต้นและสิ้นสุดลงพร้อมกัน ตามสมัยประชุมของรัฐสภา

มาตรา ๑๐๗ ในระหว่างที่สภาผู้แทนถูกยุบ จะมีการ
ประชุมวุฒิสภามีได้

มาตรา ๓๐๘ ในปีหนึ่งใหม่สมัยประชุมสามัญของรัฐสภา สมัยหนึ่งหรือหลายสมัยแล้วแต่สภาผู้แทนจะกำหนด การประชุมครั้งแรกต้องให้สมาชิกได้มา ประชุมภายใน สามสิบวันนับแต่วันเลือกตั้ง

วันเริ่มสมัยประชุมสามัญประจำปี ให้สภาผู้แทนเป็นผู้กำหนด

มาตรา ๓๐๙ สมัยประชุมสามัญสมัยหนึ่งๆ ให้มีกำหนดเวลาเก้าสิบวัน แต่พระมหากษัตริย์จะโปรดเกล้าฯ ให้ขยายเวลาออกไปก็ได้

ในระหว่างเวลาดังกล่าวในวาระหนึ่ง จะโปรดเกล้าฯ ให้ปิดประชุมก็ได้

มาตรา ๓๑๐ พระมหากษัตริย์ทรงเรียกประชุมรัฐสภา ทรงเปิดและปิดประชุม

พระมหากษัตริย์จะเสด็จพระราชดำเนินมาทรงทำพิธีเปิดประชุมด้วยพระองค์เอง หรือจะโปรดเกล้าฯ ให้รัชทายาทซึ่งบรรลุนิติภาวะแล้วหรือผู้ใดผู้หนึ่ง เป็นผู้แทนพระองค์มาทำพิธีก็ได้

มาตรา ๑๑๑ เมื่อมีความจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งรัฐ พระมหากษัตริย์จะทรงเรียกประชุมรัฐสภาเป็นการประชุมสมัยวิสามัญก็ได้

มาตรา ๑๑๒ สมาชิกวุฒิสภาและสมาชิกสภาผู้แทนทั้งสองสภารวมกัน หรือสมาชิกของแต่ละสภา ไม่ต่ำกว่าหนึ่งในสามของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของทั้งสองสภา มีสิทธิเข้าชื่อร้องขอให้นำความกราบบังคมทูล เพื่อมีพระบรมราชโองการประกาศเรียกประชุมรัฐสภาเป็นการประชุมสมัยวิสามัญก็ได้

คำร้องขอดังกล่าวในวรรคหนึ่ง ถ้าเป็นของสมาชิกทั้งสองสภาให้ยื่นต่อประธานรัฐสภา ถ้าเป็นของสมาชิกสภาใดให้ยื่นต่อประธานสภานั้น

ให้ประธานสภาผู้ได้รับคำร้องขอ นำความกราบบังคมทูล และรับสนองพระบรมราชโองการ

มาตรา ๑๑๓ ภายใต้บังคับมาตรา ๑๑๒ การเรียกประชุม การขยายเวลาประชุม และการปิดประชุมรัฐสภา ให้กระทำโดยพระราชกฤษฎีกา

มาตรา ๑๑๔ ในระหว่างสมัยประชุม ห้ามมิให้จับหรือคุมขังหรือหมายเรียกตัวสมาชิกวุฒิสภาหรือสมาชิกสภาผู้แทนไปทำการสอบสวน ในฐานะที่สมาชิกผู้นั้นเป็นผู้ต้องหาในคดีอาญา

เว้นแต่ในกรณีที่ได้รับอนุญาตจากสภาที่ผู้นั้นเป็นสมาชิก หรือในกรณีที่จำเป็นขณะกระทำความผิด

ในกรณีที่มีการจับสมาชิกวุฒิสภาหรือสมาชิกสภาผู้แทนในขณะกระทำความผิด ให้รายงานไปยังประธานแห่งสภาที่ผู้นั้นเป็นสมาชิก โดยด่วน และประธานแห่งสภาที่ผู้นั้นเป็นสมาชิก อาจสั่งปล่อยผู้ถูกจับให้พ้นจากการคุมขังได้

มาตรา ๑๑๕ ในกรณีที่มีการฟ้องสมาชิกวุฒิสภาหรือสมาชิกสภาผู้แทนในคดีอาญา ไม่ว่าจะได้ฟ้องนอกหรือในสมัยประชุม ศาลจะพิจารณาคดีนั้นในระหว่างสมัยประชุมมิได้ เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากสภาที่ผู้นั้นเป็นสมาชิก แต่กระนั้นการพิจารณาคดีก็ตองไม่เป็นการขัดขวางต่อกรรมาชิกผู้นั้นจะมาเข้าประชุมสภา

การพิจารณาที่ศาลได้กระทำไปก่อนมีคำอ้างว่าจำเลยเป็นสมาชิกของสภาใดสภาหนึ่ง ย่อมเป็นอันใช้ได้

มาตรา ๑๑๖ ถ้าสมาชิกวุฒิสภาหรือสมาชิกสภาผู้แทนถูกคุมขังในระหว่างสอบสวนหรือพิจารณายู่ก่อนสมัยประชุม เมื่อถึงสมัยประชุม พนักงานสอบสวนหรือศาล แล้วแต่กรณี ต้องสั่งปล่อยทันที ถ้าหากสภาที่ผู้นั้นเป็นสมาชิกได้ร้องขอ

คำสั่งปลดอยตามวรรคหนึ่งใหม่ผลบังคับตั้งแต่วันส่งปลดอย
จนถึงวันสุดท้ายแห่งสมัยประชุม

มาตรา ๑๑๗ ร่างพระราชบัญญัติจะเสนอได้ก็แต่โดยคณะ
รัฐมนตรี สมาชิกวุฒิสภาหรือสมาชิกสภาผู้แทน แต่ร่างพระ
ราชบัญญัติเกี่ยวกับทางการเงิน สมาชิกวุฒิสภาหรือสมาชิกสภา
ผู้แทนจะเสนอได้ก็ต่อเมื่อมีคำรับรองของนายกรัฐมนตรี

ร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวกับทางการเงิน หมายความว่าร่าง
พระราชบัญญัติว่าด้วยข้อความต่อไปนี้ทั้งหมด หรือแต่ข้อใด
ข้อหนึ่ง กล่าวคือ การตั้งชนหรือยกเล็กหรือลดหรือเปลี่ยนแปลง
แก้ไขหรือผ่อนหรือวางระเบียบการบังคับอันเกี่ยวกับภาษีหรือ
อากร การจัดสรรหรือรับหรือรักษาหรือจ่ายเงินแผ่นดิน หรือ
การกู้เงิน หรือการค้าประกันหรือการใช้เงินกู้ หรือร่างพระราช
บัญญัติว่าด้วยเงินตรา

ในกรณีเป็นที่สงสัยว่าร่างพระราชบัญญัติใดเป็นร่างพระราช
บัญญัติเกี่ยวกับทางการเงินหรือไม่ ให้เป็นอำนาจของประธานแห่ง
สภาที่ได้รับร่างพระราชบัญญัตินั้นจากคณะรัฐมนตรี สมาชิก
วุฒิสภาหรือสมาชิกสภาผู้แทน แล้วแต่กรณี เป็นผู้วินิจฉัย

มาตรา ๑๑๘ ร่างพระราชบัญญัติของคณะรัฐมนตรี และ
ร่างพระราชบัญญัติของสมาชิกสภาผู้แทน ให้เสนอต่อสภาผู้แทน
ร่างพระราชบัญญัติของสมาชิกวุฒิสภา ให้เสนอต่อวุฒิสภา

มาตรา ๑๑๙ เมื่อสภาผู้แทนหรือวุฒิสภาได้พิจารณาร่าง
พระราชบัญญัติที่เสนอตามมาตรา ๑๑๘ และลงมติให้ใช้ได้แล้ว
ให้สภาผู้แทนหรือวุฒิสภา เสนอร่างพระราชบัญญัตินั้นต่อวุฒิสภา
หรือสภาผู้แทน แล้วแต่กรณี วุฒิสภาหรือสภาผู้แทนต้อง
พิจารณาร่างพระราชบัญญัติที่สภาหนึ่งเสนอมานั้นให้เสร็จ
ภายในหกสิบวัน แต่ถ้าร่างพระราชบัญญัตินั้นเป็นร่างพระราช
บัญญัติเกี่ยวกับการเงิน ต้องพิจารณาให้เสร็จภายในสามสิบวัน
ทั้งนี้เว้นแต่สภาผู้แทนหรือวุฒิสภาที่เสนอร่างพระราชบัญญัติมา
นั้นจะได้ลงมติให้ขยายเวลาออกไปเป็นพิเศษ กำหนดวันดังกล่าว
ให้หมายถึงวันในสมัยประชุม และให้เริ่มนับแต่วันที่ร่างพระราช
บัญญัตินั้นมาถึงวุฒิสภาหรือสภาผู้แทน แล้วแต่กรณี

ถ้าวุฒิสภาหรือสภาผู้แทนไม่ได้พิจารณาร่างพระราชบัญญัติ
ให้เสร็จภายในกำหนดเวลาที่กล่าวในวรรคหนึ่ง ก็ให้ถือว่าวุฒิสภา
หรือสภาผู้แทนได้ให้ความเห็นชอบในร่างพระราชบัญญัตินั้น

ในการที่สภาผู้แทนเสนอร่างพระราชบัญญัติไปยังวุฒิสภา
หรือวุฒิสภาเสนอร่างพระราชบัญญัติไปยังสภาผู้แทน ตามวรรค

หนึ่ง ให้ประธานแห่งสภาที่เสนอร่างพระราชบัญญัติไปยังอีกสภา
หนึ่งนั้น แจ้งไปตามความเห็นของประธานแห่งสภานั้นด้วย ว่า
ร่างพระราชบัญญัติที่เสนอไปนั้นเป็นร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวกับการ
การเงินหรือไม่ คำแจ้งของประธานแห่งสภาให้ถือเป็นเด็ดขาด

ในกรณีที่ประธานแห่งสภามีได้แจ้งไปว่าร่างพระราชบัญญัติ
ใดเป็นร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวกับการเงินหรือไม่ ให้ถือว่าร่าง
พระราชบัญญัตินั้นมิใช่ร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวกับการเงิน

มาตรา ๑๒๐ เมื่อวุฒิสภาหรือสภาผู้แทนได้พิจารณาร่าง
พระราชบัญญัติเสร็จแล้ว

(๑) ถ้าเห็นชอบด้วยกับสภาผู้แทนหรือวุฒิสภาที่เสนอ
ร่างพระราชบัญญัตินั้นมา ก็ให้ดำเนินการต่อไปตามมาตรา ๗๕

(๒) ถ้าไม่เห็นชอบด้วยกับสภาผู้แทนหรือวุฒิสภาที่เสนอ
ร่างพระราชบัญญัตินั้นมา ในกรณีที่ร่างพระราชบัญญัตินั้นเป็น
ร่างพระราชบัญญัติที่สภาผู้แทนเสนอมา ก็ให้ยับยั้งร่างพระราช
บัญญัตินั้นไว้ก่อน และส่งร่างพระราชบัญญัตินั้นคืนไปยังสภา
ผู้แทน ในกรณีที่ร่างพระราชบัญญัตินั้นเป็นร่างพระราชบัญญัติ
ที่วุฒิสภาเสนอมา ก็ให้ร่างพระราชบัญญัตินั้นตกไป

(๓) ถ้าแก้ไขเพิ่มเติม ก็ให้ส่งร่างพระราชบัญญัติตามที่
แก้ไขเพิ่มเติมนั้นไปยังสภาผู้แทนหรือวุฒิสภาที่เสนอร่างพระ

ราชบัญญัตินั้นมา แล้วแต่กรณี ในกรณีเช่นว่านี้ ให้สภาทั้งสอง
 ต่างตั้งบุคคลที่เป็นหรือมิได้เป็นสมาชิกแห่งสภานั้นๆ มีจำนวน
 เท่ากันตามวุฒิสภาหรือสภาผู้แทน ที่เสนอร่าง พระราชบัญญัติ
 นั้นกำหนด ประกอบเป็นคณะกรรมการร่วมกันเพื่อพิจารณา
 ร่างพระราชบัญญัตินั้น แล้วให้คณะกรรมการร่วมกัน
 รายงานและเสนอร่างพระราชบัญญัติที่คณะกรรมการร่วมกัน
 ได้พิจารณาแล้วต่อสภาทั้งสอง ถ้าสภาทั้งสองต่างเห็นชอบด้วย
 ร่างพระราชบัญญัติที่คณะกรรมการร่วมกัน ได้พิจารณาแล้ว
 นั้น ก็ให้ดำเนินการต่อไปตามมาตรา ๗๕ ถ้าสภาใดสภาหนึ่ง
 ไม่เห็นชอบด้วย ในกรณีที่ร่างพระราชบัญญัตินั้นเป็นร่างพระ
 ราชบัญญัติของสภาผู้แทน ก็ให้ยับยั้งร่างพระราชบัญญัตินั้นไว้
 ก่อน ในกรณีที่ร่างพระราชบัญญัตินั้นเป็นร่างพระราชบัญญัติ
 ของวุฒิสภา ก็ให้ร่างพระราชบัญญัตินั้นตกไป

คณะกรรมการร่วมกันย่อมมีอำนาจเรียกบุคคลใด ๆ มา
 แถลงข้อเท็จจริง หรือแสดงความคิดเห็นในการพิจารณาร่าง
 พระราชบัญญัติได้ และเอกสิทธิที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๐๕ นั้น
 ให้คุ้มครองถึงบุคคลผู้กระทำความผิดตามมาตรา ๕๖

การประชุมคณะกรรมการร่วมกัน ต้องมีกรรมการ
 ประชุมไม่ต่ำกว่ากึ่งจำนวนกรรมการทั้งหมด จึงจะเป็นองค์

ประชุม และให้นำข้อบังคับการประชุมปรึกษาของวุฒิสภาใน
ส่วนที่เกี่ยวกับกรรมวิธีการมาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา ๑๒๑ ร่างพระราชบัญญัติที่ต่องยับยั้งไว้โดยบท
บัญญัติมาตรา ๑๒๐ นั้น เมื่อเวลาหนึ่งปีได้ลงพันไปนับแต่วัน
ที่วุฒิสภาส่งร่างพระราชบัญญัติกลับคืนมายังสภาผู้แทน สภา
ผู้แทนอาจยกร่างพระราชบัญญัตินั้นขึ้นพิจารณาใหม่ได้ ในกรณี
เช่นว่านี้ ถ้าสภาผู้แทนลงมติยืนยันร่างเดิมหรือร่างที่คณะกรรมมา
ธิการร่วมกันพิจารณาด้วยคะแนนเสียงมากกว่ากึ่งจำนวนสมา
ชิกทั้งหมดของสภาแล้ว ก็ให้ถือว่าร่างพระราชบัญญัตินั้นเป็น
อันได้รับความเห็นชอบของรัฐสภา และให้ดำเนินการต่อไปตาม
มาตรา ๗๔

ถ้าร่างพระราชบัญญัติที่ต่องยับยั้งไว้เป็นร่างพระราชบัญญัติ
เกี่ยวกับการเงิน สภาผู้แทนอาจยกร่างพระราชบัญญัตินั้นขึ้น
พิจารณาใหม่ได้ทันที ในกรณีเช่นว่านี้ ถ้าสภาผู้แทนลงมติ
ยืนยันร่างเดิมหรือร่างที่คณะกรรมมาธิการร่วมกันพิจารณาด้วย
คะแนนเสียงมากกว่ากึ่งจำนวนสมาชิกทั้งหมดของสภาแล้ว ก็
ให้ถือว่าร่างพระราชบัญญัตินั้นเป็นอัน ได้รับความเห็นชอบของ
รัฐสภา และให้ดำเนินการต่อไปตามมาตรา ๗๔

มาตรา ๑๒๒ ในกรณีที่สภาผู้แทนสนอขายหรือมีการยุบ
สภาผู้แทน บรรดาร่างพระราชบัญญัติหรือร่างกฎหมายมิได้ให้ความ
เห็นชอบ หรือที่พระมหากษัตริย์ไม่ทรงเห็นชอบด้วย หรือมิได้
พระราชทานคืนมาภายในเก้าสิบวัน ให้เป็นอันตกไป

มาตรา ๑๒๓ งบประมาณแผ่นดินประจำปีให้ทำเป็น
พระราชบัญญัติ ถ้าพระราชบัญญัติออกไม่ทันปีใหม่ ให้ใช้
พระราชบัญญัติงบประมาณปีก่อนนั้นไปพลาง

มาตรา ๑๒๔ การจ่ายเงินแผ่นดินจะกระทำได้อีกเฉพาะที่ได้
อนุญาตไว้ในกฎหมายว่าด้วยงบประมาณ เว้นแต่ในกรณีจำ
เป็นรีบด่วนจะจ่ายไปก่อนก็ได้ แต่ต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์
และวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ ในกรณีเช่นว่านี้ ต้องขออนุมัติ
จากรัฐสภาในโอกาสแรกที่พึงกระทำได้

คำอนุมัติของรัฐสภาให้ทำเป็นพระราชบัญญัติเฉพาะเรื่อง
หรือรวมลงไว้ในพระราชบัญญัติโอนเงินในงบประมาณ หรือ
พระราชบัญญัติงบประมาณเพิ่มเติม หรือพระราชบัญญัติ
งบประมาณประจำปีถัดไป

มาตรา ๑๒๕ วุฒิสภาและสภาผู้แทนมีอำนาจควบคุม
ราชการแผ่นดินโดยบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ

มาตรา ๑๒๖ ในที่ประชุมวุฒิสภาหรือสภาผู้แทน สมาชิกทุกคนมีสิทธิตั้งกระทู้ถามรัฐมนตรีในเรื่องใดอันเกี่ยวกับงานในหน้าที่ได้ แต่รัฐมนตรีย่อมมีสิทธิที่จะไม่ตอบเมื่อเห็นว่าเรื่องนั้นยังไม่ควรเปิดเผย เพราะเกี่ยวกับความปลอดภัยหรือประโยชน์สำคัญของแผ่นดิน

มาตรา ๑๒๗ สมาชิกวุฒิสภาหรือสมาชิกสภาผู้แทนไม่ต่ำกว่าหนึ่งในห้าของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของแต่ละสภา มีสิทธิเข้าชื่อเสนอญัตติขอให้เปิดอภิปรายทั่วไป ในที่ประชุมวุฒิสภาหรือสภาผู้แทน แล้วแต่กรณี เพื่อให้คณะรัฐมนตรีแถลงข้อเท็จจริงหรือแสดงความคิดเห็นในปัญหาอันเกี่ยวกับการบริหารราชการแผ่นดิน

ญัตติดังกล่าวในวรรคหนึ่งเป็นของสมาชิกสภาใดให้ยื่นต่อประธานสภานั้น และให้ประธานสภาผู้ได้รับญัตติแจ้งไปยังนายกรัฐมนตรี เพื่อกำหนดเวลาสำหรับการเปิดอภิปรายทั่วไป ซึ่งต้องไม่ช้ากว่าสามสิบวันนับแต่วันที่นายกรัฐมนตรีได้รับแจ้ง แต่คณะรัฐมนตรีย่อมมีสิทธิที่จะขอให้ระงับการเปิดอภิปรายทั่วไปนั้นเสียได้ เมื่อเห็นว่าเป็นเรื่องที่ยังไม่ควรเปิดเผย เพราะเกี่ยวกับความปลอดภัยหรือประโยชน์สำคัญของแผ่นดิน

ขอให้มีการเปิดอภิปรายทั่วไปในที่ประชุมรัฐสภาก็ได้ ในกรณี
เช่นว่านรัฐสภาจะลงมติในปัญหาที่อภิปรายมิได้

มาตรา ๑๓๐ การประชุมวุฒิสภาและสภาผู้แทน ย่อมเป็น
การเปิดเผยตามลักษณะที่กำหนดไว้ในข้อบังคับของแต่ละสภา
แต่ถ้าหากคณะรัฐมนตรีหรือสมาชิกของแต่ละสภาไม่น้อยกว่า
ยี่สิบห้าคนร้องขอให้ประชุมลับ ก็ให้ประชุมลับ

มาตรา ๑๓๑ วุฒิสภาและสภาผู้แทนมีอำนาจเลือกสมาชิก
ของแต่ละสภา ตั้งเป็นคณะกรรมการสามัญ และมีอำนาจ
เลือกบุคคลผู้เป็นสมาชิกหรือมิได้เป็นสมาชิกตั้งเป็นคณะกรรมการ
วิสามัญ เพื่อกระทำกิจการหรือพิจารณาสอบสวนเรื่อง
ใด ๆ อันอยู่ในวงงาน ของสภา แล้วรายงานต่อสภา คณะ
กรรมการทั้งกล่าววนยอมมีอำนาจเรียกบุคคลใด ๆ มาแถลงข้อ
เท็จจริง หรือ แสดง ความ คิด เห็น ใน การท ัก ะ ษ ำ หรือ เรื่อง ที่
พิจารณาอยู่นั้นได้

เอกสารที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๐๕ นั้น ให้คุ้มครองถึง
บุคคลผู้กระทำความผิดตามมาตราดังกล่าว

มาตรา ๑๓๒ การประชุมคณะกรรมการ ต้องมีกรรมมา
ธิการประชุมไม่ต่ำกว่ากึ่งจำนวนกรรมการทั้งหมด จึงจะเป็น
องค์ประชุม

มาตรา ๑๓๓ วุฒิสภาและสภาผู้แทนมีอำนาจตั้งข้อบังคับ
การประชุมปรึกษาของแต่ละสภา เกี่ยวกับการเสนอร่างพระราช
บัญญัติ การเสนอญัตติ การประชุม การปรึกษาและกิจการอื่น
เพื่อดำเนินการตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้

ส่วนที่ ๕

การประชุมร่วมกันของรัฐสภา

มาตรา ๑๓๔ ในกรณีต่อไปนี้ให้รัฐสภาประชุมร่วมกัน

- (๑) การให้ความเห็นชอบ ในการตั้งผู้สำเร็จราชการแทน
พระองค์ตามมาตรา ๑๘ และมาตรา ๑๘
- (๒) การปฏิญาณตนของผู้สำเร็จราชการแทน พระองค์ต่อ
รัฐสภาตามมาตรา ๒๑
- (๓) การให้ความเห็นชอบในการสืบราชสมบัติตามมาตรา
๒๓
- (๔) การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติใหม่ตามมาตรา ๗๕
- (๕) การเปิดประชุมรัฐสภาตามมาตรา ๑๑๐
- (๖) การเปิดอภิปรายทั่วไปตามมาตรา ๑๒๘ และมาตรา
๑๒๙
- (๗) การแถลงนโยบายตามมาตรา ๑๔๑

(๘) การให้ความยินยอมในการประกาศสงครามตาม
มาตรา ๑๔๘

(๙) การให้ความเห็นชอบแก่หนังสือสัญญาตาม มาตรา
๑๕๐

(๑๐) การแต่งตั้งลาการรัฐธรรมนุญตามมาตรา ๑๖๔

(๑๑) การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนุญตามมาตรา ๑๖๘

(๑๒) การตีความรัฐธรรมนุญตามมาตรา ๑๗๓

(๑๓) การให้พระมหากษัตริย์ ทรง ใช้และเลิกใช้อำนาจ
นิติบัญญัติทางคณะรัฐมนตรีตามมาตรา ๑๗๖ วรรคหนึ่ง

มาตรา ๑๓๕ ในการประชุมรัฐสภา ให้ใช้ข้อบังคับการ
ประชุมปรึกษาของวุฒิสภาโดยอนุโลม

มาตรา ๑๓๖ ภายใต้บังคับมาตรา ๑๗๓ วรรคสอง ในการ
ประชุมรัฐสภาให้นำบทที่ใช้แก่สภาทั้งสองมาใช้บังคับโดย
อนุโลม

หมวด ๗

อำนาจบริหาร

มาตรา ๑๓๗ พระมหากษัตริย์ ทรงแต่งตั้ง^๕ นายกรัฐมนตรี
คนหนึ่ง และรัฐมนตรีอีกไม่น้อยกว่า สิบห้าคนและไม่มากกว่า

สามสิบคน ประกอบเป็นคณะรัฐมนตรี มีหน้าที่บริหารราชการแผ่นดิน

ให้ประธานรัฐสภาเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ แต่งตั้งนายกรัฐมนตรี

มาตรา ๑๓๗ ก่อนเข้ารับหน้าที่ รัฐมนตรีต้องถวายสัตย์ปฏิญาณต่อพระมหากษัตริย์ด้วยถ้อยคำดังต่อไปนี้

“ข้าพระพุทธเจ้า (ชื่อผู้ปฏิญาณ) ขอถวายสัตย์ปฏิญาณว่า ข้าพระพุทธเจ้าจะจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ และจะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต เพื่อประโยชน์ของประเทศและประชาชน ทั้งจะรักษาไว้และปฏิบัติตามซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยทุกประการ”

มาตรา ๑๓๘ รัฐมนตรีจะเป็นสมาชิกวุฒิสภาหรือสมาชิกสภาผู้แทนในขณะเดียวกันมิได้

มาตรา ๑๔๐ รัฐมนตรีย่อมมีสิทธิเข้าประชุมและแถลงข้อเท็จจริงหรือแสดงความคิดเห็นในที่ประชุมวุฒิสภา ที่ประชุมสภาผู้แทน หรือที่ประชุมรัฐสภา แต่ไม่มีสิทธิออกเสียงลงคะแนน

เอกสิทธิที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๐๕ให้นำมาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา ๑๕๑ คณะรัฐมนตรีที่จะเข้าบริหารราชการแผ่นดิน ต้องแถลงนโยบายต่อรัฐสภา โดยไม่มีการลงมติความไว้วางใจ

มาตรา ๑๕๒ ในการบริหารราชการแผ่นดิน นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีผู้ได้รับแต่งตั้งให้ว่าการกระทรวง ต้องรับผิดชอบต่อรัฐสภาในหน้าที่ของตน และรัฐมนตรีทุกคน ต้องรับผิดชอบต่อร่วมกันต่อรัฐสภาในนโยบายทั่วไปของคณะรัฐมนตรี

มาตรา ๑๕๓ รัฐมนตรีที่พ้นจากตำแหน่ง เมื่อ

- (๑) รัฐสภาลงมติไม่ไว้วางใจตามมาตรา ๑๒๘
- (๒) สภาผู้แทนสนชายุหรือมีการยุบสภาผู้แทน
- (๓) คณะรัฐมนตรีลาออก
- (๔) ความเป็นรัฐมนตรีของนายกรัฐมนตรีสิ้นสุดลงตาม

มาตรา ๑๕๔

คณะรัฐมนตรีที่พ้นจากตำแหน่งต้องอยู่ในตำแหน่ง เพื่อดำเนินงานไปจนกว่าจะตั้งคณะรัฐมนตรีชุดใหม่

มาตรา ๑๕๕ ความเป็นรัฐมนตรีสิ้นสุดลงเฉพาะตัว เมื่อ

- (๑) ตาย
- (๒) ลาออก
- (๓) ขาดคุณสมบัติสำหรับผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนตามมาตรา ๘๘ หรือมีลักษณะต้องห้ามตามที่บัญญัติไว้

ในมาตรา ๘๖ (๑) (๒) (๓) หรือ (๕) หรือมาตรา ๘๘ (๑) (๒) หรือ (๓)

(๕) รัฐสภาลงมติไม่ไว้วางใจตามมาตรา ๑๒๘

(๕) มีพระบรมราชโองการตามมาตรา ๑๕๕

มาตรา ๑๕๕ พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการให้รัฐมนตรีพ้นจากความเป็นรัฐมนตรีตามที่นายกรัฐมนตรีถวายคำแนะนำได้

มาตรา ๑๕๖ ในเหตุฉุกเฉินที่ความจำเป็นรีบด่วนในอันจะรักษาความปลอดภัยสาธารณะหรือภัยพิบัติสาธารณะและไม่สามารถจะเรียกประชุมรัฐสภาได้ทันท่วงทีก็ดี เมื่อกรณีเช่นว่านั้นเกิดขึ้นในระหว่างสภาผู้แทนถูกยุบก็ดี พระมหากษัตริย์จะทรงตราพระราชกำหนดให้ใช้บังคับดังเช่นพระราชบัญญัติก็ได้

ในการประชุมรัฐสภาคราวต่อไป ให้เสนอพระราชกำหนดนั้นต่อรัฐสภาโดยไม่ชักช้า ถ้ารัฐสภาอนุมัติแล้ว ให้พระราชกำหนดนั้นมผลเป็นพระราชบัญญัติต่อไป ถ้ารัฐสภาไม่อนุมัติ ให้พระราชกำหนดนั้นตกไป แต่ทั้งนี้ไม่กระทบกระทั่งกิจการที่เป็นไปในระหว่างที่ใช้พระราชกำหนดนั้น

คำอนุमतหรือไม่อนุมติให้ทำเป็นพระราชบัญญัติ

มาตรา ๑๔๗ ในระหว่างสมัยประชุม ถ้ามีความจำเป็นต้องมีกฎหมายเกี่ยวกับการภาษีอากรหรือเงินตรา ซึ่งจะต้องได้รับการพิจารณา โดยด่วนและลับเพื่อรักษาประโยชน์ของแผ่นดิน พระมหากษัตริย์จะทรงตราพระราชกำหนดให้ใช้บังคับดังเช่นพระราชบัญญัติก็ได้

พระราชกำหนดที่ได้ตราขึ้นตามวรรคหนึ่ง จะต้องนำเสนอสู่รัฐสภาภายในสองวันนับแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา และให้นำบทบัญญัติมาตรา ๑๔๖ วรรคสองและวรรคสามมาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา ๑๔๘ พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการประกาศใช้กฎอัยการศึกตามลักษณะและวิธีการ ตามกฎหมายว่าด้วยกฎอัยการศึก

ในกรณีที่มีความจำเป็นต้องประกาศใช้กฎอัยการศึกเฉพาะแห่งเป็นการรีบด่วน เจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารย่อมกระทำได้ตามกฎหมายว่าด้วยกฎอัยการศึก

มาตรา ๑๔๙ พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการประกาศสงคราม เมื่อได้รับความยินยอมของรัฐสภาแล้ว

มติให้ความยินยอมของรัฐสภา ต้องมีเสียงไม่ต่ำกว่าสอง
ในสามของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของทั้งสองสภา

มาตรา ๑๕๐ พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจใน
การทำหนังสือสัญญาสันติภาพสงบศึก และทำหนังสือสัญญาอื่น
กับนานาประเทศ

หนังสือสัญญาใดมีบทเปลี่ยนแปลงอาณาเขตไทย หรือจะ
ต้องออกพระราชบัญญัติเพื่อให้การเป็นไปตามสัญญา ต้องได้
รับความเห็นชอบของรัฐสภา

มาตรา ๑๕๑ พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจใน
การพระราชทานอภัยโทษ

มาตรา ๑๕๒ พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจใน
การถอดถอนฐานันดรศักดิ์และเรียกคืนเครื่องราชอิสริยาภรณ์

มาตรา ๑๕๓ พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจ
ในการตราพระราชกฤษฎีกาโดยไม่ขัดต่อกฎหมาย

มาตรา ๑๕๔ พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งและถอดถอน
ข้าราชการฝ่ายทหารและฝ่ายพลเรือนตำแหน่งปลัดกระทรวง
อธิบดี และเทียบเท่า

มาตรา ๑๕๕ การกำหนดคุณสมบัติ การบรรจุ การแต่งตั้ง
การถอดถอน และการลงโทษข้าราชการ ให้เป็นไปตามบท
บัญญัติแห่งกฎหมาย

มาตรา ๑๕๖ ภายใต้บังคับมาตรา ๑๓ มาตรา ๑๘ มาตรา
๑๑๒ มาตรา ๑๓๗ และมาตรา ๑๗๐ วรรคสอง บทกฎหมาย
พระราชหัตถเลขา และพระบรมราชโองการใด ๆ อันเกี่ยวกับ
ราชการแผ่นดิน ต้องมีรัฐมนตรีลงนามรับสนองพระบรมราช
โองการ

หมวด ๔

อำนาจตุลาการ

มาตรา ๑๕๗ การพิจารณาพิพากษาอรรถคดีเป็นอำนาจของ
ศาลโดยเฉพาะ ซึ่งจะต้องดำเนินตามกฎหมายและในพระ
ปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์

มาตรา ๑๕๘ บรรดาศาลทั้งหลายจะตั้งขึ้นได้ก็แต่โดย
พระราชบัญญัติ

มาตรา ๑๕๙ การตั้งศาลขึ้นใหม่เพื่อพิจารณาพิพากษาคดี
ใดคดีหนึ่ง หรือที่มชชหาฐานใดฐานหนึ่งโดยเฉพาะ แทนศาล

ธรรมเนียมอยู่ตามกฎหมายสำหรับพิจารณาพิพากษาคดีนั้น จะกระทำมิได้

มาตรา ๑๖๐ การบัญญัติกฎหมายให้มีผลเป็นการเปลี่ยนแปลงหรือแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายว่าด้วยธรรมนูญศาลหรือวิธีพิจารณา เพื่อใช้แก้คดีใดคดีหนึ่งโดยเฉพาะ จะกระทำมิได้

มาตรา ๑๖๑ ผู้พิพากษามีอิสระในการพิจารณาพิพากษา อรรถคดีให้เป็นไปตามกฎหมาย

มาตรา ๑๖๒ พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้ง ย้าย และถอดถอนผู้พิพากษา

มาตรา ๑๖๓ การแต่งตั้ง การย้าย และการถอดถอนผู้พิพากษา จะต้องได้รับความเห็นชอบของคณะกรรมการตุลาการตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการก่อน แล้วจึงนำความกราบบังคมทูล

การเลื่อนตำแหน่งและการเลื่อนเงินเดือนผู้พิพากษา จะต้องได้รับความเห็นชอบของคณะกรรมการตุลาการตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการ

หมวด ๙

ตุลาการรัฐธรรมนูญ

มาตรา ๑๖๔ คณะตุลาการรัฐธรรมนูญประกอบด้วยประธานวุฒิสภา ประธานสภาผู้แทน ประธานศาลฎีกา อธิบดีผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ อธิบดีกรมอัยการ และบุคคลอื่นอีกสองคนซึ่งรัฐสภาแต่งตั้งจากผู้ทรงคุณวุฒิในทางกฎหมาย

ประธานวุฒิสภาเป็นประธานตุลาการรัฐธรรมนูญ

มาตรา ๑๖๕ คณะตุลาการรัฐธรรมนูญมีหน้าที่ตามบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญนี้

วิธีการพิจารณาของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ ให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น

มาตรา ๑๖๖ ทุกครั้งที่มีการเลือกตั้งทั่วไป ให้รัฐสภาแต่งตั้งตุลาการรัฐธรรมนูญจากผู้ทรงคุณวุฒิใหม่ ภายในสามสิบวันนับแต่วันเปิดสมัยประชุมรัฐสภาครั้งแรก

กำหนดวันดังกล่าวในวรรคหนึ่งให้หมายถึงวันในสมัยประชุมในการแต่งตั้งตุลาการรัฐธรรมนูญตามวรรคหนึ่ง รัฐสภาจะแต่งตั้งผู้ทบทวนจากตำแหน่งให้เป็นตุลาการรัฐธรรมนูญใหม่ก็ได้

มาตรา ๑๖๗ ตุลาการรัฐธรรมนูญซึ่งรัฐสภาแต่งตั้งพ้นจากตำแหน่ง เมื่อ

(๑) เปิดสมัยประชุมรัฐสภาครั้งแรกหลังจากการเลือกตั้งทั่วไป

(๒) ตาย

(๓) ลาออก

(๔) ขาดคุณสมบัติสำหรับผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนตามมาตรา ๘๘ หรือมีลักษณะต้องห้ามตามที่บัญญัติไว้ใน

มาตรา ๘๖ (๑) (๒) (๓) หรือ (๕) หรือมาตรา ๘๘

(๑) (๒) หรือ (๓)

มาตรา ๑๖๘ ถ้าตำแหน่งตุลาการรัฐธรรมนูญซึ่งรัฐสภาแต่งตั้งว่างลงเพราะเหตุอื่นใด นอกจากถึงคราวออกตามมาตรา

๑๖๗ (๑) ให้รัฐสภาแต่งตั้งตุลาการรัฐธรรมนูญเข้ามาแทนภายในสามสิบวัน

กำหนดวันดังกล่าวในวรรคหนึ่งให้หมายถึงวันในสมัยประชุม

หมวด ๑๐

การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ

มาตรา ๑๖๘ การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญจะกระทำได้ก็แต่โดยหลักเกณฑ์และวิธีการดังต่อไปนี้

(๑) ญัตติขอแก้ไขเพิ่มเติมต้องมาจากคณะรัฐมนตรี หรือจากสมาชิกวุฒิสภาและสมาชิกสภาผู้แทนทั้งสองสภารวมกัน หรือจากสมาชิกของแต่ละสภา ไม่ต่ำกว่าหนึ่งในห้าของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของแต่ละสภา

(๒) ญัตติขอแก้ไขเพิ่มเติมต้องเสนอเป็นร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติม และให้รัฐสภาพิจารณาเป็นสามวาระ

(๓) การออกเสียงลงคะแนนในวาระที่หนึ่งชนรับหลักการให้ไว้ชื่อเรียกชื่อ และต้องมีเสียงเห็นชอบด้วยในการแก้ไขเพิ่มเติมนั้น ไม่ต่ำกว่าสองในสามของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของแต่ละสภา

(๔) การออกเสียงลงคะแนนในวาระที่สองขึ้นพิจารณาเรียงลำดับมาตรา ให้ถือเอาเสียงข้างมากเป็นประมาณ

(๕) เมื่อการพิจารณาในวาระที่สองเสร็จสิ้นแล้วให้รอไว้สิบห้าวัน เมื่อพ้นกำหนดนี้แล้วให้รัฐสภาพิจารณาในวาระที่สามต่อไป

(๖) การออกเสียงลงคะแนนในวาระที่สามขั้นสุดท้าย ให้ใช้วิธีเรียกชื่อ และต้องมีเสียงเห็นชอบด้วยในการที่จะให้ออกใช้ เป็นรัฐธรรมนูญไม่ต่ำกว่าสองในสามของจำนวนสมาชิกทั้งหมด ของทั้งสองสภา

(๗) เมื่อการลงมติได้เป็นไปตามที่กล่าวข้างบนนี้แล้ว ให้ นำร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมขึ้นทูลเกล้าฯ ถวาย และให้นำ บทบัญญัติมาตรา ๗๔ และมาตรา ๗๕ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา ๑๗๐ ถ้าพระมหากษัตริย์ทรงพระราชดำริเห็นว่า ร่าง รัฐธรรมนูญที่นำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายตามมาตรา ๑๖๘ กระทบถึง ประโยชน์ ได้เสียสำคัญ ของ ประเทศหรือประชาชน และทรง พระราชดำริเห็นสมควรให้ประชาชนได้วินิจฉัย พระมหากษัตริย์ ย่อม ทรง ใ้ ชง พระราชอำนาจ ที่จะ ให้ ประชาชน ทัว ประเทศ ออกเสียง เป็น ประชามติว่า เห็น ชอบ หรือ ไม่ เห็น ชอบ ด้วย ร่าง รัฐธรรมนูญนั้น

ในการให้ประชาชนออกเสียงเป็นประชามติ จะได้มีประกาศ พระบรมราชโองการภายในเก้าสิบวันนับแต่วันให้นำร่างรัฐธรรมนูญ ขึ้นทูลเกล้าฯ ถวาย และให้ประธานรัฐสภาเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ

เมื่อมีประกาศพระบรมราชโองการตามวรรคสอง ให้ตราพระราชกฤษฎีกากำหนดวันให้ประชาชนออกเสียงเป็นประชามติภายในเก้าสิบวันนับแต่วันประกาศพระบรมราชโองการ และวันออกเสียงประชามติต้องเป็นวันเดียวกันทั่วราชอาณาจักร

ในเมื่อพระมหากษัตริย์ทรงใช้พระราชอำนาจตาม มาตรา ๖๗ มีให้นำบทบัญญัติมาตรา ๑๖๕ (๗) มาใช้บังคับ

มาตรา ๑๗๑ บุคคลผู้มีสิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนย่อมมีสิทธิออกเสียงประชามติ

หลักเกณฑ์และวิธีการออกเสียงประชามติ ให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น

มาตรา ๑๗๒ ในการให้ประชาชนออกเสียงตามมาตรา ๑๗๐ ให้ถือเอาเสียงข้างมากเป็นประมาณ ถ้ามีประชามติเห็นชอบด้วยร่างรัฐธรรมนูญ พระมหากษัตริย์จะได้ทรงลงพระปรมาภิไธยภายในสามสิบวันนับแต่วันประกาศผลประชามติ และเมื่อได้ประกาศรัฐธรรมนูญนั้นในราชกิจจานุเบกษาแล้ว ให้ใช้บังคับได้ ถ้ามีประชามติไม่เห็นชอบด้วยร่างรัฐธรรมนูญ ให้ร่างรัฐธรรมนูญนั้นตกไป

หมวด ๑๑

บทสุดท้าย

มาตรา ๑๗๓ ภายใต้บังคับมาตรา ๑๗๕ ถ้ามีปัญหาการตีความรัฐธรรมนูญอันอยู่ในวงงานของวุฒิสภาสภาผู้แทนหรือที่ประชุมรัฐสภา ให้เป็นอำนาจของรัฐสภาที่จะตีความ และให้ถือว่าการตีความของรัฐสภาเป็นเด็ดขาด

ในการตีความรัฐธรรมนูญตามวรรคหนึ่ง ต้องมีสมาชิกประชุมไม่ต่ำกว่ากึ่งจำนวนสมาชิกทั้งหมดของทั้งสองสภา จึงจะเป็นองค์ประชุม

มาตรา ๑๗๔ บทบัญญัติแห่งกฎหมาย ใดมี ข้อความแย้งหรือขัดต่อรัฐธรรมนูญ บทบัญญัตินั้นเป็นอันใช้บังคับมิได้

มาตรา ๑๗๕ ในการที่ศาลจะใช้บทบัญญัติแห่งกฎหมาย บังคับแก่คดีใด ถ้าศาลเห็นว่า บทบัญญัติแห่ง กฎหมายนั้นขัดด้วยบทบัญญัติมาตรา ๑๗๔ ก็ให้ศาลรอการพิจารณาพิพากษา คดีไว้ชั่วคราว แล้วส่งความเห็นเช่นนั้นตามทางการ เพื่อกณะตุลาการรัฐธรรมนูญจะได้พิจารณาวินิจฉัย

คำวินิจฉัยของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ ให้ถือเป็น เด็ด ขาด และให้ใช้ได้ ในคดีทั้งปวง แต่ไม่กระทบ กระเทิง คำพิพากษาของ ศาลอื่นถึงที่สุดแล้ว

คำวินิจฉัยของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ ให้ประกาศ ในราชกิจจานุเบกษา

มาตรา ๑๗๖ ในยามที่มรสถานะสงครามหรือในภาวะคับขันถึงขนาดอันอาจเป็นภัยต่อความมั่นคงแห่งราชอาณาจักร และการใช้อำนาจอธิปไตยทางรัฐสภาตามปรกติอาจขัดข้องหรือไม่เหมาะสมกับสถานการณ์ เมื่อคณะรัฐมนตรีเสนอ รัฐสภาจะมีมติให้พระมหากษัตริย์ทรงใช้อำนาจอธิปไตยทางคณะรัฐมนตรี โดยประกาศ พระบรมราชโองการ ให้ใช้บังคับดัง เช่น พระราชบัญญัติก็ได้ มติดังกล่าวรัฐสภาจะมีมติเลิกเสียเมื่อใดก็ได้

หากสถานะสงครามหรือภาวะ คับขัน ดังกล่าว ใน วรรคหนึ่ง เกิดขึ้นหรือมีอยู่ในระหว่างสภาผู้แทนถุกยุบเลิก หรือไม่สามารถจะเรียกประชุมรัฐสภาได้ทันทั่วทุกคืน พระมหากษัตริย์ทรงใช้อำนาจอธิปไตยทางคณะรัฐมนตรีได้ โดย ประกาศ พระบรมราชโองการ ให้ใช้บังคับดังเช่นพระราชบัญญัติ

บทเฉพาะกาล

มาตรา ๑๗๗ ภายในสิบห้าวันนับแต่วันใช้ รัฐธรรมนูญ พระมหากษัตริย์จะได้ทรงแต่งตั้งสมาชิกวุฒิสภามีจำนวนหนึ่งร้อยยี่สิบคน เมื่อได้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนแล้ว ให้เพิ่ม

หรือลดจำนวนสมาชิกวุฒิสภาให้มีจำนวนเท่าที่กำหนดใน
มาตรา ๗๘

การเพิ่มหรือลดจำนวนสมาชิกวุฒิสภาตามวรรคหนึ่ง ให้
กระทำให้เสร็จก่อนวันเปิดประชุมรัฐสภาครั้งแรก ในกรณีเพิ่ม
พระมหากษัตริย์จะได้ทรงแต่งตั้งเพิ่ม ในกรณีลด ให้สมาชิก
วุฒิสภาพ้นจากสมาชิกภาพเท่าจำนวนที่ลด โดยวิธีจับสลาก

มาตรา ๑๗๘ ในวาระเริ่มแรกก่อนเปิดประชุมรัฐสภาครั้งแรก
ภายหลังการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนตามมาตรา ๑๘๐ ให้
วุฒิสภามีอำนาจหน้าที่ของรัฐสภา

มาตรา ๑๗๙ การเรียกประชุมวุฒิสภาทำหน้าที่รัฐสภาตาม
มาตรา ๑๗๘ ให้ตราเป็นพระราชกฤษฎีกาเรียกประชุมรัฐสภา
ภายในสิบห้าวันนับแต่วันแต่งตั้งสมาชิกวุฒิสภา

มาตรา ๑๘๐ ให้ดำเนินการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนตาม
เกณฑ์ที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๘๓ ให้เสร็จสิ้นภายในสองร้อยสี่สิบ
วัน นับแต่วันใช้รัฐธรรมนูญ

มาตรา ๑๘๑ ให้คณะรัฐมนตรีที่บริหารราชการแผ่นดินอยู่ใน
วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญ หรือคณะรัฐมนตรีใหม่หากจะมชน
ภายหลัง เป็นคณะรัฐมนตรีบริหารราชการแผ่นดินตาม
รัฐธรรมนูญ

เมื่อสมาชิกสภาผู้แทนเข้ารับหน้าที่แล้ว ให้คณะรัฐมนตรี
ตามวรรคหนึ่งพ้นจากตำแหน่ง และให้นำบทบัญญัติมาตรา ๑๕๓
วรรคสอง มาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา ๑๘๒ ในระหว่างวุฒิสภากำลังทำหน้าที่รัฐสภาตามมาตรา
๑๗๘ ให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญประกอบด้วยประธานวุฒิสภา
ประธานศาลฎีกา อธิบดีผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ อธิบดีกรมอัยการ
และบุคคลอื่นอีกสามคนซึ่งวุฒิสภากำลังทำหน้าที่รัฐสภาตามมาตรา
๑๗๘ แต่งตั้งจากผู้ทรงคุณวุฒิในทางกฎหมาย ภายในสามสิบวัน
นับแต่วันเปิดประชุมรัฐสภาตามมาตรา ๑๗๘

มาตรา ๑๘๓ บรรดาคำสั่งซึ่งนายกรัฐมนตรีได้สั่งการโดย
อ้างมาตรา ๑๗ แห่งธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร ให้คง
มีผลใช้บังคับต่อไป

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

นายทวี บุณยเกตุ

ประธานสภาผู้แทนราษฎร

ข้อบังคับการประชุมปรึกษา

ของ

วุฒิสภา

พ.ศ. ๒๕๑๒

สารบัญ

ข้อบังคับการประชุมปรึกษาของวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๑๒

หน้า

หมวด ๑	การเลือกประธานและรองประธาน วุฒิสภา	๓
หมวด ๒	อำนาจและหน้าที่ของประธานและรอง ประธานวุฒิสภาและเลขาธิการรัฐสภา	๕
หมวด ๓	การประชุมสภา	๖
หมวด ๔	ญัตติ	๑๒
หมวด ๕	การอภิปราย	๑๕
หมวด ๖	การลงมติ	๑๕
หมวด ๗	กรรมวิธีการ	๒๓
หมวด ๘	กระทู้ถาม	๓๐
หมวด ๙	การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติ	๓๔
หมวด ๑๐	การแถลงนโยบายและการเปิด อภิปรายทั่วไป	๔๑
หมวด ๑๑	การรักษาระเบียบและความสงบ เรียบร้อย	๔๓
หมวด ๑๒	บทสุดท้าย	๔๔
	บทเฉพาะกาล	๔๖

ข้อบังคับ

การประชุมปรึกษาของวุฒิสภา

พ.ศ. ๒๕๑๒

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๑๓๓ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย วุฒิสภาตั้งข้อบังคับการประชุมปรึกษาของสภาขึ้นไว้ ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ ข้อบังคับนี้เรียกว่า “ข้อบังคับการประชุมปรึกษาของวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๑๒”

ข้อ ๒ ข้อบังคับนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

ข้อ ๓ ให้ประธานวุฒิสภารักษาการตามข้อบังคับนี้ และมีอำนาจวางระเบียบเพื่อปฏิบัติการตามข้อบังคับนี้

หมวด ๑

การเลือกประธานและรองประธานวุฒิสภา

ข้อ ๔ ในการเลือกประธานสภา สมาชิกแต่ละคนมีสิทธิเสนอชื่อสมาชิกได้หนึ่งชื่อ การเสนอนั้นต้องมีสมาชิกรับรองไม่น้อยกว่าห้าคน

ถ้ามีการเสนอชื่อผู้ใดเพียงชื่อเดียว ให้ถือว่าผู้นั้นได้รับเลือก ถ้ามีการเสนอชื่อหลายชื่อ ก็ให้ลงคะแนนเลือกโดยการเขียนชื่อบนแผ่นกระดาษใส่ซองที่เจ้าหน้าที่จัดให้ ใส่ลงในภาชนะที่จัดไว้เพื่อกำหนดนั้น ในการออกเสียงลงคะแนนให้เรียกชื่อสมาชิกตามลำดับอักษรชื่อให้ออกเสียงลงคะแนนเป็นรายตัว ในการตรวจนับคะแนน ให้ประธานของที่ประชุมเชิญสมาชิกห้าคนเป็นผู้ตรวจนับ ผู้ใดคะแนนสูงสุดเป็นผู้ได้รับเลือก ถ้าได้คะแนนสูงสุดเท่ากัน ให้ประธานออกเสียงชขาด

ให้ประธานประกาศชื่อผู้ได้รับเลือกต่อที่ประชุม

ข้อ ๕ ในการเลือกทรงประธานสภา ให้นำข้อ ๔ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

ในกรณีที่สภามีมติใหม่รองประธานสภาสองคน ให้เลือกรองประธานสภาคนทีหนึ่งก่อน แล้วจึงเลือกรองประธานสภาคนที่สอง

ข้อ ๖ เมื่อได้เลือกประธานและรองประธานสภาแล้ว ให้เลขาธิการรัฐสภาแจ้งไปยังคณะรัฐมนตรีเพื่อนำความขึ้นกราบบังคมทูล

เมื่อพระมหากษัตริย์ได้ทรงแต่งตั้งประธานและรองประธานสภาแล้ว ให้เลขาธิการรัฐสภาส่งสำเนาประกาศพระบรมราชโองการไปยังสภาผู้แทนเพื่อทราบด้วย

หมวด ๒

อำนาจและหน้าที่ของประธานและรองประธานวุฒิสภา

และเลขาธิการวุฒิสภา

ข้อ ๗ ประธานสภา มีอำนาจและหน้าที่ ดังต่อไปนี้

- (๑) ควบคุมและดำเนินกิจการของวุฒิสภา
- (๒) เป็นประธานของที่ประชุมสภา
- (๓) รักษาความสงบเรียบร้อยในสภาตลอดถึงบริเวณของ

สภา

(๔) เป็นผู้แทนสภาในกิจการภายนอก

(๕) อำนาจและหน้าที่ตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ หรือตามที่กำหนดไว้ในข้ออื่นแห่งข้อบังคับ

ข้อ ๘ รองประธานสภา มีอำนาจและหน้าที่ ช่วยประธานสภาในกิจการทั่วไป

เมื่อประธานสภาไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้รองประธานสภาคนหนึ่งเป็นผู้ทำการแทนประธานสภา แต่ถรรองประธานสภาคนหนึ่งไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้รองประธานสภาคนที่สองทำการแทนประธานสภา

ข้อ ๙ เลขาธิการวุฒิสภา มีอำนาจและหน้าที่ ดังต่อไปนี้

- (๑) นัดประชุมสภาและคณะกรรมการ
- (๒) เชิญสมาชิกผู้เป็นประธานชั่วคราวของที่ประชุมสภา และที่ประชุมคณะกรรมการเข้าปฏิบัติหน้าที่
- (๓) ช่วยประธานในการควบคุมการนับคะแนนเสียง
- (๔) ควบคุมการทำรายงานการประชุมทั้งปวง
- (๕) ยืนยันมติของสภาไปยังผู้ที่เกี่ยวข้อง
- (๖) รักษาสรรพเอกสารของสภา
- (๗) ควบคุมให้การเป็นไปตามระเบียบที่ประธานสภาวางไว้
- (๘) ปฏิบัติการตามที่กำหนดไว้ในข้ออื่นแห่งข้อบังคับ
- (๙) ปฏิบัติการอื่นตามที่ประธานสภามอบหมาย

หมวด ๓

การประชุมสภา

ข้อ ๑๐ การประชุมสภาย่อมเป็นการเปิดเผย แต่ในการประชุมลับ ผู้ที่จะอยู่ในที่ประชุมหรือ ณ ที่ใดในระยะเวลาที่จะฟังการประชุมได้แก่เฉพาะสมาชิก รัฐมนตรี และผู้ที่ได้รับอนุญาตจากประธานของที่ประชุม

ข้อ ๑๑ ภายใต้บังคับมาตรา ๑๐๘ ของรัฐธรรมนูญ ให้มีการประชุมครั้งแรกภายในสิบวันนับแต่วันเปิดสมัยประชุมสามัญหรือวิสามัญของรัฐสภา

การประชุมครั้งต่อไป ให้เป็นไปตามกำหนดที่สภาลงมติไว้ แต่ประธานสภาจะส่งงดการประชุมครั้งใดก็ได้ เมื่อเห็นว่าไม่มีเรื่องสมควรจะบรรจุเข้าระเบียบวาระประชุม

ในกรณีที่ประธานสภาเห็นสมควรเรียกประชุมเป็นพิเศษ ก็ให้เรียกประชุมได้

ข้อ ๑๒ การนัดประชุมต้องทำเป็นหนังสือ เว้นแต่เมื่อได้บอกนัดในที่ประชุมแล้ว จึงให้ทำหนังสือนัดเฉพาะสมาชิกที่ไม่ได้มาประชุม

การนัดประชุม ให้นัดล่วงหน้าไม่น้อยกว่าสามวัน แต่ประธานสภาจะนัดเร็วกว่านั้นก็ได้ เมื่อเห็นว่าเป็นเรื่องด่วน

ข้อ ๑๓ ให้ส่งระเบียบวาระประชุมกับเอกสารที่เกี่ยวข้อง ไปพร้อมกับหนังสือนัดประชุม แต่ประธานสภาจะให้ส่งเพิ่มเติมอีกในเวลาใดก็ได้ตามที่เห็นว่าจำเป็นหรือสมควร

ข้อ ๑๔ ให้จัดระเบียบวาระประชุมตามลำดับ ดังต่อไปนี้

(๑) เรื่องที่ประธานจะแจ้งต่อที่ประชุม

- (๒) รับรองรายงานการประชุม
- (๓) กระทู้ถาม
- (๔) เรื่องที่คณะกรรมการพิจารณาเสร็จแล้ว
- (๕) เรื่องที่ค้างพิจารณา
- (๖) เรื่องที่เสนอใหม่
- (๗) เรื่องอื่น ๆ

ในกรณีที่ประธานสภาเห็นว่าเรื่องใดเป็นเรื่องด่วน จะจัด
ไว้ในลำดับใดของระเบียบวาระประชุมก็ได้

ในกรณีที่คณะรัฐมนตรีขอให้จัดเรื่องใดเป็นเรื่องด่วนไว้ใน
ลำดับใดของระเบียบวาระประชุม ก็ให้จัดตามที่คณะรัฐมนตรี
ขออนุญาต

ข้อ ๑๕ ให้มีสมุดวางไว้สำหรับสมาชิกผู้มาประชุมลงชื่อ
ก่อนเข้าประชุมทุกครั้ง และเมื่อมีสัญญาณให้เข้าประชุม ให้
สมาชิกเข้านั่งตามที่ตั้งไว้

เมื่อประธานขึ้นบัลลังก์ ให้ผู้อยู่ในที่ประชุมยืนขึ้นจนกว่า
ประธานจะได้นั่งลง

ข้อ ๑๖ ถ้าพ้นกำหนดประชุมไปครึ่งชั่วโมงแล้ว สมาชิก
มายังไม่ครบองค์ประชุม ประธานจะสั่งให้เลื่อนการประชุมไป
ก็ได้

ข้อ ๑๗ เมื่อไม่มีผู้ปฏิบัติหน้าที่ประธานของที่ประชุม ให้สมาชิกผู้มายุ่งสุด ชิงมาประชุม เป็นประธานชั่วคราว ของที่ประชุม เพื่อให้ที่ประชุมดำเนินการเลือกตั้งประธานและรองประธานสภาตามข้อ ๕ และข้อ ๕ หรือเพื่อให้ที่ประชุมดำเนินการเลือกตั้งประธานเฉพาะคราวสำหรับการประชุมครั้งนั้นในกรณีที่ที่ประชุมจะต้องประชุมปรึกษาเรื่องอื่น

ในการเลือกประธานเฉพาะคราว ให้นำข้อ ๕ มาใช้บังคับโดยอนุโลม เว้นแต่การลงคะแนนให้กระทำเป็นการเปิดเผยตามข้อ ๖๐

ข้อ ๑๘ ในการประชุมสภา ให้ที่ประชุมพิจารณาเฉพาะเรื่องที่อยู่ในระเบียบวาระ และต้องดำเนินการพิจารณาตามลำดับระเบียบวาระที่จัดไว้ ทั้งนี้ เว้นแต่ที่ประชุมจะได้ลงมติเป็นอย่างอื่น

ข้อ ๑๙ ผู้ใดประสงค์ จะกล่าวถ้อยคำต่อ ที่ประชุมก็ให้ยกมือขึ้นพ้นคресละ เมื่อประธานอนุญาตแล้วจึงกล่าวได้ ในการกล่าวนั้น ต้องยื่น ถน ที่ขงจัดไว้ และต้องเป็นคำกล่าวกับประธาน

ข้อ ๒๐ ถ้ารัฐมนตรีขอแถลงหรือชี้แจงเรื่องใดต่อที่ประชุม ก็ให้ประธานอนุญาต

สมาชิก อาจซักถาม เพื่อ ความกระจ่างแจ้ง ใน เรื่อง ที่ แผลง
หรือ ขแย้ง นน แต่ รัฐมนตรี จะ ไม่ ตอบ กั ได้ เมื่อ เห็น ว่า ขอ ทัก ถถาม
นั้น ยัง ไม่ ควร เบ็ด เผลย

ข้อ ๒๑ ประธาน มี อำนาจ สั่ง พัก การ ประชุม เลื่อน การ
ประชุม หรือ เลิก การ ประชุม ได้ ตาม ที่ เห็น สมควร

ถ้า ประธาน ลง จาก บัด ลั ก์ โดย มิ ได้ สั่ง อย่าง ไต ให้ เลิก การ
ประชุม

ข้อ ๒๒ รายงาน การ ประชุม สภา เมื่อ คณะ กรรมการ ภา กษา
ตรวจ แล้ว ก่อน ที่ จะ เสนอ ให้ สภา รับ รอง ให้ ทำ สำเนา วาง ไว้ ไม่
น้อย กว่า เจ็ด วัน เพื่อ ให้ สมาชิก ตรวจ ดู ได้

สมาชิก มี สิทธิ ขอ แก้ ไข เติม เต็ม รายงาน การ ประชุม ดัง กล่าว
ให้ ตรง ตาม ที่ เป็น จริง โดย ยื่น คำ ขอ แก้ ไข เติม เต็ม ต่อ คณะ

กรรมการ ภา กษา ถ้า คณะ กรรมการ ภา กษา ไม่ ยอม แก้ ไข เติม เต็ม ให้ ตาม

ข้อ สมาชิก ผู้ ยื่น คำ ขอ แก้ ไข เติม เต็ม เพื่อ ขอ
ให้ สภา วินิ จ ฉัย

ข้อ ๒๓ รายงาน การ ประชุม สภา ครัง ไต เมื่อ ได้ วาง สำเนา
ไว้ เพื่อ ให้ สมาชิก ตรวจ ดู แล้ว ถ้า มีการ แก้ ไข เติม เต็ม ใน ภาย หลัง
โดย คณะ กรรมการ ภา กษา เติม เต็ม เอง หรือ โดย สมาชิก ขอ ให้

แก้ไขเพิ่มเติมก็ตาม ในคราวที่สภาพิจารณารายงานการประชุม
นั้น คณะกรรมาธิการจะต้องแถลงต่อที่ประชุมถึงการแก้ไขเพิ่ม
เติมดังกล่าว

ข้อ ๒๔ เมื่อสภาได้รับรองรายงานการประชุมครั้งใดแล้ว
ให้ประธานสภาลงลายมือชื่อไว้เป็นหลักฐาน

ข้อ ๒๕ สภาอาจมีมติให้จัดรายงานการประชุมลับครั้ง
ใดทั้งหมดหรือเพียงบางส่วนก็ได้ แต่ให้มีบันทึกพฤติการณ์ไว้

ข้อ ๒๖ การเปิดเผยรายงานการประชุมลับ ให้เป็นไป
ตามมติของสภา

ข้อ ๒๗ สภาอาจมีมติห้ามโฆษณาข้อความอันเกี่ยวกับ
ความปลอดภัยหรือประโยชน์สำคัญของแผ่นดิน ที่ได้กล่าวหรือ
ปรากฏในการประชุม

ข้อ ๒๘ ให้เลขาธิการรัฐสภาจัดพิมพ์รายงานการประชุม
สภา ทั้งนี้ นอกจากรายงานการประชุมลับที่มีมติของสภา
ให้เปิดเผย และข้อความที่ห้ามโฆษณา

หมวด ๔

ญัตติ

ข้อ ๒๙ ญัตติหลายตองเสนอล่วงหน้าเป็นหนังสือต่อ
ประธานสภา และต้องมีสมาชิกรับรองไม่น้อยกว่าสองคน ทั้งนี้
เว้นแต่ข้อบังคับจะได้กำหนดไว้เป็นอย่างอื่น

ข้อ ๓๐ ญัตติตามมาตรา ๑๒๗ มาตรา ๑๒๘ และมาตรา
๑๒๙ ของรัฐธรรมนูญและญัตติที่คณะรัฐมนตรีเป็นผู้เสนอ ไม่
ต้องมีผู้รับรอง

ข้อ ๓๑ ญัตติที่จะก่อให้เกิดผลใช้บังคับเป็นกฎหมายต้อง
เสนอเป็นร่างพระราชบัญญัติ ถ้าสมาชิกเป็นผู้เสนอต้องมี
สมาชิกรับรองไม่น้อยกว่าสิบห้าคน

ข้อ ๓๒ ญัตติต่อไปนี้ไม่ต้องเสนอล่วงหน้าหรือเป็นหนังสือ

- (๑) ขอลี้ภัยเป็นเรื่องด่วน
- (๒) ขอลดเบี้ยหวัดหรือบำนาญ
- (๓) ขอลดเงินเดือนตามข้อ ๒๕ หรือข้อ ๒๗
- (๔) ญัตติดังกล่าวในข้อ ๓๓ หรือข้อ ๓๖
- (๕) ญัตติที่ประธานอนุญาตตามที่เห็นสมควร

ข้อ ๓๓ เมื่อที่ประชุมกำลังปรึกษาญัตติโดยผู้ ห้ามมิให้
เสนอญัตติอื่นนอกจากญัตติต่อไปนี้

- (๑) ขอแปรญัตติเฉพาะในเรื่องที่มีใช้กฎหมาย
- (๒) ขอให้รวมระเบียบวาระประชุมที่เป็นเรื่องเดียวกัน
ทำนองเดียวกัน หรือเกี่ยวเนื่องกัน เพื่อพิจารณาพร้อมกัน
- (๓) ขอให้ส่งปัญหาไปยังคณะกรรมการเพื่อพิจารณา
หรือขอให้บุคคลใดมาแถลงข้อเท็จจริงหรือแสดงความคิดเห็น
- (๔) ขอให้รวมหรือแยกประเด็นพิจารณาหรือลงมติ
- (๕) ขอให้เลื่อนการปรึกษา
- (๖) ขอให้เบ็ดอภิปราย
- (๗) ขอให้ผ่านระเบียบวาระเบ็ดอภิปรายทั่วไป
- (๘) ขอให้ยกเรื่องอื่นชนปรึกษา

ข้อ ๓๔ ญัตติตามข้อ ๓๓ (๖) (๗) และ (๘) ห้ามมิให้
ผู้ใดเสนอในคราวเดียวกับการอภิปรายของตน

ข้อ ๓๕ ญัตติตามข้อ ๓๓ (๘) ห้ามมิให้เสนอ

- (๑) ในการพิจารณาญัตติที่คณะรัฐมนตรีเป็นผู้เสนอ
- (๒) ในการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติ
- (๓) ในการเบ็ดอภิปรายทั่วไป

ข้อ ๓๖ ในกรณีที่ที่ประชุมลงมติให้ผ่านระเบียบวาระเปิดอภิปรายทั่วไป หรือให้ยกเรื่องขึ้นขานปรึกษา ญัตติเดิมเป็นอันตกไป

ข้อ ๓๗ ญัตติที่ต้องเสนอล่วงหน้าเป็นหนังสือ สมาชิกผู้เสนอและผู้รับรองต้องลงลายมือชื่อในญัตติที่เสนอ

ข้อ ๓๘ ญัตติที่ไม่ต้องเสนอล่วงหน้าเป็นหนังสือ ให้ผู้รับรองญัตติแสดงการรับรองโดยวิธีอื่น

ข้อ ๓๙ การแก้ไขเพิ่มเติมญัตติที่ประธานสภาส่งบรรจุเข้าระเบียบวาระแล้ว จะกระทำได้อีกเมื่อได้รับความยินยอมของที่ประชุม

ผู้เสนอญัตติอาจถอนญัตติของตนได้ก่อนถึงวันนัดประชุมพิจารณาญัตตินั้น แต่ถ้ายันวันนัดประชุมแล้วจะถอนได้อีกเมื่อได้รับความยินยอมของที่ประชุม

ข้อ ๔๐ การถอนคำแปรญัตติจะกระทำเมื่อใดก็ได้ แต่การแก้ไขเพิ่มเติมคำแปรญัตติจะกระทำได้เฉพาะภายในกำหนดเวลาแปรญัตติ

ข้อ ๔๑ การถอนชื่อจากการเป็นผู้รับรอง หรือจากการเป็นผู้ร่วมกันเสนอญัตติใด จะกระทำได้เฉพาะก่อนที่ประธานสภาส่งบรรจุญัตตินั้นเข้าระเบียบวาระ

ข้อ ๔๒ ญัตติหรือคำแปรญัตติได้ถึงวาระพิจารณาในที่ประชุมแล้ว ถ้าผู้เสนอหรือผู้แปรญัตติไม่ชี้แจงในที่ประชุม หรือในกรณีที่ผู้เสนอหรือผู้แปรญัตติไม่อยู่ในที่ประชุม โดยไม่มีผู้ชี้แจงแทนในฐานะผู้รับมอบหมาย ญัตติหรือคำแปรญัตตินั้นเป็นอันตกไป

การมอบหมายให้ชี้แจงแทนต้องทำเป็นหนังสือยื่นต่อ ประธานสภา

ข้อ ๔๓ ญัตติซึ่งสมาชิกเสนอขอให้ตีความรัฐธรรมนูญ หรือขอให้เลิกมติ ให้พระมหากษัตริย์ทรงใช้อำนาจนิติบัญญัติทางคณะรัฐมนตรี ต้องมีสมาชิกรับรองไม่น้อยกว่ายี่สิบห้าคน

ข้อ ๔๔ ญัตติใดตกไปแล้ว ห้ามมิให้นำญัตติซึ่งมีหลักการเช่นเดียวกันขึ้นเสนออีกในสมัยประชุมเดียวกัน เว้นแต่ประธานสภาจะอนุญาตในเมื่อพิจารณาเห็นว่าพฤติการณ์ได้เปลี่ยนแปลงไป

หมวด ๕

การอภิปราย

ข้อ ๔๕ ผู้มีสิทธิอภิปรายก่อน คือ ผู้เสนอญัตติหรือผู้แปรญัตติ แต่ถ้าผู้เสนอญัตติหรือผู้แปรญัตติมีหลายคน ให้ประธานอนุญาตให้อภิปรายก่อนได้เพียงคนเดียว

กรรมวิธีการซึ่งได้ส่งมอบความเห็น กรรมวิธีการผู้รับมอบ
หมายจากกรรมวิธีการซึ่งได้ส่งมอบความเห็น หรือผู้รับมอบ
หมายจากผู้แปรญัตติซึ่งได้ส่งมอบคำแปรญัตติไว้ในชั้นกรรมวิธี
การ ให้มีฐานะเสมือนเป็นผู้แปรญัตติด้วย

ข้อ ๔๖ เมื่อผู้อภิปรายก่อนได้อภิปรายแล้ว การอภิปราย
ในลำดับต่อไปจะต้องเป็นการอภิปรายสลับกันระหว่างฝ่ายค้าน
และฝ่ายสนับสนุน เว้นแต่ในวาระของฝ่ายใดไม่มีผู้อภิปราย
อีกฝ่ายหนึ่งจึงอภิปรายซ้อนได้

การอภิปรายไม่สนับสนุนและไม่ค้าน ย่อมกระทำได้โดยไม่ต้อง
ต้องสลับ และมีให้นับเป็นวาระอภิปรายของฝ่ายใด

ข้อ ๔๗ ถ้ามีผู้ขออภิปรายหลายคน ประธานจะให้คนใด
อภิปรายก็ได้แต่ให้คำนึงถึงผู้เสนอญัตติ ผู้แปรญัตติ ผู้รับรอง
ญัตติหรือคำแปรญัตติ และผู้ที่ยังไม่ได้อภิปรายด้วย

ข้อ ๔๘ การอภิปรายต้องอยู่ในประเด็นหรือเกี่ยวกับ
ประเด็นที่กำลังปรึกษากันอยู่ ต้องไม่ฟุ้งเฟ้อ วนเวียน ซ้ำ
ซากหรือซ้ำกับผู้อื่น และห้ามมิให้นำเอกสารใด ๆ มาอ่านให้
ที่ประชุมฟังโดยไม่จำเป็น

ห้ามมิให้ผู้อภิปรายแสดงกิริยาหรือใช้วาจาอันไม่สุภาพใส่ร้ายหรือเสียดสีบุคคลใด และห้ามมิให้กล่าวถึงพระมหากษัตริย์หรือออกข้อสมมติหรือบุคคลใดโดยไม่จำเป็น

ข้อ ๔๘ ถ้าประธานเห็นว่าผู้ใดได้อภิปรายพอสมควรแล้ว ประธานจะให้ผู้นั้นหยุดอภิปรายก็ได้ แม้จะมีผู้ฝ่าฝืนข้อ ๔๘ ก็ตาม

ข้อ ๕๐ สมาชิกผู้ใดเห็นว่าการฝ่าฝืนข้อบังคับ อาจยื่นและยกมือชนพนศรชะ เพื่อแสดงการประท้วง ประธานจะต้องให้โอกาสผู้นั้นชัดเจน แล้วให้ประธานวินิจฉัยว่า ได้มีการฝ่าฝืนข้อบังคับตามที่ประท้วงนั้นหรือไม่ คำวินิจฉัยของประธานดังกล่าว ให้เป็นอันเด็ดขาด

ให้นำวรรคหนึ่งมาใช้บังคับโดยอนโลมแก่ผู้ถูกอภิปรายพาตพิงถึงเรื่องส่วนตัว หรือเรื่องอันใดอันเป็นทเสียหายแก่ผู้นั้น

ข้อ ๕๑ ผู้อภิปรายอาจถอนคำพูดของตนได้เมื่อได้รับความยินยอมของที่ประชุม แต่ในกรณีที่มีการประท้วงตามข้อ ๕๐ ให้ประธานวินิจฉัยเสียก่อนว่า ได้มีการฝ่าฝืนข้อบังคับตามที่ประท้วงนั้นหรือไม่

ข้อ ๕๒ การอภิปรายเป็นอันยุติ เมื่อ

(๑) ไม่มีผู้ใดอภิปราย

(๒) ที่ประชุมลงมติให้ปิดอภิปราย

(๓) ที่ประชุมลงมติให้ผ่านระเบียบวาระเปิดอภิปรายทั่วไป

(๔) ที่ประชุมลงมติให้ยกเรื่องขึ้นชนปรีกษา

ข้อ ๕๓ ในกรณีที่ประธานพิจารณาเห็นว่า ได้อภิปรายกันพอสมควรแล้ว จะขอให้ที่ประชุมวินิจฉัยว่าจะปิดอภิปรายหรือไม่ก็ได้

ข้อ ๕๔ เมื่อการอภิปรายโดยดีแล้วห้ามมิให้ผู้ใดอภิปรายอีก นอกจากในกรณีที่ประชุมจะต้องลงมติในเรื่องที่กำลังปรึกษากันอยู่ จึงให้ผู้ซึ่งได้อภิปรายก่อนมีสิทธิอภิปรายสรุปความที่ได้อภิปรายกันมาแล้วได้ก่อนที่ประชุมจะลงมติ

ข้อ ๕๕ ประธานอาจอนุญาตให้ รัฐมนตรีมอบหมายให้บุคคลใด ๆ อภิปรายแทน ไม่ว่าจะการอภิปรายนั้นจะเป็นการแถลงต่อที่ประชุม การตอบข้อซักถามของสมาชิก หรือการกล่าวอย่างอื่น

ข้อ ๕๖ ไม่ว่าจะในขณะใดถ้าประธานให้สัญญาณด้วยการเคาะค้อนหรือยื่นชน ให้ผู้ที่กำลังพูดอยู่หยุดพูดและนั่งลงทันที และให้ทุกคนนั่งฟังประธาน เว้นแต่ ในการอ่านพระบรมราชโองการหรือกระแสพระราชดำรัส ให้ผู้ผู้อยู่ในที่ประชุมยื่นฟังตลอดเวลาที่ประธานอ่าน

หมวด ๖

การลงมติ

ข้อ ๕๗ ในกรณีที่จะต้องมีมติของสภา ให้ประธานขอให้ที่ประชุมลงมติ

ข้อ ๕๘ เสียงข้างมากตามมาตรา ๑๐๕ ของรัฐธรรมนูญนั้น ในกรณีความเห็นของที่ประชุมมีสองฝ่าย ให้ถือเอาจำนวนคะแนนเสียงฝ่ายที่มากกว่า และในกรณีความเห็นของที่ประชุมมีเกินกว่าสองฝ่าย ให้ถือเอาจำนวนคะแนนเสียงฝ่ายที่มากที่สุด

การออกเสียงชขาดของประธาน ให้กระทำการเปิดเผย โดยจะให้เหตุผลหรือไม่ก็ได้

ข้อ ๕๙ การออกเสียงลงคะแนนให้กระทำการเปิดเผย แต่เมื่อคณะรัฐมนตรีหรือสมาชิก รวมกันไม่น้อยกว่ายี่สิบห้าคนร้องขอให้กระทำการลับ จึงให้ลงคะแนนลับ เว้นแต่การออกเสียงชขาดตามข้อ ๕๘ วรรคสอง

ข้อ ๖๐ การออกเสียงลงคะแนนเปิดเผยมวชิ ปฏิบัติดังต่อไปนี้

(๑) ยกมือชนพนศรชะ

(๒) ยนชน

(๓) แบ่งพวก พวกเห็นด้วยให้อยู่ทางขวามือ พวกไม่เห็นด้วยให้อยู่ทางซ้ายมือ และพวกไม่ออกเสียงให้อยู่ตรงหน้าของประธาน

(๔) เรียกชื่อสมาชิกตามลำดับอักษรชื่อให้ออกเสียงลงคะแนนเป็นรายตัวตามวิธีที่ประธานกำหนด

(๕) วิธีอื่นใดซึ่งที่ประชุมเห็นสมควรเฉพาะกรณี

ภายใต้บังคับมาตรา ๑๖๘ (๖) ของรัฐธรรมนูญ การออกเสียงลงคะแนนเปิดเผยนั้น ให้ใช้วิธีตาม (๑) จะใช้วิธีตาม (๒) (๓) (๔) หรือ (๕) ได้ต่อเมื่อคณะรัฐมนตรีร้องขอ หรือเมื่อสมาชิกเสนอญัตติและที่ประชุมอนุมัติ หรือเมื่อมีการนับคะแนนเสียงใหม่ตามข้อ ๖๖

การออกเสียงลงคะแนนตาม (๑) หรือ (๒) นั้น ให้ยกมือหรือยืนอยู่ แลวแต่กรณี จนกว่าเจ้าหน้าที่นับคะแนนเสียง ซึ่งย่นชมนับคะแนนเสียงนั้นจะได้นั่งลง

ข้อ ๖๑ การออกเสียงลงคะแนนลับมีวิธีปฏิบัติดังต่อไปนี้

(๑) ผู้เห็นด้วยให้ลงเบยสีนาเงิน ผู้ไม่เห็นด้วยให้ลงเบยสีแดง ส่วนผู้ไม่ออกเสียงให้ลงเบยสีขาว

(๒) เขียนเครื่องหมายบนแผ่นกระดาษใส่ของที่เจ้าหน้าที่
จัดให้ ผู้เห็นควยให้เขียนเครื่องหมาย $\checkmark$ ผู้ไม่เห็นควยให้เขียน
เครื่องหมาย $\times$ ส่วนผู้ไม่ออกเสียงให้เขียนเครื่องหมาย ๐

(๓) วิชิตินโคขงทประขุมเห็นสมคกรเฉพาะกรณี

การที่จะให้ออกเสียงลงคะแนนตาม (๑) หรือ (๒) ให้เป็น
อำนาจของประธานที่จะพิจารณาตามที่เห็นสมควร และให้นำ
ข้อ ๕ วรรคสอง มาใช้บังคับโดยอนุโลม

ข้อ ๖๒ ลำดับการลงमतนั้น ให้ลงมติในญัตติสุดท้ายก่อน
แล้วย้อนเป็นลำดับไปหาญัตติต้น แต่มิให้ถือว่า ความผิดพลาด
ในการเรียงลำดับดังกล่าวมานั้นเป็นเหตุให้मतที่ได้ลงคะแนนและ
นับคะแนนเสร็จแล้วเป็นอันเสียไป

ข้อ ๖๓ ประธาน มีอำนาจสั่งให้รวม หรือแยก ประเด็น
พิจารณาหรือลงมติ

ข้อ ๖๔ สมาชิกซึ่งเข้ามาในที่ประชุมระหว่างการออก
เสียงลงคะแนน ในกรณีออกเสียงลงคะแนนเปิดเผย อาจลงคะ
แนนทางฝ่ายที่นับคะแนนเสียงไม่เสร็จ หรือในกรณีออกเสียง
ลงคะแนนนับ อาจลงคะแนนได้ก่อนประธานสั่งให้นับคะแน
นเสียง

ข้อ ๖๕ เมื่อได้นับคะแนนเสียงเสร็จแล้ว ให้ประธาน
ประกาศมติต่อที่ประชุมทันที ถ้าเรื่องใดรัฐธรรมนุญหรือข้อบ่ง
คํานี้กำหนดไว้ว่า มติจะต้องประกอบด้วยคะแนนเสียงถึงจำนวน
เท่าใด ก็ให้ประกาศด้วยว่า คะแนนเสียงข้างมากถึงจำนวน
ที่กำหนดไว้นั้นหรือไม่

ข้อ ๖๖ ในการนับคะแนนเสียงครั้งใด ถ้าคณะรัฐมนตรี
หรือสมาชิกร่วมกันไม่น้อยกว่าสิบห้าคนร้องขอให้มีการนับคะ
แนนเสียงใหม่ ก็ให้มีการนับคะแนนเสียงใหม่

การนับคะแนนเสียงใหม่ดังกล่าวในวรรคหนึ่ง เว้นแต่
รัฐธรรมนุญหรือข้อบ่งคํานี้จะได้อำหนดวิธีลงคะแนนไว้โดยเฉพาะ
เป็นอย่างอื่น หรือการลงคะแนนที่ถูกต้องทงนนั้นเป็นการลงคะ
แนนลับ ให้เปลี่ยนวิธีลงคะแนนเป็นวิธีดังกล่าวในข้อ ๖๐ ซึ่ง
อยู่ในลำดับถัดจากวิธีที่ถูกต้องทงนนั้น แต่ถ้าวธิ
ที่ถูกต้องทงนนั้นเป็นวิธีดังกล่าวในข้อ ๖๐ (๕)
ก็ให้เปลี่ยนเป็นวิธีใด ๆ ตามที่ประธานเห็นสมควร

ข้อ ๖๗ ญัตติใดไม่มีผู้คัดค้าน ให้ประธานถามที่ประชุม
ว่า มีผู้เห็นเป็นอย่างอื่นหรือไม่ เมื่อไม่มีผู้เห็นเป็นอย่างอื่นให้
ถือว่าที่ประชุมลงมติเห็นชอบด้วยญัตตินั้น

ความในวรรคหนึ่งมิให้ใช้บังคับแก่ญัตติขอให้ความรู้-
 ธรรมนุญ ญัตติที่เป็นร่างพระราชบัญญัติ หรือเรื่องอื่นใดที่
 รัฐธรรมนูญหรือข้อบังคับที่กำหนดให้ประชุมวินิจฉัย โดยการ
 ออกเสียงลงคะแนน

หมวด ๗

กรรมาธิการ

ข้อ ๒๘ ให้สภาตั้งคณะกรรมการสามัญประจำสภาขึ้น
 เจ็ดคณะ แต่ละคณะประกอบด้วยกรรมาธิการสิบเจ็ดคน คือ

- (๑) คณะกรรมาธิการการต่างประเทศ
- (๒) คณะกรรมาธิการการทหาร
- (๓) คณะกรรมาธิการการปกครอง
- (๔) คณะกรรมาธิการการศึกษา การสาธารณสุข และ

การสาธารณสุขการ

- (๕) คณะกรรมาธิการการเศรษฐกิจ
- (๖) คณะกรรมาธิการตรวจรายงานการประชุม
- (๗) คณะกรรมาธิการเปิดเผยรายงานการประชุมลับ

หากมีความจำเป็น จะตั้งคณะกรรมการสามัญประจำ
 สภาคณะอื่นเพิ่มขึ้นอีกเมื่อใดก็ได้

ข้อ ๖๙ ในการเลือกกรรมการ ให้นำข้อ ๔ มาใช้บังคับโดยอนุโลม แต่ในการเสนอชื่อนั้น คณะรัฐมนตรีและสมาชิกแต่ละคนมีสิทธิเสนอชื่อได้โดยไม่จำกัดจำนวน ในกรณีที่คณะรัฐมนตรีเป็นผู้เสนอไม่ต้องมีผู้รับรอง

ข้อ ๗๐ ในการประชุมคณะกรรมการ ให้นำข้อบังคับเฉพาะที่เกี่ยวกับการประชุมของสภามาใช้โดยอนุโลม

ให้คณะกรรมการแต่ละคณะเลือกตั้งประธานจากกรรมการในคณะนั้น ๆ

คณะกรรมการอาจมอบหมายให้กรรมการในคณะของตนเป็นเจ้าของเรื่องมหาวิทยาลัยหรือที่กล่าวถึงพิจารณาอยู่ ทำบันทึกของคณะกรรมการตลอดจนชี้แจงเกี่ยวกับเรื่องที่ได้รับมอบหมาย

ข้อ ๗๑ ให้เลขาธิการรัฐสภาหรือเจ้าหน้าที่สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา ซึ่งเลขาธิการรัฐสภามอบหมาย เป็นเลขานุการคณะกรรมการ

เลขานุการคณะกรรมการ แม้จะไม่เป็นกรรมการก็มีสิทธิชี้แจงแสดงความคิดเห็นในที่ประชุมคณะกรรมการเกี่ยวกับระเบียบแบบแผนและกิจการในหน้าที่ของตน

ข้อ ๗๒ เมื่อสภามีมติให้ส่งญัตติหรือเรื่องใดให้คณะกรรมการสามัญพิจารณาโดยมิได้กำหนดให้คณะกรรมการสามัญคณะใดพิจารณา ให้ประธานพิจารณาสั่งให้ส่งญัตติหรือเรื่องนั้นไปยังคณะกรรมการสามัญประจำสภาซึ่งประธานเห็นสมควร

ข้อ ๗๓ การเรียกบุคคลใด ๆ มาแถลงข้อเท็จจริงหรือแสดงความคิดเห็นในการที่คณะกรรมการกระทำ หรือเรื่องที่คณะกรรมการพิจารณาอยู่ ให้ทำเป็นหนังสือลงลายมือชื่อประธานกรรมการหรือกรรมการคนใดคนหนึ่ง

ข้อ ๗๔ สมาชิก รัฐมนตรีและผู้ซึ่งคณะรัฐมนตรีมอบหมาย มีสิทธิเข้าฟังการประชุมคณะกรรมการ แต่ในกรณีประชุมลับ ผู้ที่จะเข้าฟังการประชุมได้ต้องเป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการประชุมและได้รับอนุญาตจากประธานกรรมการ

ข้อ ๗๕ ภายใต้บังคับข้อ ๗๔ ผู้เสนอญัตติ รัฐมนตรีและผู้ซึ่งคณะรัฐมนตรีมอบหมาย มีสิทธิชี้แจงแสดงความคิดเห็นในประชุมกรรมการได้ตลอดเรื่อง ส่วนผู้แปรญัตติมีสิทธิชี้แจงแสดงความคิดเห็นได้เฉพาะที่แปรญัตติไว้

การขแรงแสดงความคิดเห็นตามวรรคหนึ่ง ผู้เสนอญัตติ
หรือผู้แปรญัตติอาจมอบหมายเป็นหนังสือให้ผู้รับรองญัตติหรือ
คำแปรญัตติกระทำแทน

ข้อ ๗๖ ให้เลขาธิการรัฐสภาประกาศกำหนดการประชุม
คณะกรรมการได้ ณ สำนักงานเลขาธิการ และนัดผู้เสนอ
ญัตติหรือผู้แปรญัตติใหม่มาขแรงประกอบญัตติหรือคำแปรญัตติ
แล้วแต่กรณี หากเรื่องใดจะก่อให้เกิดผลใช้บังคับเป็นกฎหมาย
หรือเกี่ยวกับการบริหารราชการแผ่นดิน ต้องแจ้งให้คณะรัฐ-
มนตรีทราบด้วย

ข้อ ๗๗ ถ้าผู้แปรญัตติหรือผู้รับมอบหมายไม่มาขแรงต่อ
คณะกรรมการตามนัด จนเวลาล่วงไปกว่าสามสิบนาที นับ
แต่เวลาที่คณะกรรมการได้เริ่มพิจารณาคำแปรญัตติใด ให้
ถือว่า คำแปรญัตตินั้นผู้เสนอได้ถอนแล้ว เว้นแต่คณะ
กรรมการจะพิจารณาเห็นสมควรผ่อนผันให้เป็นกรณีพิเศษ
ก่อนเสร็จการพิจารณาเรื่องนั้น

ข้อ ๗๘ ถ้าผู้แปรญัตติหรือผู้รับมอบหมายไม่เห็นด้วยกับ
มติของคณะกรรมการในข้อใด จะสงวนคำแปรญัตติในข้อ
นั้นไว้เพื่อขอให้สภาวินิจฉัยก็ได้

ข้อ ๗๙ กรรมการผู้ใดไม่เห็นด้วยกับมติของคณะกรรมการ
 ในข้อใดจะส่งความเห็นของตนในข้อนั้นไว้เพื่อขอ
 ให้สภาวินิจฉัยก็ได้

ข้อ ๘๐ เมื่อคณะกรรมการได้กระทำกิจการหรือ
 พิจารณาสอบสวนเรื่องใดตามที่สภามอบหมายเสร็จแล้ว ให้
 รายงานต่อสภา

ในที่ประชุมสภา คณะกรรมการมีสิทธิแถลงหรือชี้แจง
 เกี่ยวกับกิจการที่ได้อำนาจหรือเรื่องที่ได้อำนาจพิจารณาสอบสวนซึ่ง
 เพื่อกำหนดคณะกรรมการจะมอบหมายให้บุคคลใด ๆ
 แถลงหรือชี้แจงแทนก็ได้

ข้อ ๘๑ ถ้าคณะกรรมการเห็นว่า มีข้อสังเกตที่คณะ
 รัฐมนตรีควรทราบหรือควรปฏิบัติ ก็ให้บันทึกข้อสังเกตดังกล่าว
 นั้นไว้ในรายงานของคณะกรรมการเพื่อให้สภาพิจารณา

ในกรณีที่สภาเห็นด้วยกับข้อสังเกตของคณะกรรมการ
 ให้ประธานสภาแจ้งไปยังคณะรัฐมนตรี

ข้อ ๘๒ ถ้ามีมติของสภาให้คณะกรรมการใดกระทำกิจ
 การหรือพิจารณาสอบสวนเรื่องใดให้เสร็จภายในกำหนดเวลา
 ใดและคณะกรรมการนั้นกระทำกิจการหรือพิจารณาสอบสวน

จะไม่เสร็จภายในเวลาที่กำหนด ประธานกรรมการต้องรายงานให้ประธานสภาทราบโดยด่วน

ในกรณีดังกล่าวในวาระหนึ่ง ถ้าอยู่ในระหว่างสมัยประชุม ให้ประธานสภารีบเสนอต่อที่ประชุมและที่ประชุมอาจลงมติให้ขยายเวลาที่ได้กำหนดไว้ หรือให้ตั้งคณะกรรมการใหม่แทนคณะเดิม หรือให้ดำเนินการอย่างอื่นสุดแต่ที่ประชุมจะเห็นสมควร แต่ถ้านอกสมัยประชุมและคณะกรรมการมีอำนาจประชุมได้ตามข้อ ๘๓ ก็ให้ประธานสภามีอำนาจอนุญาตให้ขยายเวลาที่กำหนดไว้ได้ตามที่พิจารณาเห็นสมควร แล้วแจ้งให้สภาทราบภายหลัง ทั้งนี้ ภายใต้บังคับข้อ ๑๒๒

ข้อ ๘๓ ห้ามมิให้คณะกรรมการใดดำเนินการของสภานอกสมัยประชุม เว้นแต่

(๑) ประธานสภาได้ร้องขอและสภามีมติไว้ให้คณะกรรมการนั้นดำเนินการนอกสมัยประชุมได้

(๒) หลังจากปิดสมัยประชุมแล้ว ประธานสภาพิจารณาเห็นเป็นการจำเป็นหรือสมควรเพื่อประโยชน์แห่งกิจการของสภา และได้ขอให้คณะกรรมการนั้นดำเนินการนอกสมัยประชุมในกรณีเช่นว่านี้ ให้ประธานแจ้งให้สภาทราบภายหลัง

ข้อ ๘๔ กรรมการพ้นจากตำแหน่ง เมื่อ

- (๑) ตาย
- (๒) ลาออก
- (๓) ถึงคราวที่มีการเปลี่ยนสมาชิกครั้งหนึ่ง
- (๔) มีการตั้งคณะกรรมการใหม่แทนคณะเดิม
- (๕) ขาดการประชุมสามครั้งติดต่อกัน
- (๖) สภามีมติให้พ้นจากตำแหน่ง

ข้อ ๘๕ กรรมการผู้ใดมีความจำเป็นไม่อาจมาประชุมตามกำหนดได้ ให้แจ้งเป็นหนังสือต่อเลขาธิการ รัฐสภาเพื่อทราบ การแจ้งโดยปกติให้แจ้งก่อนกำหนดประชุม

กรรมการไม่มาประชุมตามกำหนดโดยมิได้แจ้งให้เลขาธิการรัฐสภาทราบ ให้ถือว่าขาดประชุม

ความในสองวรรคก่อนมิให้ใช้บังคับในกรณีที่กรรมการไม่มาประชุม เนื่องจากการปฏิบัติกิจการอื่นที่เกี่ยวข้องกับสภา

ข้อ ๘๖ ในกรณีที่ตำแหน่งกรรมการในคณะกรรมการใดว่างลง ให้ประธานกรรมการคณะนั้นแจ้งต่อประธานสภาเพื่อขอให้สภาตั้งซ่อม

หมวด ๘

กระทู้ถาม

ข้อ ๘๗ การตั้งกระทู้ถาม ให้เสนอล่วงหน้าเป็นหนังสือยื่นต่อประธานสภา โดยมขอความเป็นคำถามในข้อเท็จจริงหรือนโยบาย และให้ระบุว่า จะให้ตอบทางหนังสือราชกิจจานุเบกษา หรือจะให้ตอบในที่ประชุมสภา

การอ้างข้อเท็จจริงใดๆ ประกอบกระทู้ถาม ข้อเท็จจริงนั้นต้องเป็นข้อเท็จจริงที่ผู้ตั้งกระทู้ถามรับรองว่าถูกต้อง แม้จะมีใดยืนยันรับรองไว้ในกระทู้ถามก็ตาม และถ้าจำเป็นจะต้องมีคำชี้แจงประกอบ ก็ให้ระบุไว้เป็นส่วนหนึ่งต่างหาก

กระทู้ถาม ข้อเท็จจริงที่อ้าง ตลอดจนคำชี้แจงประกอบ ต้องไม่พึมเพื่อขวนเวียนหรือซ้ำซาก

ข้อ ๘๘ กระทู้ถามแต่ละกระทู้ให้ตั้งถามและซักถามได้แต่เพียงคนเดียว

ข้อ ๘๙ กระทู้ถามต้องไม่มีลักษณะอย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้

- (๑) เป็นเชิงประชด เสียดสี หรือแกล้งได้ร้าย
- (๒) เคลือบคลุมหรือเข้าใจยาก

- (๓) เป็นเรื่องที่ได้ตอบแล้วหรือชัดเจนแล้วว่าไม่ตอบ
- (๔) เป็นการให้ออกความเห็น
- (๕) เป็นปัญหาข้อกฎหมาย
- (๖) เป็นเรื่องที่ไม่มีความสำคัญ
- (๗) เป็นเรื่องส่วนตัวของบุคคลใดๆ เว้นแต่ที่เกี่ยวกับ

การทำงานในหน้าที่ราชการ

ข้อ ๘๐ กระจุกตามตามข้อ ๘๘ (๓) นั้น จะตั้งถามขึ้นใหม่ได้ในเมื่อมีสารสำคัญต่างกัน หรือพฤติการณ์ในขณะตั้งกระจุกถามครั้งนั้นได้เปลี่ยนแปลงไปจากเมื่อตั้งกระจุกถามครั้งก่อน

ข้อ ๘๑ กรณีที่เกี่ยวกับประโยชน์สำคัญของแผ่นดิน หรือเหตุฉุกเฉินที่มีความจำเป็นรีบด่วนในอันจะรักษาความปลอดภัยสาธารณะ หรือป้องปัดภัยพิบัติสาธารณะ หรือกระทบกระเทือนต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมหรือเสรีภาพของประชาชนอย่างร้ายแรง ซึ่งเป็นเรื่องที่รัฐมนตรีควรจะต้องรับชี้แจงหรือดำเนินการโดยทันทีนั้น จะตั้งกระจุกถามด่วนก็ได้

ข้อ ๘๒ ให้เป็นอำนาจของประธานสภาที่จะวินิจฉัยว่ากระจุกถามใดที่สมาชิกตั้งถามมาเป็นหรือไม่เป็นกระจุกถามตามข้อ ๘๗ ข้อ ๘๘ ข้อ ๘๐ หรือข้อ ๘๑

ข้อ ๘๓ ให้ประธานสภาจัดส่งกระทู้ถามไปยังรัฐมนตรีซึ่ง
เกี่ยวข้อง และโดยปกติให้บรรจุเข้าระเบียบวาระภายในสิบห้าวัน
นับแต่วันที่ส่งไป แต่ในกรณีเป็นกระทู้ถามด่วน ให้ประธาน
สภาจัดส่งกระทู้ถามไปยังรัฐมนตรีซึ่งเกี่ยวข้อง และให้แจ้ง
ไปด้วยว่าได้กำหนดจะให้ผู้ตั้งกระทู้ถามถามเรื่องนั้น ในการ
ประชุมครั้งใด การกำหนดเวลาดังกล่าวนี้ให้ประธานสภาคำนึง
ถึงความสำคัญของเหตุการณ์และความสนใจ ของประชาชนซึ่ง
ควรจะได้ทราบโดยปัจจุบันนั้นเป็นหลักพิจารณา

ข้อ ๘๔ เมื่อถึงระเบียบวาระสำหรับกระทู้ถาม ให้ประธาน
อนุญาตให้ถามตามลำดับ

ถ้ามีกระทู้ถามด่วน ให้ประธานอนุญาตให้ถามก่อนกระทู้
ถามที่มีใช้กระทู้ถามด่วน

ถ้ามีกระทู้ถามด่วนหลายกระทู้ ให้ประธานอนุญาตให้ถาม
ก่อนหลังตามทที่ประธานเห็นสมควร

ในการถาม มิให้ข้แจ้งหรือฮานคำข้แจ้งประกอบ

ข้อ ๘๕ ผู้ตั้งกระทู้ถามมีสิทธิถอนกระทู้ถามได้

เมื่อถึงระเบียบวาระสำหรับกระทู้ถาม ถ้าผู้ตั้งกระทู้ถาม
ไม่ถามหรือไม่อยู่ในที่ประชุม ให้ถือว่าได้ถอนกระทู้ถามนั้น

ข้อ ๙๖ เมื่อรัฐมนตรีได้ตอบแล้ว ผู้ตั้งกระทู้ถามมีสิทธิ
ซักถามได้อีกสามครั้ง เว้นแต่จะขอซักถามต่อไปเพราะคำตอบ
ยังไม่หมดประเด็น และประธานอนุญาต

ในการซักถามนั้น ผู้ตั้งกระทู้ถามมีสิทธิที่จะชี้แจงข้อเท็จ
จริงประกอบได้เท่าที่จำเป็น

ข้อ ๙๗ รัฐมนตรีจะขอเลื่อนการตอบกระทู้ถามในที่ประชุม
ก็ได้ แต่ต้องชี้แจงเหตุผลในที่ประชุม และให้กำหนดว่าจะตอบ
ได้เมื่อใด

ข้อ ๙๘ ในการประชุมครั้งหนึ่ง ๆ ให้มีกำหนดเวลาเฉพาะ
กระทู้ถามไม่เกินหนึ่งชั่วโมง

ในกรณีเวลาที่กำหนดไว้ตามวรรคหนึ่งไม่เพียงพอ ประธาน
จะส่งขยายเวลาออกไปอีกก็ได้

ข้อ ๙๙ ในการประชุมครั้งหนึ่ง ๆ มิให้ผู้ตั้งกระทู้ถาม
คนเดียวซักถามเกินกว่าหนึ่งกระทู้ เว้นแต่ไม่มีกระทู้ถามของ
สมาชิกอื่นเหลืออยู่

ข้อ ๑๐๐ กระทู้ถามใดที่รัฐมนตรียังมีได้ตอบ ให้เป็น
อันระงับไปเมื่อคณะรัฐมนตรีทรงคณะพ้นจากตำแหน่ง

หมวด ๙

การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติ

ข้อ ๑๐๑ ให้มีสารบบลงวันที่สภาได้รับร่างพระราชบัญญัติจากสภาผู้แทนและวันที่สภาส่งร่างพระราชบัญญัติไปยังสภาผู้แทน

ข้อ ๑๐๒ ร่างพระราชบัญญัติต้องแบ่งเป็นมาตรา และต้องมีบันทึกประกอบดังต่อไปนี้

- (๑) หลักการแห่งร่างพระราชบัญญัติ
- (๒) เหตุผลในการเสนอร่างพระราชบัญญัติ

ข้อ ๑๐๓ การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติ ให้กระทำเป็นสามวาระตามลำดับ

ข้อ ๑๐๔ การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติในวาระที่หนึ่ง ถ้าเป็นร่างพระราชบัญญัติที่สมาชิกเป็นผู้เสนอ ให้พิจารณาและลงมติว่ารับหลักการ หรือไม่รับหลักการแห่งร่างพระราชบัญญัตินั้น แต่ถ้าเป็นร่างพระราชบัญญัติที่สภาผู้แทนเสนอมา ให้พิจารณาและลงมติว่ารับหลักการ แห่งร่างพระราชบัญญัตินั้นหรือไม่เห็นชอบด้วยกับสภาผู้แทน

เพื่อประโยชน์แก่การวินิจฉัยดังกล่าวในวรรคหนึ่ง สภาจะ
ให้คณะกรรมการพิจารณาหลักการแห่งร่างพระราชบัญญัติ
หรือปัญหาใดๆ เสียก่อนก็ได้

ข้อ ๑๐๕ ในการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติที่สมาชิก
เป็นผู้เสนอ ถ้าคณะรัฐมนตรีขอรับร่างพระราชบัญญัตินั้นไป
พิจารณาก่อนที่สภาจะลงมติตามข้อ ๑๐๔ ก็ให้รอการพิจารณา
ไว้ก่อน

๕๕ ทงน สภาจะกำหนดเวลาการรอพิจารณาไว้หรือไม่ก็ได้

ข้อ ๑๐๖ ในกรณีที่สภามีมติในวาระที่หนึ่ง รับหลักการ
แห่งร่างพระราชบัญญัติ ให้สภาพิจารณาในลำดับต่อไป เป็น
วาระที่สอง

ข้อ ๑๐๗ เพื่อประโยชน์แก่การพิจารณาในวาระที่สอง
ให้พิจารณาร่างพระราชบัญญัติโดยคณะกรรมการที่สภาตั้ง
หรือกรรมการเต็มสภา

ตามปกติ ให้พิจารณาร่างพระราชบัญญัติโดยคณะกรรมการ
ที่สภาตั้ง การพิจารณาโดยกรรมการเต็มสภาจะกระทำ
ได้เฉพาะในกรณีที่มีความจำเป็นที่จะต้องตราพระราชบัญญัติขึ้น
ไว้โดยฉับพลันทันต่อสถานการณ์

ในการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติ โดยกรรมาธิการเต็ม
 สถาน^๕ สภาจะตั้งคณะกรรมาธิการเพื่อพิจารณาร่างพระราชบัญญัติโดย
 เฉพาะที่เกี่ยวกับร่างพระราชบัญญัตินั้นก็ได้

ข้อ ๑๐๘ ในการพิจารณา^๖ร่างพระราชบัญญัติโดยคณะ
 กรรมาธิการที่สภาตั้งนั้น สภาจะให้คณะกรรมาธิการสามัญ
 หรือคณะกรรมาธิการวิสามัญเป็นผู้พิจารณาก็ได้ เว้นแต่ร่าง
 พระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่าย ต้องให้คณะกรรมาธิการ
 วิสามัญซึ่งมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังเป็นกรรมาธิการ
 โดยตำแหน่งเป็นผู้พิจารณา

ภายใต้บังคับข้อ ๖๘ คณะกรรมาธิการตามวรรคหนึ่ง ต้อง
 มีจำนวนกรรมาธิการไม่น้อยกว่าคณะละห้าคน

ข้อ ๑๐๙ ในการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติชนกรรมา
 ธิการที่สภาตั้ง สมาชิกผู้ใดเห็นควรแก้ไขเพิ่มเติมร่างพระราช
 บัญญัติ ก็ให้เสนอคำแปรญัตติล่วงหน้าเป็นหนังสือต่อประธาน
 กรรมาธิการภายในกำหนดเจ็ดวันนับแต่วัน^๗ที่สภารับหลักการ
 แห่งร่างพระราชบัญญัติ เว้นแต่สภาจะได้กำหนดเวลาแปรญัตติ
 สำหรับร่างพระราชบัญญัตินั้นไว้เป็นอย่างอื่น

การแปรญัตติ โดยปกติต้องแปรเป็นรายมาตรา

ข้อ ๑๑๐ การแปรญัตติร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่าย จะกระทำได้โดยลดรายจ่ายซึ่งมิใช่รายจ่ายตามข้อผูกพันอย่างหนึ่งอย่างใด ต่อไปนี้

- (๑) เงินสงฆ์ใช้ต้นเงินกู้
- (๒) ดอกเบี้ยเงินกู้
- (๓) เงินที่กำหนดให้จ่ายตามกฎหมาย

ในกรณีมีปัญหว่ารายจ่ายใดมีข้อผูกพันเช่นว่านหรือไม่ให้เป็นอำนาจของประธานสภาที่จะวินิจฉัยชี้ขาด

ข้อ ๑๑๑ เมื่อคณะกรรมการได้พิจารณาร่างพระราชบัญญัติเสร็จแล้ว ให้เสนอร่างพระราชบัญญัตินั้นโดยแสดงร่างเดิมและการแก้ไขเพิ่มเติม พร้อมทั้งบททบทขอประธานสภาบันทกนนอย่างน้อยต้องระบุว่า ได้มีหรือไม่มี การแก้ไขเพิ่มเติมในมาตราใดบ้าง และถ้ามีการแปรญัตติและมติคณะกรรมการเกี่ยวกับคำแปรญัตตินั้นเป็นประการใด ก็ให้ระบุไว้ในบันทึกแนบด้วย

ข้อ ๑๑๒ เมื่อประธานสภาได้รับร่างพระราชบัญญัติและบันทึกของคณะกรรมการตามข้อ ๑๑๑ แล้ว ให้เสนอสภาเพื่อพิจารณาต่อไป

ข้อ ๑๑๓ ในกรณีที่สภามีมติให้พิจารณาร่างพระราชบัญญัติโดยกรรมาธิการเต็มสภา ให้ถือว่า สมาชิกทุกคนในที่ประชุมประกอบกันเป็นคณะกรรมาธิการสามัญ และประธานของประชุมมีฐานะเป็นประธานกรรมาธิการด้วย

การพิจารณาโดยกรรมาธิการเต็มสภา เป็นทั้งการพิจารณาของกรรมาธิการและการพิจารณาของสภาในวาระที่สองเรียงตามลำดับมาตรารวมกันไปในตัว

ข้อ ๑๑๔ ในการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติที่คณะกรรมาธิการพิจารณาเสร็จแล้วนั้น ให้สภาพิจารณาเริ่มต้นด้วยข้อร่าง คำปรารภ แล้วเรียงตามลำดับมาตรา และให้อภิปรายได้เฉพาะถ้อยคำหรือข้อความที่ทำการแก้ไขเพิ่มเติม หรือที่ผู้แปรญัตติสงวนคำแปรญัตติ หรือที่กรรมาธิการสงวนความเห็นไว้ ทั้งแต่ที่ประชุมจะได้ลงมติเป็นอย่างอื่น

ข้อ ๑๑๕ เมื่อได้พิจารณาตามข้อ ๑๑๔ จนจบร่างแล้ว ให้สภาพิจารณาทางร่างเป็นการสรุปอีกครั้งหนึ่ง และในการพิจารณาครั้งนั้น สมาชิกอาจขอแก้ไขเพิ่มเติมถ้อยคำได้ แต่จะขอแก้ไขเพิ่มเติมเนื้อความใดมิได้นอกจากเนื้อความที่เห็นว่าย่างขัดแย้งกันอยู่

ข้อ ๑๑๖ เมื่อได้พิจารณาร่างพระราชบัญญัติในวาระที่สองเสร็จแล้ว ให้สภาพิจารณาในลำดับสุดท้ายเป็นวาระที่สาม

ข้อ ๑๑๗ ในการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติวาระที่สาม สำหรับกรณีสมาชิกเป็นผู้เสนอ ให้ที่ประชุมลงมติว่าให้เสนอหรือไม่ให้เสนอร่างพระราชบัญญัตินั้นต่อสภาผู้แทน แต่ถ้าเป็นกรณีสภาผู้แทนเป็นผู้เสนอ ให้ที่ประชุมลงมติว่าเห็นชอบด้วยหรือไม่เห็นชอบด้วยกับสภาผู้แทน หรือถ้าในการพิจารณาในวาระที่สองได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมร่างพระราชบัญญัติ ก็ให้ที่ประชุมลงมติว่าให้แก้ไขเพิ่มเติมหรือไม่แก้ไขเพิ่มเติม ในกรณีเช่นว่านี้ มติให้แก้ไขเพิ่มเติม ให้หมายความว่า ให้แก้ไขเพิ่มเติมตามที่ได้พิจารณาในวาระที่สอง และมติไม่แก้ไขเพิ่มเติม ให้หมายความว่า สภาเห็นชอบด้วยกับสภาผู้แทนโดยไม่มี การแก้ไขเพิ่มเติม

การพิจารณาในวาระนี้ไม่มี การอภิปราย

ข้อ ๑๑๘ ในกรณีที่สภาพิจารณาร่างพระราชบัญญัติที่สมาชิกเป็นผู้เสนอและลงมติในวาระที่หนึ่ง ไม่รับหลักการแห่งร่างพระราชบัญญัติก็ดี หรือมีมติในวาระที่สามว่า ไม่ให้เสนอร่างพระราชบัญญัตินั้นต่อสภาผู้แทนก็ดี ร่างพระราชบัญญัตินั้นเป็นอันตกไป

ข้อ ๑๑๙ ในกรณีที่สภามมติให้เสนอร่างพระราชบัญญัติ
ที่สมาชิกเป็นผู้เสนอต่อสภาผู้แทน ก็ให้ประธานสภาดำเนินการ
เสนอร่างพระราชบัญญัตินั้นต่อสภาผู้แทนต่อไป

ในกรณีที่สภาพิจารณาร่างพระราชบัญญัติที่สภาผู้แทน
เสนอมา เมื่อสภามมติเห็นชอบด้วยหรือไม่เห็นชอบด้วยกับ
สภาผู้แทน หรือให้แก้ไขเพิ่มเติมร่างพระราชบัญญัติ ให้
ประธานสภาแจ้งให้สภาผู้แทนทราบ

ข้อ ๑๒๐ ในกรณีที่สภาผู้แทนแก้ไขเพิ่มเติมร่างพระราช
บัญญัติที่ได้เสนอไปตามข้อ ๑๑๙ วรรคหนึ่ง ให้ประธานสภา
ดำเนินการเพื่อให้สภากำหนดจำนวนและตงกรรมมาธิการร่วมกัน
เมื่อสภาได้กำหนดจำนวนและตงกรรมมาธิการร่วมกันแล้ว
ให้ประธานสภาแจ้งไปยังประธานสภาผู้แทน

เมื่อคณะกรรมมาธิการร่วมกันได้รายงานและเสนอร่างพระ
ราชบัญญัติที่พิจารณาแล้ว ให้ที่ประชุมพิจารณาลงมติว่า
เห็นชอบหรือไม่เห็นชอบด้วยร่างพระราชบัญญัตินั้น

ข้อ ๑๒๑ ในกรณีที่สภาได้แก้ไขเพิ่มเติมร่างพระราช
บัญญัติที่สภาผู้แทนเสนอมา และสภาผู้แทนได้แจ้งจำนวนกรรมมา
ธิการร่วมกันมาให้ทราบแล้ว ให้ประธานสภาดำเนินการเพื่อให้

สภาตั้งกรรมาธิการร่วมกัน และให้นำข้อ ๑๒๐ วรรคสองและ
วรรคสามมาใช้บังคับโดยอนุโลม

ข้อ ๑๒๒ ในกรณีที่สภาจะต้องพิจารณาร่างพระราช
บัญญัติที่สภาผู้แทนเสนอมานำให้เสร็จภายในกำหนดเวลาตามที่
บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๑๘ ของรัฐธรรมนูญ ถ้าการพิจารณา
ของสภานำจะไม่เสร็จภายในกำหนดเวลาดังกล่าว ให้ประธาน
สภาดำเนินการเพื่อขอให้สภาผู้แทนขยายเวลาออกไปเป็นพิเศษ

หมวด ๑๐

การแถลงนโยบายและการเปิดอภิปรายทั่วไป

ข้อ ๑๒๓ ในการที่คณะรัฐมนตรีแถลงนโยบายต่อรัฐสภา
สมาชิกมีสิทธิซักถามและอภิปรายเกี่ยวกับนโยบายที่แถลงนั้น

ข้อ ๑๒๔ ญัตติขอให้เปิดอภิปรายทั่วไปตามมาตรา ๑๒๗
ของรัฐธรรมนูญต้องแสดงว่า จะให้คณะรัฐมนตรีแถลงข้อเท็จ
จริง หรือ แสดงความคิดเห็น ใน ปัญหา อัน เกี่ยว กับ การ บริหาร
ราชการแผ่นดินในเรื่องใดบ้าง

ข้อ ๑๒๕ เมื่อได้กำหนดเวลาสำหรับการเปิดอภิปรายทั่ว
ไปแล้ว ให้บรรจุญัตติขอให้เปิดอภิปรายทั่วไปนั้น เข้าระเบียบ
วาระประชุมเป็นเรื่องด่วน

ข้อ ๑๒๖ ในกรณี ที่คณะ รัฐมนตรี ขอให้ ระงับ การ เบ็ด
 อภิปราย ทิ้งไป ให้ประธานสภาแจ้งแก่ผู้เสนอญัตติพร้อมด้วย
 เหตุผลที่ได้รับจากคณะรัฐมนตรี

ข้อ ๑๒๗ ญัตติขอ เบ็ดอภิปราย ทิ้งไป ตาม มาตรา ๑๒๘
 ของรัฐธรรมนูญ ต้องแสดงว่าไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็นรายตัว
 หรือทั้งคณะเพราะเหตุใด *เฉพาะเหตุใด*

ข้อ ๑๒๘ เมื่อประธานสภาได้รับญัตติตามข้อ ๑๒๗ แล้ว
 ให้รีบดำเนินการในฐานะประธานรัฐสภา แจ้งไปยังนายกรัฐมนตรี และกำหนดนัดประชุมสำหรับการเบ็ดอภิปรายทิ้งไป
 นั้นภายในเวลาไม่เกินสิบห้าวันนับแต่วันได้รับญัตติ และให้
 บรรจุนญัตติขอเบ็ดอภิปรายทิ้งไปนั้น เข้าระเบียบวาระประชุม
 เป็นเรื่องด่วน กำหนดวันดังกล่าวให้หมายถึงวันในสมัยประชุม

ข้อ ๑๒๙ เมื่อการอภิปรายได้สิ้นสุดลง โดยมีใช้ด้วยมติ
 ให้ผ่านระเบียบวาระเบ็ดอภิปรายนั้นไป ให้รีบนัดประชุมเพื่อ
 ลงมติไว้วางใจหรือไม่ไว้วางใจ

ข้อ ๑๓๐ ในการขอให้มีการเบ็ดอภิปรายทิ้งไปตามมาตรา
 ๑๒๘ ของรัฐธรรมนูญ นายกรัฐมนตรีจะต้องระบปัญหาเกี่ยว
 กับการบริหารราชการแผ่นดินที่ขอให้เบ็ดอภิปรายทิ้งไปนั้นด้วย

การเบ็ดอภิปรายทิ้งไปตามวรรคหนึ่ง ให้บรรจุเข้าระเบียบ
 วาระประชุมเป็นเรื่องด่วน

คณะรัฐมนตรีมีมติถือว่าการขอให้เปิดอภิปรายทั่วไปตาม
วาระหนึ่งก่อนเริ่มพิจารณาอภิปราย

ข้อ ๑๓๑ ในการเปิดอภิปรายทั่วไปตามมาตรา ๑๒๗
มาตรา ๑๒๘ และมาตรา ๑๒๙ ของรัฐธรรมนูญ สมาชิกมีสิทธิ
ซักถามและอภิปรายได้

ข้อ ๑๓๒ รัฐมนตรีมีสิทธิตอบข้อซักถามหรือการอภิปราย
ของสมาชิกตามหมวดต้นครึ่งละคนหรือจะรอไว้ร่วมตอบครึ่งละ
หลายคนก็ได้

ในกรณีที่รัฐมนตรีเห็นว่าเรื่องใดยังไม่ควรเปิดเผย จะไม่
ตอบก็ได้

หมวด ๑๑

การรักษาระเบียบและความสงบเรียบร้อย

ข้อ ๑๓๓ ที่ประชุมสภาฯ เป็นที่เคารพ ห้ามมิให้ผู้ใด
กระทำการใดในที่ประชุมโดยขาดการวะ หรือก่อกวนความสงบ
เรียบร้อยของที่ประชุม

ข้อ ๑๓๔ ผู้ใดฝ่าฝืนข้อบังคับนี้ ประธาน มีอำนาจเตือน
ห้ามปรามให้ถอนคำพูด ห้ามพูดในเรื่องกำลังปรึกษากันอยู่
ให้กล่าวขอขมา ในที่ประชุม หรือ ส่งให้ ออกจากที่ ประชุม
ครั้งนั้น โดยมีหรือไม่กำหนดเวลาก็ได้

ในกรณี ที่ประธานสั่ง ให้ผู้ใดออกจากที่ประชุม หากผู้นั้น ขัดขืน ประธาน มี อำนาจ สั่ง ตำรวจ รัฐสภา ให้นำตัวออกจาก สถานที่ประชุมหรือออกไปให้พ้นบริเวณสภา

คำสั่งของประธานตามข้อนี้ ผู้ใดจะโต้แย้งมิได้

ข้อ ๑๓๕ การ รักษา ระเบียบ และ ความสงบ เรียบร้อย ใน ส่วนที่เกี่ยวกับบุคคล ภายนอก ที่จะเข้ามา ในที่ ประชุม ของ สภา หรือบริเวณสภา หรือเข้าฟังการประชุม ของสภา ตลอด จน มรรยาทของบุคคลเหล่านั้น และการ โฆษณาข้อความเกี่ยวกับ การประชุมปรึกษาของสภา ให้เป็น ไปตาม ระเบียบที่ ประธาน สภาวางไว้

หมวด ๑๒

บทสุดท้าย

ข้อ ๑๓๖ ถ้าประธานขอปรึกษา หรือสมาชิก เสนอญัตติ ให้ งดการ ใช้บท บังคับ ใน ข้อ หนึ่ง ข้อ ใด แห่ง ข้อ บังคับนี้ เป็น การ ชั่วคราวเฉพาะกรณีพิเศษ ที่ประชุมอาจลงมติ ให้งดการ ใช้บท บังคับเหล่านั้นได้

ข้อ ๑๓๗ ถ้า มี ปัญหา การ ตัดความ ข้อ บัง คับนี้ ให้เป็น อำนาจของสภาที่จะตัดความ และให้ถือว่าการตัดความของสภา เป็นเด็ดขาด

ข้อ ๑๓๗ การขอแก้ไขเพิ่มเติม ข้อบังคับ ต้องเสนอ
เป็นญัตติโดยมีสมาชิกรับรองไม่น้อยกว่าสิบห้าคน

การพิจารณาญัตติดังกล่าวในวาระหนึ่งให้นำข้อบังคับใน
หมวด ๘ ว่าด้วยการพิจารณา ร่างพระราชบัญญัติมาใช้บังคับ
โดยอนุโลม

ข้อ ๑๓๘ ในกรณีที่สมาชิกร้องขอให้นำความกราบบังคม
ทูลเพื่อมีพระบรมราชโองการประกาศเรียกประชุมรัฐสภาตาม
มาตรา ๑๓๒ ของรัฐธรรมนูญ ให้ประธานสภานำความกราบ
บังคมทูลภายในสามวันนับแต่วันที่รับคำร้องขอ

เมื่อได้มีพระบรมราชโองการประกาศเรียกประชุมรัฐสภา
แล้ว ให้แจ้งให้ประธานสภาผู้แทนและคณะรัฐมนตรีทราบ

ข้อ ๑๔๐ ในกรณีมีเรื่องที่สภาจะต้องพิจารณาเกี่ยวกับการ
การอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้มีการจับหรือคุมขัง หรือหมาย
เรียกตัวสมาชิกไปทำการสอบสวนในฐานะเป็นผู้ต้องหาในคดี
อาญาในระหว่างสมัยประชุม ตามมาตรา ๑๓๔ วรรคหนึ่ง ของ
รัฐธรรมนูญ หรือในกรณีมีเรื่องที่สภาจะต้องพิจารณาอนุญาต
หรือไม่อนุญาตให้มีการพิจารณาคดีอาญาที่สมาชิกถูกฟ้องใน
ระหว่างสมัยประชุม ตามมาตรา ๑๓๕ ของรัฐธรรมนูญ ให้
บรรจกระเบียบวาระเป็นเรื่องด่วน

ข้อ ๑๔๑ การที่สภาจะประชุมปรึกษาในเรื่องการร้องขอ
ให้ปล่อยสมาชิกซึ่งถูกคุมขังอันเป็นการร้องขอตามมาตรา ๑๑๖
ของรัฐธรรมนูญนั้น จะกระทำได้อีกเมื่อประธานสภาขอปรึกษา
ที่ประชุมหรือสมาชิกเสนอญัตติ การพิจารณาเรื่องดังกล่าวให้
บรรจुरะเบียบวาระเป็นเรื่องด่วน

บทเฉพาะกาล

ข้อ ๑๔๒ ภายใต้บังคับข้อ ๑๔๓ ข้อบังคับนี้ไม่กระทบ
กระทำการใดที่ได้กระทำเสร็จไปแล้วก่อนใช้ข้อบังคับนี้ ส่วน
การใดที่ยังกระทำค้างอยู่ ให้ดำเนินการต่อไปตามข้อบังคับที่ใช้
อยู่ก่อนวันใช้ข้อบังคับนี้

ข้อ ๑๔๓ ให้กรรมาธิการในคณะกรรมการสามัญประจำ
สภาทุกคณะพ้นจากตำแหน่งกรรมาธิการเมื่อมีการเพิ่มสมาชิก
วุฒิสภาตามมาตรา ๑๗๗ ของรัฐธรรมนูญ

ประกาศ ณ วันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๒

พันเอก นายวรการบัญชา

ประธานวุฒิสภา

ข้อบังคับการประชุมปรึกษา

ของ

สภาผู้แทน
บู

พ.ศ. ๒๔๑๓

ข้อบังคับ

การประชุมปรึกษาของสภาผู้แทน

พ.ศ. ๒๕๑๓

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๑๓๓ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย สภาผู้แทนตั้งข้อบังคับการประชุมปรึกษาของสภาขึ้นไว้ ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ ข้อบังคับนี้เรียกว่า “ข้อบังคับการประชุมปรึกษาของสภาผู้แทน พ.ศ. ๒๕๑๓”

ข้อ ๒ ข้อบังคับนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

ข้อ ๓ ให้ประธานสภาผู้แทนรักษาการตามข้อบังคับนี้ และมีอำนาจวางระเบียบเพื่อปฏิบัติการตามข้อบังคับนี้

ระเบียบตามวรรคหนึ่ง เมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้

หมวด ๑

การเลือกประธานและรองประธานสภาผู้แทน

ข้อ ๕ ในการเลือกประธานสภา สมาชิกแต่ละคนมีสิทธิ
เสนอชื่อสมาชิกได้หนึ่งชื่อ การเสนอนั้นต้องมีสมาชิกรับรอง
ไม่น้อยกว่าห้าคน

ถ้ามีการเสนอชื่อผู้ใดเพียงชื่อเดียว ให้ถือว่าผู้นั้นได้รับเลือก
ถ้ามีการเสนอชื่อหลายชื่อ ก็ให้ลงคะแนนเลือกโดยการเขียนชื่อ
บนแผ่นกระดาษใส่ซองที่เจ้าหน้าที่จัดให้ ใส่ลงในภาชนะที่จัด
ไว้เพื่อการนั้น ในการออกเสียงลงคะแนน ให้เรียกชื่อสมาชิก
ตามลำดับอักษรชื่อให้ออกเสียงลงคะแนนเป็นรายตัว ในการ
ตรวจนับคะแนน ให้ประธานของที่ประชุมเชิญสมาชิกห้าคน
เป็นผู้ตรวจนับ ผู้ใดคะแนนสูงสุดเป็นผู้ได้รับเลือก ถ้าได้
คะแนนสูงสุดเท่ากัน ให้ประธานออกเสียงชี้ขาด

ให้ประธานประกาศชื่อผู้ได้รับเลือกต่อที่ประชุม

ข้อ ๕ ในการเลือกรองประธานสภาให้นำข้อ ๕ มาใช้
บังคับโดยอนุโลม

ในกรณีที่สภามติใหม่ร้องประธานสภาสองคน ให้เลือก
 รองประธานสภาคนหนึ่งก่อน แล้วจึงเลือกรองประธานสภา
 คนที่สอง

ข้อ ๖ เมื่อได้เลือกประธานและรองประธานสภาแล้ว ให้
 เลขาธิการรัฐสภาแจ้งไปยังคณะรัฐมนตรีเพื่อนำความขึ้นกราบ
 บังคมทูล

เมื่อพระมหากษัตริย์ได้ทรงแต่งตั้งประธานและรองประธาน
 สภาแล้ว ให้เลขาธิการรัฐสภาส่งสำเนาประกาศพระบรมราช
 โองการไปยังวุฒิสภาเพื่อทราบด้วย

หมวด ๒

อำนาจและหน้าที่ของประธานและรองประธานสภาผู้แทน
 และเลขาธิการรัฐสภา

ข้อ ๗ ประธานสภามีอำนาจและหน้าที่ ดังต่อไปนี้

(๑) ควบคุมและดำเนินกิจการของสภา

(๒) เป็นประธานของที่ประชุมสภา

(๓) รักษาความสงบเรียบร้อยในสภาตลอดถึงบริเวณ

ของสภา

(๔) เป็นผู้แทนสภาในกิจการภายนอก

(๕) อำนาจและหน้าที่ตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ หรือตามที่กำหนดไว้ในข้ออื่นแห่งข้อบังคับ

ข้อ ๘ รองประธานสภามีอำนาจและหน้าที่ช่วยประธานสภาในกิจการทั่วไป

เมื่อประธานสภาไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้รองประธานสภาคนหนึ่งเป็นผู้ทำการแทนประธานสภา แต่ถักรองประธานสภาคนหนึ่งไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้รองประธานสภาคนที่สองทำการแทนประธานสภา

ข้อ ๙ เลขานุการรัฐสภา มีอำนาจและหน้าที่ ดังต่อไปนี้

(๑) นัดประชุมสภาและคณะกรรมการ

(๒) เชิญสมาชิกผู้เป็นประธานชั่วคราวของที่ประชุมสภา และที่ประชุมคณะกรรมการเข้าปฏิบัติหน้าที่

(๓) ช่วยประธานในการควบคุมการนับคะแนนเสียง

(๔) ควบคุมการทำรายงานการประชุมทั้งปวง

(๕) ยืนยันมติของสภาไปยังผู้ที่เกี่ยวข้อง

(๖) รักษาสรรพเอกสารของสภา

(๗) ควบคุมให้การเป็นไปตามระเบียบที่ประธานสภาวางไว้

- (๘) ปฏิบัติการตามที่กำหนดไว้ในข้ออื่นแห่งข้อบังคับ
 (๙) ปฏิบัติการอื่นตามที่ประธานสภาอธิบาย

หมวด ๓

การประชุมสภา

ข้อ ๑๐ การประชุมสภาย่อมเป็นการเปิดเผย แต่ในการประชุมลับ ผู้ที่จะอยู่ในที่ประชุมหรือ ณ ที่ใดในระยะเวลาที่จะฟังการประชุมได้ก็แต่เฉพาะสมาชิก รัฐมนตรี และผู้ที่ได้รับอนุญาตจากประธานของที่ประชุม

ข้อ ๑๑ ภายใต้บังคับมาตรา ๑๐๘ ของรัฐธรรมนูญ ให้มีการประชุมครั้งแรกภายในสิบวันนับแต่วันเปิดสมัยประชุมสามัญหรือวิสามัญของรัฐสภา

การประชุมครั้งต่อไป ให้เป็นไปตามกำหนดที่สภามีมติไว้ แต่ประธานสภาจะงดการประชุมนั้นครั้งใดก็ได้ เมื่อเห็นว่าไม่มีเรื่องที่สมควรจะบรรจุเข้าระเบียบวาระประชุม

ในกรณีที่ประธานสภาเห็นสมควรเรียกประชุมเป็นพิเศษ ก็ให้เรียกประชุมได้

ข้อ ๑๒ การนัดประชุม ต้องทำเป็นหนังสือ เว้นแต่เมื่อ
ได้บอกนัดในที่ประชุมแล้ว จึงให้ทำหนังสือนัดเฉพาะสมาชิกที่
ไม่ได้มาประชุม

การนัดประชุม ให้นัดล่วงหน้าไม่น้อยกว่าสามวัน แต่
ประธานสภาจะนัดเร็วกว่านั้นก็ได้ เมื่อเห็นว่าเป็นเรื่องด่วน

ข้อ ๑๓ ให้ส่งระเบียบวาระประชุมกับเอกสารที่เกี่ยวข้อง
ไปพร้อมกับหนังสือนัดประชุม แต่ประธานสภาจะจัดส่งเพิ่ม
เติมนอกในเวลาใดก็ได้ตามที่เห็นว่าจำเป็นหรือสมควร

ข้อ ๑๔ ให้จัดระเบียบวาระประชุมตามลำดับ ดังต่อไปนี้

- (๑) เรื่องที่ประธานจะแจ้งต่อที่ประชุม
- (๒) รับรองรายงานการประชุม
- (๓) กระทู้ถาม
- (๔) เรื่องที่คณะกรรมการพิจารณาเสร็จแล้ว
- (๕) เรื่องที่ค้างพิจารณา
- (๖) เรื่องที่เสนอใหม่
- (๗) เรื่องอื่น ๆ

ในกรณีที่ประธานสภาเห็นว่าเรื่องใดเป็นเรื่องด่วน จะจัดไว้
ในลำดับใดของระเบียบวาระประชุมก็ได้

ข้อ ๑๕ ให้มีสมุดวางไว้สำหรับสมาชิกผู้มาประชุมลงชื่อ ก่อนเข้าประชุมทุกครั้ง และเมื่อมีสัญญาณให้เข้าประชุม ให้สมาชิกเข้านั่งตามทักจัดไว้

เมื่อประธานชนับลงก็ ให้ผู้อยู่ในที่ประชุมยืนขึ้นจนกว่า ประธานจะได้นั่งลง

ข้อ ๑๖ ถ้าพ้นกำหนดประชุมไปครึ่งชั่วโมงแล้ว สมาชิกมา ยังไม่ครบองค์ประชุม ประธานจะสั่งให้เลื่อนการประชุมไปก็ได้

ข้อ ๑๗ เมื่อไม่มีผู้ปฏิบัติหน้าที่ประธานของที่ประชุม ให้ สมาชิกผู้มาสายส่งจดขมาประชุมเป็นประธานชั่วคราวของ ที่ประชุม เพื่อให้ที่ประชุมดำเนินการเลือกตั้งประธานและรอง ประธานสภาตามข้อ ๔ และข้อ ๕ หรือเพื่อให้ที่ประชุมดำเนินการเลือกตั้งประธานเฉพาะคราวสำหรับการประชุมครั้งนั้น ในกรณีทที่ประชุมจะต้องประชุมปรึกษาเรื่องอื่น

ในการเลือกประธานเฉพาะคราว ให้นำข้อ ๔ มาใช้บังคับ โดยอนุโลม เว้นแต่การลงคะแนนให้กระทำเป็นการเปิดเผยตาม ข้อ ๖๑

ข้อ ๑๘ ในการประชุมสภา ให้ที่ประชุมพิจารณาเฉพาะ เรื่องที่มีอยู่ในระเบียบวาระ และต้องดำเนินการพิจารณาตาม ลำดับระเบียบวาระที่จัดไว้ ทั้งนี้ เว้นแต่ที่ประชุมจะได้ลงมติ เป็นอย่างอื่น

ข้อ ๑๙ ผู้ใดประสงค์จะกล่าวถ้อยคำต่อที่ประชุมก็ให้ยกมือขึ้นพนศีรษะ เมื่อประธานอนุญาตแล้วจึงกล่าวได้ ในการกล่าววนน ต้องย่น ณ ททจตไฉ และต้องเป็นคำกล่าวกับประธาน

ข้อ ๒๐ ถ้าวรฐมนตรีขอแถลงหรือชี้แจงเรื่องใดต่อที่ประชุมก็ให้ประธานอนุญาต

สมาชิกอาจซักถามเพื่อความกระจ่างแจ้งในเรื่องที่แถลงหรือชี้แจงนั้น แต่รัฐมนตรีจะไม่ตอบก็ได้เมื่อเห็นว่าข้อซักถามนั้นยังไม่ควรเปิดเผย

ข้อ ๒๑ ประธานมีอำนาจปรึกษาที่ประชุมในปัญหาใดๆ ซึ่งพักการประชุม เลื่อนการประชุมหรือเลิกการประชุมได้ตามที่เห็นสมควร

ถ้าประธานลงจากบัลลังก์โดยมิได้สั่งอย่างใด ให้เลิกการประชุม

ข้อ ๒๒ รายงานการประชุมสภา เมื่อคณะกรรมการธิการตรวจแล้ว ก่อนที่จะเสนอให้สภารับรอง ให้ทำสำเนาวางไว้ตามฉบับ ณ สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา ไม่น้อยกว่าเจ็ดวัน เพื่อให้สมาชิกตรวจดูได้

สมาชิกมีสิทธิขอแก้ไขเพิ่มเติมรายงานการประชุมดังกล่าวให้ตรงตามที่เป็นจริง โดยยื่นคำขอแก้ไขเพิ่มเติมต่อคณะ

กรรมวิธีการ ถ้าคณะกรรมการไม่ยอมแก้ไขเพิ่มเติมให้ตามข้อ ๒๓ สมาชิกผู้นับสิทธิที่จะยื่นคำขอแก้ไขเพิ่มเติมเพื่อขอให้สภาวินิจฉัย

ข้อ ๒๓ รายงานการประชุมสภาครั้งใด เมื่อได้วางสำเนาไว้เพื่อให้สมาชิกตรวจดูแล้ว ถ้ามีการแก้ไขเพิ่มเติมในภายหลัง โดยคณะกรรมการแก้ไขเพิ่มเติมเอง หรือโดยสมาชิกขอให้แก้ไขเพิ่มเติมก็ตาม ในคราวที่สภาพิจารณารายงานการประชุมนั้น คณะกรรมการจะต้องแถลงต่อที่ประชุมถึงการแก้ไขเพิ่มเติมดังกล่าว

ข้อ ๒๔ เมื่อสภาได้รับรองรายงานการประชุมครั้งใดแล้ว ให้ประธานสภาลงลายมือชื่อไว้เป็นหลักฐาน

รายงานการประชุมที่ยังมิได้มีการรับรองเพราะเหตุที่อายุของสภาสิ้นสุดลงหรือมีการยุบสภา ให้เลขาธิการรัฐสภาบันทึกเหตุอันไว้ และเป็นผู้รับรองความถูกต้องของรายงานการประชุมนั้น

ข้อ ๒๕ สภาอาจมีมติให้จัดรายงานการประชุมลับครั้งใดทั้งหมดหรือเพียงบางส่วนก็ได้ แต่ให้บันทึกพฤติการณ์ไว้

ข้อ ๒๖ การเปิดเผยรายงานการประชุมลับ ให้เป็นไปตามมติของสภา

ข้อ ๒๗ สภาอาจมีมติห้ามโฆษณาข้อความอันเกี่ยวกับ
ความปลอดภัยหรือประโยชน์สำคัญของแผ่นดิน ที่ได้กล่าวหรือ
ปรากฏในการประชุมก็ได้

ข้อ ๒๘ ให้เลขาธิการรัฐสภาจัดพิมพ์รายงานการประชุม
สภา ^{๕๕} ทงน นอกจากรายงานการประชุมลับที่มีมติของสภา
ให้เปิดเผย และข้อความที่ห้ามโฆษณา

หมวด ๔

ญัตติ

ข้อ ๒๙ ญัตติ^{๕๕}ทั้งหลายต้องเสนอล่วงหน้าเป็นหนังสือยื่น
ต่อประธานสภาและต้องมีสมาชิกรับรองไม่น้อยกว่าสองคน
^{๕๕} ทงน เว้นแต่ข้อบังคับจะได้กำหนดไว้เป็นอย่างอื่น

* ข้อ ๓๐ สมาชิกมีสิทธิเสนอญัตติเรื่องใด ๆ ที่สำคัญเกี่ยว
กับประโยชน์ได้เสียของประเทศชาติเพื่อให้คณะรัฐมนตรีนำไป
พิจารณาประกอบการบริหารราชการแผ่นดิน ญัตตินี้ต้องมีผู้
รับรองไม่น้อยกว่าสิบคน

ในกรณีที่สภาเห็นด้วยกับญัตติดังกล่าวแล้ว ให้ประธาน
สภาแจ้งไปยังคณะรัฐมนตรี

* หมายเหตุ ข้อบังคับข้อนี้ รัฐสภาได้ลงมติตีความว่า ข้อต่อรัฐธรรมนูญ

ข้อ ๓๑ ญัตติตามมาตรา ๑๒๗ มาตรา ๑๒๘ และมาตรา ๑๒๙ ของรัฐธรรมนูญ และญัตติที่คณะรัฐมนตรีเป็นผู้เสนอไม่ต้องมีผู้รับรอง

ข้อ ๓๒ ญัตติที่จะก่อให้เกิดผลใช้บังคับเป็นกฎหมายต้องเสนอเป็นร่างพระราชบัญญัติ ถ้าสมาชิกเป็นผู้เสนอต้องมีสมาชิกรับรองไม่น้อยกว่าสิบห้าคน แต่สำหรับร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายนั้น จะเสนอได้ตามกฎหมายว่าด้วยวิธีการงบประมาณ

ข้อ ๓๓ ญัตติต่อไปนี้ไม่ต้องเสนอล่วงหน้าหรือเป็นหนังสือ

- (๑) ขอลี้ภัยเป็นเร่งด่วน
- (๒) ขอลี้ภัยนาระเบียงวาระประชุม
- (๓) ขอลี้ภัยมติตามข้อ ๒๕ หรือข้อ ๒๗
- (๔) ญัตติดังกล่าวในข้อ ๓๔ หรือข้อ ๓๓๗
- (๕) ญัตติที่ประธานอนุญาตตามที่เห็นสมควร

ข้อ ๓๔ เมื่อที่ประชุมกำลังปรึกษานิติบัญญัติ ห้ามมิให้เสนอญัตติอื่น นอกจากญัตติต่อไปนี้

- (๑) ขอลี้ภัยเฉพาะในเรื่องที่มีใช้กฎหมาย
- (๒) ขอลี้ภัยนาระเบียงวาระประชุมที่เป็นเรื่องเดียวกัน ทำนองเดียวกัน หรือเกี่ยวเนื่องกัน เพื่อพิจารณาพร้อมกัน

(๓) ขอให้ส่งปัญหา ไปยังคณะกรรมการเพื่อพิจารณา หรือขอให้บุคคลใดมาแถลงข้อเท็จจริงหรือแสดงความคิดเห็น

(๔) ขอให้ร่วมหรือแยกประเด็นพิจารณาหรือลงมติ

(๕) ขอให้เลื่อนการปรึกษา

(๖) ขอให้ปิดอภิปราย

(๗) ขอให้ยกเรื่องอื่นขึ้นปรึกษา

ญัตติตาม (๓) (๕) (๖) หรือ (๗) เมื่อที่ประชุม ลงมติเห็นชอบตามญัตติที่เสนอแล้ว ห้ามมิให้เสนอญัตติอื่น ในข้อนอก

ข้อ ๓๕ ญัตติตามข้อ ๓๔ (๖) และ (๗) ห้ามมิให้ ผู้ใดเสนอในคราวเดียวกับการอภิปรายของตน

ข้อ ๓๖ ญัตติตามข้อ ๓๔ (๗) ห้ามมิให้เสนอ

(๑) ในการเปิดอภิปรายทั่วไป

(๒) ในการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติ

ข้อ ๓๗ ในกรณีทบทประชุมลงมติให้ยกเรื่องอื่นขึ้นปรึกษา ญัตติเดิมเป็นอันตกไป

ข้อ ๓๘ ญัตติที่ต่อลงเสนอล่วงหน้าเป็นหนังสือ สมาชิก ผู้เสนอและผู้รับรองต้องลงลายมือชื่อในญัตติที่เสนอ

ข้อ ๓๘ ญัตติที่ไม่ต้องเสนอล่วงหน้าเป็นหนังสือ ให้ผู้
รับรองญัตติแสดงการรับรองโดยวิธีอื่น

ข้อ ๔๐ การแก้ไขเพิ่มเติมญัตติที่ประธานสภาส่งบรรจุ
เข้าระเบียบวาระแล้วจะกระทำได้อีกเมื่อได้รับความยินยอมของ
ที่ประชุม

ผู้เสนอญัตติอาจถอนญัตติของตนได้ก่อนถึงวันนัดประชุม
พิจารณาญัตตินั้น แต่ถ้าถึงวันนัดประชุมแล้ว จะถอนได้อีกเมื่อ
ได้รับความยินยอมของที่ประชุม

ข้อ ๔๑ การถอนคำแปรญัตติจะกระทำเมื่อใดก็ได้ แต่การ
แก้ไขเพิ่มเติมคำแปรญัตติ จะกระทำได้เฉพาะภายในกำหนด
เวลาแปรญัตติ

ข้อ ๔๒ การถอนชื่อจากการเป็นผู้รับรอง หรือจากการ
เป็นผู้ร่วมกันเสนอญัตติใด จะกระทำได้เฉพาะก่อนที่ประธาน
สภาส่งบรรจุญัตตินั้นเข้าระเบียบวาระ

ข้อ ๔๓ ญัตติหรือคำแปรญัตติใดถึงวาระพิจารณาในที่
ประชุมแล้ว ถ้าผู้เสนอหรือผู้แปรญัตติไม่ชี้แจงในที่ประชุม
หรือในกรณีที่ผู้เสนอหรือผู้แปรญัตติไม่อยู่ในที่ประชุมโดยไม่มี
ผู้ชี้แจงแทนในฐานะผู้รับมอบหมาย ญัตติหรือคำแปรญัตตินั้น
เป็นอันตกไป

การ มอบหมาย ให้ ชี้แจง แทน ต้อง ทำ เป็น หนังสือ ยื่น ต่อ
ประธานสภาหรือประธานกรรมาธิการ แล้วแต่กรณี

ข้อ ๔๔ ญัตติที่ สมาชิก เสนอ ขอ ให้ ให้ความ รัฐธรรมนูญ
หรือขอให้เลิก มติให้ พระมหากษัตริย์ ทรง ใช้ อำนาจ นิติบัญญัติ
ทางคณะรัฐมนตรี ต้อง มี สมาชิก รับรอง ไม่น้อยกว่า ยี่สิบห้า คน

ข้อ ๔๕ ญัตติใดที่ รัฐธรรมนูญ บัญญัติ ไว้ ให้ พิจารณา ใน
ที่ประชุมรัฐสภา เมื่อประธานสภาได้รับญัตตินั้นไว้แล้ว ให้รับ
เสนอต่อไปยังประธานรัฐสภา เพื่อดำเนินการต่อไป

ข้อ ๔๖ ญัตติใดตกไปแล้ว ห้ามมิให้นำญัตติซึ่งมีหลักการ
เช่น เดียว กัน ขึ้น เสนออีก ใน สมัยประชุมเดียวกัน เว้นแต่
ประธานสภาจะอนุญาต ในเมื่อพิจารณาเห็นว่า พฤติการณ์ได้
เปลี่ยนแปลงไป

หมวด ๕

การอภิปราย

ข้อ ๔๗ ผู้มีสิทธิอภิปรายก่อน คือ ผู้เสนอญัตติหรือผู้แปร
ญัตติ แต่ถ้าผู้เสนอญัตติหรือผู้แปรญัตติ มีหลายคน ให้ประธาน
อนุญาตให้อภิปรายก่อนได้เพียงคนเดียว

กรรมวิธีการซึ่งได้ส่งความเห็น กรรมวิธีการผู้รับมอบ
 หมายจากกรรมวิธีการซึ่งได้ส่งความเห็น หรือ ผู้รับมอบ
 หมายจากผู้แปรญัตติซึ่งได้ส่งวนคำแปรญัตติไว้ในชั้นกรรมวิธี-
 การ ให้มีฐานะเสมือนเป็นผู้แปรญัตติด้วย

ข้อ ๔๘ เมื่อผู้อภิปรายก่อนได้อภิปรายแล้ว การอภิปราย
 ในลำดับต่อไปจะต้องเป็นการอภิปรายสลับกันระหว่างฝ่ายค้าน
 และฝ่ายสนับสนุน เว้นแต่ในวาระของฝ่ายใดไม่มีผู้อภิปราย
 อีกฝ่ายหนึ่งจึงอภิปรายข้ออื่นได้

การอภิปรายไม่สนับสนุนและไม่ค้าน ย่อมกระทำได้โดย
 ไม่ต้องสลับ และมีให้นับเป็นวาระอภิปรายของฝ่ายใด

ข้อ ๔๙ ถ้ามีผู้ขออภิปรายหลายคน ประธานจะให้คนใด
 อภิปรายก็ได้ แต่ให้คำนึงถึงผู้เสนอญัตติ ผู้แปรญัตติ ผู้รับ
 รองญัตติหรือคำแปรญัตติ และผู้ซึ่งยังไม่ได้อภิปรายด้วย

ข้อ ๕๐ การอภิปรายต้องอยู่ในประเด็นหรือเกี่ยวกับ
 ประเด็นที่กำลังปรึกษานั้นอยู่ ต้องไม่ฟุ้งเฟ้อ วนเวียน
 ซ้ำซากหรือซ้ำกับผู้อื่น และห้ามมิให้นำเอกสารใด ๆ มาอ่าน
 ให้ที่ประชุมฟังโดยไม่จำเป็น

ห้ามมิให้ผู้อภิปราย แสดงกิริยา หรือใช้วาจา อันไม่สุภาพ
ใส่ร้ายหรือเสียดสีบุคคลใด และห้ามมิให้กล่าวถึงพระมหากษัตริย์หรือออกชื่อสมาชิกหรือบุคคลใดโดยไม่จำเป็น

ข้อ ๕๑ ถ้าประธานเห็นว่าผู้ใดได้อภิปรายพอสมควรแล้ว
ประธานจะให้ผู้นั้นหยุดอภิปรายก็ได้แม้จะมีผู้ผ่านข้อ ๕๐ ก็
ตาม

ข้อ ๕๒ สมาชิกผู้ใดเห็นว่ามีการฝ่าฝืนข้อบังคับ อาจยื่น
และยกมือชนพนครหะเพื่อแสดงการประท้วง ประธานจะต้อง
ให้โอกาสผู้นั้นชี้แจง แล้วให้ประธานวินิจฉัยว่าได้มีการฝ่าฝืน
ข้อบังคับตามที่ประท้วงหรือไม่ คำวินิจฉัยของประธาน
ดังกล่าวให้เป็นอันเด็ดขาด

ให้นำวรรคหนึ่งมาใช้บังคับ โดยอนุโลมแก่ผู้ถูกอภิปราย
พาดพิงถึงเรื่องส่วนตัวหรือเรื่องอื่นใดอันเป็นเหตุเสียหายแก่ผู้นั้น

ข้อ ๕๓ ผู้อภิปรายอาจถอนคำพูดของตนได้เมื่อได้รับความ
ยินยอมของที่ประชุม แต่ในกรณีที่มีการประท้วงตามข้อ ๕๒
ให้ประธานวินิจฉัยเสียก่อนว่าได้มีการฝ่าฝืนข้อบังคับตามที่ประท้วง
นั้นหรือไม่

ข้อ ๕๔ การอภิปรายเป็นอันยุติ เมื่อ

(๑) ไม่มีผู้ใดอภิปราย

(๒) ที่ประชุมลงมติให้ปิดอภิปราย

(๓) ที่ประชุมลงมติให้ยกเรื่องอื่นขึ้นปรึกษา

ข้อ ๕๕ ในกรณีที่ประธานพิจารณาเห็นว่าได้อภิปรายกันพอสมควรแล้ว จะขอให้ที่ประชุมวินิจฉัยว่าจะปิดอภิปรายหรือไม่ก็ได้

ข้อ ๕๖ เมื่อการอภิปรายยุติแล้วห้ามมิให้ผู้ใดอภิปรายอีก นอกจากในกรณีที่ประชุมจะต้องลงมติในเรื่องนั้น จึงให้ผู้ซึ่งได้อภิปรายก่อนมีสิทธิอภิปรายสรุปความที่ได้อภิปรายกันมาแล้วได้ก่อนที่ที่ประชุมจะลงมติ

ข้อ ๕๗ ถ้าประธานให้สัญญาณด้วยการเคาะค้อนหรืออื่น ๆ ให้ผู้ที่กำลังพูดอยู่หยุดพูดและนั่งลงทันที และให้ทุกคนนั่งฟังประธาน เว้นแต่ในการอ่านพระบรมราชโองการหรือกระแสพระราชดำรัส ให้ผู้อยู่ในที่ประชุมยืนฟังตลอดเวลาที่ประธานอ่าน

หมวด ๖

การลงมติ

ข้อ ๕๘ ในกรณีที่จะต้องมีมติของสภา ให้ประธานขอให้ที่ประชุมลงมติ

ข้อ ๕๘ เสียงข้างมากตามมาตรา ๑๐๔ ของรัฐธรรมนูญ
 นั้น ในกรณีความเห็นของที่ประชุมมีสองฝ่าย ให้ถือเอา
 จำนวนคะแนนเสียงฝ่ายที่มากกว่า และในกรณีความเห็นของที่
 ประชุมมีเกินกว่าสองฝ่าย ให้ถือเอาจำนวนคะแนนเสียงฝ่ายที่
 มากที่สุด

การออกเสียงชี้ขาดของประธาน ให้กระทำการเป็นการเปิดเผย
 โดยจะให้เหตุผลหรือไม่ก็ได้

ข้อ ๖๐ การออกเสียงลงคะแนนให้กระทำการเป็นการเปิดเผย
 แต่เมื่อคณะรัฐมนตรีหรือสมาชิกรวมกันไม่น้อยกว่าสามสิบสาม
 คนร้องขอให้กระทำการลับจึงให้ลงคะแนนลับ เว้นแต่การ
 ออกเสียงชี้ขาดตามข้อ ๕๘ วรรคสอง

ข้อ ๖๑ การออกเสียงลงคะแนนเปิดเผยมีวิธีปฏิบัติดังต่อไปนี้

(๑) ยกมือชนพนศรชะ

(๒) ยืนชน

(๓) แบ่งพวก พวกเห็นด้วยให้อยู่ทางขวามือ พวกไม่
 เห็นด้วยให้อยู่ทางซ้ายมือ และพวกไม่ออกเสียงให้อยู่ตรงหน้า
 ของประธาน

(๔) เรียกชื่อสมาชิกตามลำดับอักษรชื่อให้ออกเสียงลงคะแนนเป็นรายตัวตามวิธีที่ประธานกำหนด เช่น ให้กล่าวคำว่า เห็นชอบด้วย ไม่เห็นชอบด้วย หรืองดออกเสียง

(๕) วิธีอื่นใดที่ประชุมเห็นสมควรเฉพาะกรณี

ภายใต้บังคับมาตรา ๑๖๘ (๖) ของรัฐธรรมนูญ การออกเสียงลงคะแนนเปิดเผยนั้น ให้ใช้วิธีตาม (๑) จะใช้วิธีตาม (๒) (๓) (๔) หรือ (๕) ได้ต่อเมื่อคณะรัฐมนตรีร้องขอ หรือเมื่อสมาชิกเสนอญัตติและที่ประชุมอนุมัติ หรือเมื่อมีการนับคะแนนเสียงใหม่ตามข้อ ๖๗

การออกเสียงลงคะแนนตาม (๑) หรือ (๒) นั้น ให้ยกมือหรือยืนอยู่แถวแต่กรณี จนกว่าเจ้าหน้าที่นับคะแนนเสียงซึ่งยืนชนับคะแนนเสียงนั้นจะได้นั่งลง

ข้อ ๖๒ การออกเสียงลงคะแนนลับมีวิธีปฏิบัติดังต่อไปนี้

(๑) ผู้เห็นด้วยให้ลงเบาะสีน้ำเงิน ผู้ไม่เห็นด้วยให้ลงเบาะสีแดง ส่วนผู้ไม่ออกเสียงให้ลงเบาะสีขาว

(๒) เขียนเครื่องหมายบนแผ่นกระดาษใต้ของที่เจ้าหน้าที่จัดให้ ผู้เห็นด้วยให้เขียนเครื่องหมาย $\checkmark$ ผู้ไม่เห็นด้วยให้เขียนเครื่องหมาย $\times$ ส่วนผู้ไม่ออกเสียงให้เขียนเครื่องหมาย

(๓) วิธีอื่นใดที่ประชุมเห็นสมควรเฉพาะกรณี

การที่จะให้ออกเสียงลงคะแนนตาม (๑) หรือ (๒) ให้เป็นอำนาจของประธานที่จะพิจารณาตามที่เห็นสมควร เว้นแต่จะมีผู้เสนอญัตติและที่ประชุมอนุมัติ และให้นำข้อ ๔ วรรคสองมาใช้บังคับโดยอนุโลม

ข้อ ๖๓ ลำดับการลงมตินั้น ให้ลงมติในญัตติสุดท้ายก่อน แล้วย้อนเป็นลำดับไปหาญัตติต้น แต่มิให้ถือว่าความผิดพลาดในการเรียงลำดับดังกล่าวมานั้นเป็นเหตุให้มติที่ได้ลงคะแนนและนับคะแนนเสร็จแล้วเป็นอันเสียไป

ข้อ ๖๔ ประธานมีอำนาจสั่งให้รวมหรือแยกประเด็นพิจารณาหรือลงมติ

ข้อ ๖๕ สมาชิกซึ่งเข้ามาในที่ประชุมระหว่างการออกเสียงลงคะแนนในกรณีออกเสียงลงคะแนนเปิดเผย อาจลงคะแนนทางฝ่ายที่ยังนับคะแนนเสียงไม่เสร็จ หรือในกรณีออกเสียงลงคะแนนลับ อาจลงคะแนนได้ก่อนประธานสั่งให้นับคะแนนเสียง

ข้อ ๖๖ เมื่อได้นับคะแนนเสียงเสร็จแล้ว ให้ประธานประกาศมติต่อที่ประชุมทันที ถ้าเรื่องใดรัฐธรรมนูญหรือข้อบังคับกำหนดไว้ว่า มติจะต้องประกอบด้วยคะแนนเสียงถึงจำนวนเท่าใด ก็ให้ประกาศด้วยว่า คะแนนเสียงข้างมากถึงจำนวนที่กำหนดไว้นั้นหรือไม่

ข้อ ๒๗ ในการนับคะแนนเสียงครั้งใด ถ้าคณะรัฐมนตรีหรือสมาชิกรวมกันไม่น้อยกว่ายี่สิบห้าคนร้องขอให้มีการนับคะแนนเสียงใหม่ ก็ให้มีการนับคะแนนเสียงใหม่

การนับคะแนนเสียงใหม่ดังกล่าวในวรรคหนึ่ง เว้นแต่รัฐธรรมนูญหรือข้อบังคับจะได้กำหนดวิธีลงคะแนนไว้โดยเฉพาะเป็นอย่างอื่น หรือการลงคะแนนที่ถูกทักท้วงนั้นเป็นการลงคะแนนลับ ให้เปลี่ยนวิธีลงคะแนนเป็นวิธีดังกล่าวในข้อ ๒๑ ซึ่งอยู่ในลำดับถัดจากวิธีที่ถูกทักท้วงว่ามีการนับผิดนั้น แต่ถ้าวินิจฉัยว่าวิธีที่ถูกทักท้วงว่ามีการนับผิดนั้นเป็นวิธีดังกล่าวในข้อ ๒๑ (๕) ก็ให้เปลี่ยนเป็นวิธีใด ๆ ตามที่ประธานเห็นสมควร

ข้อ ๒๘ ญัตติใดไม่มีผู้คัดค้าน ให้ประธานถามที่ประชุมว่ามีผู้เห็นเป็นอย่างอื่นหรือไม่ เมื่อไม่มีผู้เห็นเป็นอย่างอื่น ให้ถือว่าที่ประชุมลงमतเห็นชอบด้วยญัตตินั้น

ความในวรรคหนึ่งมิให้ใช้บังคับแก่ญัตติที่เป็นร่างพระราชบัญญัติ หรือเรื่องอื่นใดที่รัฐธรรมนูญหรือข้อบังคับกำหนดให้ที่ประชุมวินิจฉัยโดยการออกเสียงลงคะแนน

หมวด ๗

กรรมวิธีการ

ข้อ ๖๙ ให้สถาปนา^๕ คณะกรรมวิธีการสามัญประจำสภาชน^๕
เจ็ดคณะ แต่ละคณะประกอบด้วยกรรมวิธีการสิบห้าคน คือ

- (๑) คณะกรรมวิธีการต่างประเทศ
- (๒) คณะกรรมวิธีการทหาร
- (๓) คณะกรรมวิธีการการปกครอง
- (๔) คณะกรรมวิธีการการศึกษา การสาธารณสุข และ

การสาธารณสุขการ

- (๕) คณะกรรมวิธีการการเศรษฐกิจ
- (๖) คณะกรรมวิธีการตรวจรายงานการประชุม
- (๗) คณะกรรมวิธีการเปิดเผยรายงานการประชุมลับ

หากมีความจำเป็น จะตั้งคณะกรรมวิธีการสามัญประจำ^๕
สภาคณะอื่นเพิ่มขึ้นอีกเมื่อใดก็ได้

ข้อ ๗๐ ในการเลือกกรรมวิธีการ ให้นำข้อ ๔ มาใช้
บังคับโดยอนุโลม แต่ในการเสนอชื่อนั้น คณะรัฐมนตรีและ
สมาชิกแต่ละคนมีสิทธิเสนอชื่อได้โดยไม่จำกัดจำนวน ในกรณี
ที่คณะรัฐมนตรีเป็นผู้เสนอไม่ต้องมีผู้รับรอง

ข้อ ๗๑ ในการประชุมคณะกรรมการนั้น คณะกรรมการ
มีอำนาจพิจารณาแก้ไขเพิ่มเติมกิจการใด ๆ ตามที่สภามอบ
หมายได้ และให้นำข้อบังคับเฉพาะที่เกี่ยวกับการประชุมของ
สภามาใช้บังคับโดยอนุโลม

ให้คณะกรรมการแต่ละคณะเลือกตั้งประธานจากกรรมมา
ธิการในคณะนั้น ๆ

คณะกรรมการอาจมอบหมายให้กรรมการในคณะของ
ตนเป็นเจ้าของเรื่องมหานาตศึกษาเรื่องที่กำลังพิจารณาอยู่ ทำ
บันทึกของคณะกรรมการ ตลอดจนจนช้แจงเกี่ยวกับเรื่องที่ได
รับมอบหมาย

ข้อ ๗๒ ให้เลขาธิการรัฐสภาหรือเจ้าหน้าที่สำนักงานเลขา
ธิการรัฐสภา ซึ่งเลขาธิการรัฐสภามอบหมาย เป็นเลขานุการ
คณะกรรมการ

เลขานุการคณะกรรมการ แม้จะไม่ใช่กรรมการ
ก็มีสิทธิชี้แจงแสดงความคิดเห็นในที่ประชุมคณะกรรมมา
ธิการเกี่ยวกับระเบียบแบบแผนและกิจการในหน้าที่ของตน

ข้อ ๗๓ เมื่อสภามีมติให้ส่งญัตติหรือเรื่องใด ให้คณะกรรมการ
ธิการสามัญพิจารณา โดยมีได้กำหนดให้คณะกรรมการ

ตามัญญคณะโตพิจารณา ให้ประธานพิจารณาสั่งให้ส่งญัตติหรือ
เรื่องนั้นไปยังคณะกรรมมาธิการสามัญประจำสภาซึ่งประธานเห็น
สมควร

ข้อ ๗๔ การเรียกบุคคลใด ๆ มาแถลงข้อเท็จจริงหรือ
แสดงความคิดเห็นในการที่คณะกรรมมาธิการกระทำ หรือเรื่องที่
คณะกรรมมาธิการพิจารณาอยู่ ให้ทำเป็นหนังสือลงลายมือชื่อ
ประธานกรรมมาธิการหรือกรรมมาธิการคนใดคนหนึ่ง

ข้อ ๗๕ สมาชิก รัฐมนตรีและผู้ซึ่งคณะรัฐมนตรีมอบ
หมาย มีสิทธิเข้าฟังการประชุมคณะกรรมมาธิการ แต่ในกรณี
ประชุมลับ ผู้ที่จะเข้าฟังการประชุมได้ ต้องเป็นผู้มีส่วนเกี่ยว
ข้องกับการประชุมและได้รับอนุญาตจากประธานกรรมมาธิการ

ข้อ ๗๖ ภายใต้บังคับข้อ ๗๕ ผู้เสนอญัตติ รัฐมนตรีและ
ผู้ซึ่งคณะรัฐมนตรีมอบหมาย มีสิทธิขแรงแสดงความคิดเห็น
ในที่ประชุมคณะกรรมมาธิการได้ตลอดเรื่อง ส่วนผู้แปรญัตติ
มีสิทธิขแรงแสดงความคิดเห็นได้เฉพาะที่แปรญัตติได้

การขแรงแสดงความคิดเห็นตามวรรคหนึ่ง ผู้เสนอญัตติ
หรือผู้แปรญัตติอาจมอบหมายเป็นหนังสือให้ผู้รับรองญัตติหรือ
คำแปรญัตติกระทำแทนก็ได้

ข้อ ๗๗ ให้เลขาธิการรัฐสภาประกาศกำหนดการประชุม คณะกรรมาธิการไว้ ณ สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา และให้ผู้ เสนอญัตติหรือผู้แปรญัตติให้มาชี้แจงประกอบญัตติหรือคำแปร ญัตติ แล้วแต่กรณี หากเรื่องใดจะก่อให้เกิดผลใช้บังคับ เป็นกฎหมาย หรือเกี่ยวกับการบริหารราชการแผ่นดิน ต้อง แจ้งให้คณะรัฐมนตรีทราบด้วย

ข้อ ๗๘ ถ้าผู้แปรญัตติหรือผู้รับมอบหมายไม่มาชี้แจงต่อ คณะกรรมาธิการตามนัด จนเวลาดังกล่าวล่วงเกินกว่าสามสิบนาที นับแต่เวลาที่ คณะกรรมาธิการ ได้เริ่ม พิจารณาคำแปร ญัตติ ใด ให้ถือว่า คำแปรญัตตินั้นผู้เสนอได้ถอนแล้ว เว้นแต่คณะกรรมา ธิการจะพิจารณาเห็นสมควรผ่อนผันให้เป็นกรณีพิเศษก่อนเสร็จ การพิจารณาเรื่องนั้น

ข้อ ๗๙ ถ้าผู้แปรญัตติหรือผู้รับมอบหมายไม่เห็นด้วยกับ มติของคณะกรรมาธิการในข้อใด จะสงวนคำแปรญัตติในข้อ นั้นไว้เพื่อขอให้สภาวินิจฉัยก็ได้

ข้อ ๘๐ กรรมาธิการผู้ใดไม่เห็นด้วยกับมติของคณะกรรมา ธิการในข้อใด จะสงวนความเห็นของตนในข้อนั้นไว้เพื่อขอให้ สภาวินิจฉัยก็ได้

ข้อ ๘๑ เมื่อคณะกรรมการได้กระทำกิจการหรือพิจารณา
สอบสวนเรื่องใดตามที่สภามอบหมายเสร็จแล้ว ให้รายงาน
ต่อสภา

ในที่ประชุมสภา คณะกรรมการมีสิทธิแถลง ชี้แจง หรือ
แก้ไขเพิ่มเติมเกี่ยวกับกิจการที่ได้กระทำหรือเรื่องที่ได้พิจารณา
สอบสวน เพื่อกำหนดคณะกรรมการจะมอบหมายให้บุคคล
ใด ๆ แถลง ชี้แจง หรือแก้ไขเพิ่มเติมแทนก็ได้

ข้อ ๘๒ ถ้าคณะกรรมการเห็นว่า มีข้อสงสัยแก่คณะ
รัฐมนตรีควรทราบหรือควรปฏิบัติ ก็ให้บันทึกข้อสงสัยดังกล่าว
นั้นไว้ในบันทึกของคณะกรรมการเพื่อให้สภาพิจารณา

ในกรณีที่สภาเห็นด้วยกับข้อสงสัยของคณะกรรมการ
ให้ประธานสภาแจ้งไปยังคณะรัฐมนตรี

ข้อ ๘๓ ถ้ามีมติของสภาให้คณะกรรมการได้กระทำ
กิจการหรือพิจารณาสอบสวนเรื่องใดให้เสร็จภายในกำหนด
เวลาใด และคณะกรรมการนั้นกระทำกิจการหรือพิจารณา
สอบสวนจะไม่เสร็จภายในเวลาที่กำหนด ประธานกรรมการ
ต้องรายงานให้ประธานสภาทราบโดยด่วน

ในกรณีดังกล่าวในวรรคหนึ่ง ถ้าอยู่ในระหว่างสมัยประชุม
ให้ประธานสภาเรียกประชุม และประชุมอาจลงมติให้

ขยายเวลาที่ได้กำหนดไว้ หรือให้ตั้งคณะกรรมการใหม่แทน
คณะเดิม หรือให้ดำเนินการอย่างอื่นสุดแต่ที่ประชุมจะเห็น
สมควร แต่ถ้านอกสมัยประชุมและคณะกรรมการมีอำนาจ
ประชุมได้ตามข้อ ๘๔ ก็ให้ประธานสภาที่มีอำนาจอนุญาตให้
ขยายเวลาที่กำหนดไว้ได้ตามที่พิจารณาเห็นสมควร แล้วแจ้งให้
สภาทราบภายหลัง ทั้งนี้ ภายใต้บังคับข้อ ๑๒๗

ข้อ ๘๔ ห้ามมิให้คณะกรรมการใดดำเนินการของ
สถานอกสมัยประชุม เว้นแต่

(๑) ประธานสภาได้ร้องขอและสภามีมติไว้ให้คณะ
กรรมการนั้นดำเนินการนอกสมัยประชุมได้

(๒) หลังจากปิดสมัยประชุมแล้ว ประธานสภาพิจารณา
เห็นเป็นการจำเป็นหรือสมควร และได้ขอให้คณะกรรมการ
นั้นดำเนินการนอกสมัยประชุม ในกรณีเช่นว่านี้ ให้ประธาน
แจ้งให้สภาทราบภายหลัง

ข้อ ๘๕ กรรมการพ้นจากตำแหน่ง เมื่อ

(๑) ถึงคราวออกตามอายุของสภาผู้แทน หรือมีการยุบ
สภา

(๒) ตาย

(๓) ลาออก

(๔) มีการตั้งคณะกรรมการใหม่แทนคณะเดิม

(๕) ขาดการประชุมสามครั้งติดต่อกัน

(๖) สภามีมติให้พ้นจากตำแหน่ง

ข้อ ๘๖ กรรมการผู้ใดมีความจำเป็นไม่อาจมาประชุมตามกำหนดได้ให้แจ้ง เป็นหนังสือต่อเลขาธิการรัฐสภาเพื่อทราบการแจ้งโดยปกติให้แจ้งก่อนกำหนดประชุม

กรรมการไม่มาประชุมตามกำหนด โดยมี ได้แจ้งให้เลขาธิการรัฐสภาทราบ ให้ถือว่าขาดประชุม

ความในสองวรรคก่อนมิให้ ใช้บังคับในกรณีที่กรรมการไม่มาประชุมเนื่องจากการปฏิบัติกิจการอื่นที่เกี่ยวกับสภา

ข้อ ๘๗ ในกรณีที่ตำแหน่งกรรมการในคณะกรรมการใดว่างลง ให้ประธานกรรมการคณะนั้นแจ้งต่อประธานสภาเพื่อขอให้สภาตั้งซ่อม

หมวด ๘

กระทู้ถาม

ข้อ ๘๘ การตั้งกระทู้ถามให้เสนอล่วงหน้าเป็นหนังสือยื่นต่อประธานสภา โดยมีข้อความเป็นคำถามในข้อเท็จจริงหรือ

นโยบาย และให้ระบุด้วยว่าจะให้ตอบทางหนังสือราชการ-
เบกษา หรือจะให้ตอบในที่ประชุมสภา

การอ้างข้อเท็จจริงใด ๆ ประกอบกระทู้ถาม ข้อเท็จจริงนั้น
ต้องเป็นข้อเท็จจริงที่ผู้ตั้งกระทู้ถามรับรองว่าถูกต้อง แม้จะมีได้
ยืนยันรับรองไว้ในกระทู้ถามก็ตาม และถ้าจำเป็นจะต้องมีคำ
ชี้แจงประกอบ ก็ให้ระบุไว้เป็นส่วนหนึ่งต่างหาก

กระทู้ถาม ข้อเท็จจริงที่อ้าง ตลอดจนคำชี้แจงประกอบ
ต้องไม่พึมพำ วนเวียนหรือซ้ำซาก

ข้อ ๘๘ กระทู้ถามแต่ละกระทู้นั้น ให้ตั้งถามและซักถาม
ได้แต่เพียงคนเดียว

ข้อ ๘๙ กระทู้ถาม ต้อง ไม่มี ลักษณะอย่างหนึ่งอย่างใด
ดังต่อไปนี้

- (๑) เป็นเชิงประชด เสียดสี หรือแกล้งไต่ร้าย
- (๒) เคลือบคลุมหรือเข้าใจยาก
- (๓) เป็นเรื่องที่ได้ออกมาแล้วหรือชี้แจงแล้วว่าไม่ตอบ
- (๔) เป็นการให้ออกความเห็น
- (๕) เป็นปัญหาข้อกฎหมาย
- (๖) เป็นเรื่องที่ไม่มีความสำคัญ

(๗) เป็นเรื่องส่วนตัวของบุคคลใด ๆ เว้นแต่ที่เกี่ยวกับ
 การงานในหน้าที่ราชการ

ข้อ ๘๑ กระทั่งตามตามข้อ ๘๐ (๓) นั้น จะตั้งถามขึ้นใหม่
 ได้ในเมื่อมีสารสำคัญต่างกัน หรือพฤติการณ์ในขณะที่มี
 ตามคร้งนั้นได้เปลี่ยนแปลงไปจากเมื่อตั้งกระทั่งตามคร้งก่อน

ข้อ ๘๒ กรณีที่เกี่ยวกับประโยชน์สำคัญของแผ่นดิน หรือ
 เหตุฉุกเฉินที่มีความจำเป็นรีบด่วนในอันจะรักษาความปลอดภัย
 สาธารณะ หรือป้องกันภัยพิบัติสาธารณะ หรือกระทบกระเทือน
 ต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมหรือเสรีภาพของประชาชน
 อย่างร้ายแรง ซึ่งเป็นเรื่องที่รัฐมนตรีควรจะต้องรีบขจัดหรือ
 ดำเนินการโดยทันทีนั้น จะตั้งกระทั่งตามตัวนี้ได้

ข้อ ๘๓ ให้เป็นอำนาจของประธานสภาที่จะวินิจฉัยว่า
 กระทั่งตามใด ที่สมาชิกตั้งถามมาเป็น หรือไม่เป็นกระทั่งตาม
 ข้อ ๘๘ ข้อ ๘๐ ข้อ ๘๑ หรือข้อ ๘๒

การวินิจฉัยดังกล่าวในวรรคหนึ่งเป็นประการใด ให้เลขาธิการ-
 การรัฐสภาแจ้งให้ผู้ตั้งกระทั่งถามทราบภายในสิบห้าวันนับแต่วัน
 ที่ได้รับกระทั่งถามนั้น

ข้อ ๘๔ ให้ประธานสภาจัดส่งกระทู้ถามไปยังรัฐมนตรี
ซึ่งเกี่ยวข้อง และโดยปกติให้บรรจุเข้าระเบียบวาระภายใน
สิบห้าวันนับแต่วันที่ส่งไป แต่ในกรณีเป็นกระทู้ถามด่วน ให้
ประธานสภาจัดส่งกระทู้ถามไปยังรัฐมนตรีซึ่งเกี่ยวข้อง และ
ให้แจ้งไปด้วยว่าได้กำหนดจะให้ผู้ตั้งกระทู้ถาม ถามเรื่องนั้นใน
การประชุมครั้งใด การกำหนดเวลาดังกล่าวนี้ ให้ประธานสภา
คำนึงถึงความสำคัญของเหตุการณ์และความสนใจของประชาชน
ซึ่งควรจะได้ทราบ โดยปัจจุบันนี้เป็นหลักพิจารณา

ข้อ ๘๕ เมื่อถึงระเบียบวาระสำหรับกระทู้ถาม ให้
ประธานอนุญาตให้ถามตามลำดับ

ถ้ามีกระทู้ถามด่วน ให้ประธานอนุญาตให้ถามก่อนกระทู้
ถามที่มีใช้กระทู้ถามด่วน

ถ้ามีกระทู้ถามด่วนหลายกระทู้ ให้ประธานอนุญาตให้ถาม
ก่อนหลังตามที่ประธานเห็นสมควร

ในการถาม มีให้ชี้แจงหรืออ่านคำชี้แจงประกอบ

ข้อ ๘๖ ผู้ตั้งกระทู้ถามมีสิทธิถอนกระทู้ถามได้

เมื่อถึงระเบียบวาระสำหรับกระทู้ถาม ถ้าผู้ตั้งกระทู้ถาม
ไม่ถามหรือไม่อยู่ในที่ประชุม ให้ถือว่าได้ถอนกระทู้ถามนั้น

ข้อ ๙๗ เมื่อรัฐมนตรีได้ตอบแล้ว ผู้ตั้งกระทู้ถามมีสิทธิซักถามได้อีกสามครั้ง เว้นแต่จะขอซักถามต่อไปเพราะคำตอบยังไม่หมดประเด็น และประธานอนุญาต

ในการซักถามนั้น ผู้ตั้งกระทู้ถามมีสิทธิที่จะขแรงข้อเท็จจริงประกอบได้เท่าที่จำเป็น

ข้อ ๙๘ รัฐมนตรีจะขอเลื่อนการตอบกระทู้ถามในที่ประชุมก็ได้ แต่ต้องขแรงเหตุผลในที่ประชุม และให้กำหนดว่าจะตอบได้เมื่อใด

ข้อ ๙๙ ในการประชุมครั้งหนึ่งๆ ให้มีกำหนดเวลาเฉพาะกระทู้ถามไม่เกินหนึ่งชั่วโมงตามลำดับที่

ในกรณีเวลาที่กำหนดไว้ตามวรรคหนึ่งไม่เพียงพอ ประธานจะสงฆ์ขยายเวลาออกไปอีกก็ได้

ข้อ ๑๐๐ ในการประชุมครั้งหนึ่งๆ มิให้ผู้ตั้งกระทู้ถามคนเดียวกันถามเกินกว่าหนึ่งกระทู้ เว้นแต่ไม่มีกระทู้ถามของสมาชิกอื่นเหลืออยู่

ข้อ ๑๐๑ กระทู้ถามที่ให้อตอบในที่ประชุมสภา ถ้ารัฐมนตรียังมีได้อตอบ ให้เป็นอันระงับไปเมื่อคณะรัฐมนตรีทั้งคณะพ้นจากตำแหน่ง หรือเมื่อมพระราชกฤษฎีกาปิดสมัยประชุมของรัฐสภา

ถ้าเป็นกระทรวงที่ให้ตอบทางหนังสือราชการงานเบกษา ให้เป็นอันระงับไป เมื่อคณะรัฐมนตรีทรงคณะพ้นจากตำแหน่ง

หมวด ๙

การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติ

ข้อ ๑๐๒ ให้มีสารบบลงวันที่สภาได้รับร่างพระราชบัญญัติ จากวุฒิสภาและวันที่สภาส่งร่างพระราชบัญญัติไปยังวุฒิสภา

ข้อ ๑๐๓ ร่างพระราชบัญญัติต้องแบ่งเป็นมาตรา และต้องมีบันทึกประกอบ ดังต่อไปนี้

(๑) หลักการแห่งร่างพระราชบัญญัติ

(๒) เหตุผลในการเสนอร่างพระราชบัญญัติ

ข้อ ๑๐๔ ร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวกับการเงินตามความหมายที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญมาตรา ๑๑๗ ซึ่งสมาชิกเป็นผู้เสนอนั้น ให้ประธานสภาส่งไปยังนายกรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาไว้ก่อน

ข้อ ๑๐๕ การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติ ให้กระทำเป็นสามวาระตามลำดับ

ข้อ ๓๐๖ การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติในวาระที่หนึ่ง ให้พิจารณาและลงมติว่ารับหลักการหรือไม่รับหลักการแห่งร่างพระราชบัญญัตินั้น แต่ถ้าเป็นร่างพระราชบัญญัติที่วุฒิสภาเสนอมา ให้พิจารณาและลงมติว่ารับหลักการแห่งร่างพระราชบัญญัตินั้น หรือไม่เห็นชอบด้วยกับวุฒิสภา

เพื่อประโยชน์แก่การวินิจฉัยดังกล่าวในวรรคหนึ่ง สภาจะให้คณะกรรมการพิจารณาหลักการแห่งร่างพระราชบัญญัติหรือปัญหาใด ๆ เสียก่อนก็ได้

ข้อ ๓๐๗ ในการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติที่สมาชิกเป็นผู้เสนอ ถ้าคณะรัฐมนตรีขอรับร่างพระราชบัญญัตินั้นไปพิจารณาก่อนที่สภาจะลงมติตามข้อ ๓๐๖ ก็ให้รอการพิจารณาไว้ก่อน

ในการขอรับร่างพระราชบัญญัติตามวรรคหนึ่ง ให้สภากำหนดเวลาการรอการพิจารณาไว้ไม่เกินสองร้อยสี่สิบวันนับแต่วันที่คณะรัฐมนตรีขอรับร่างพระราชบัญญัตินั้นไป ถ้าครบกำหนดเวลาแล้วให้สภายกร่างพระราชบัญญัตินั้นขึ้นพิจารณาในคราวประชุมครั้งที่กำหนดเวลาได้ล่วงหน้าไปแล้ว

ข้อ ๑๐๘ ในกรณีที่สภามติในวาระที่หนึ่ง รับหลักการ
แห่งร่างพระราชบัญญัติ ให้สภาพิจารณาในลำดับต่อไปเป็น
วาระที่สอง

ข้อ ๑๐๙ เพื่อประโยชน์แก่การพิจารณาในวาระที่สองให้
พิจารณาร่างพระราชบัญญัติโดยคณะกรรมการที่สภาตั้ง
หรือกรรมาธิการเต็มสภา

ตามปกติให้พิจารณาร่างพระราชบัญญัติโดยคณะกรรมการที่
สภาตั้ง การพิจารณาโดยกรรมาธิการเต็มสภาจะกระทำ
ได้เฉพาะในกรณีมีความจำเป็นที่จะต้องตราพระราชบัญญัติขึ้น
ไว้โดยฉับพลันทันต่อสถานการณ์

ในการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติโดยกรรมาธิการเต็ม
สภานั้น สภาจะตั้งคณะกรรมการเพื่อพิจารณาปัญหาใดโดย
เฉพาะที่เกี่ยวข้องกับร่างพระราชบัญญัตินั้นก็ได้

ข้อ ๑๑๐ ในกรณีพิจารณาร่างพระราชบัญญัติโดยคณะ
กรรมาธิการที่สภาตั้งนั้น สภาจะให้คณะกรรมการสามัญหรือ
คณะกรรมการวิสามัญเป็นผู้พิจารณาก็ได้ เว้นแต่ร่างพระราช
บัญญัติงบประมาณรายจ่าย ต้องให้คณะกรรมการวิสามัญ
ซึ่งมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังเป็นกรรมาธิการ โดย

ตำแหน่งเป็นผู้พิจารณา และจะมีผู้ซึ่งมิได้เป็นสมาชิกเกินกว่า
หนึ่งในสามของจำนวนกรรมการทั้งหมดมิได้

ภายใต้บังคับข้อ ๖๘ คณะกรรมการตามวรรคหนึ่ง ต้อง
มีจำนวนกรรมการไม่น้อยกว่าคณะละห้าคน

ข้อ ๑๑๑ ในการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติชนกรรมาธิ
การที่สภาตั้งสมาชิก - ผู้ใดเห็นควรแก้ไขเพิ่มเติมร่างพระราช
บัญญัติก็ให้เสนอคำแปรญัตติล่วงหน้าเป็นหนังสือต่อประธาน
กรรมการภายในกำหนดเจ็ดวันนับแต่วันที่สภารับหลักการ
แห่งร่างพระราชบัญญัติ เว้นแต่สภาจะได้กำหนดเวลาแปรญัตติ
สำหรับร่างพระราชบัญญัตินั้นไว้เป็นอย่างอื่น

การแปรญัตติ โดยปกติต้องแปรเป็นรายมาตรา

ข้อ ๑๑๒ การแปรญัตติร่างพระราชบัญญัติงบประมาณ
รายจ่าย จะกระทำได้โดยลดรายจ่าย

ข้อ ๑๑๓ ห้ามมิให้แปรญัตติในจำนวนเงินซึ่งมีข้อผูกพัน
อย่างใดอย่างหนึ่งต่อไปนี้

- (๑) เงินสงฆ์เงินกู้
- (๒) ดอกเบี่ยเงินกู้
- (๓) เงินที่กำหนดให้จ่ายตามกฎหมาย

ในกรณีมีปัญหาว่ารายจ่ายใดมีข้อผูกพันเช่นว่านหรือไม่ ให้
เป็นอำนาจของประธานสภาที่จะวินิจฉัยชี้ขาด

ข้อ ๑๑๔ เมื่อคณะกรรมการได้พิจารณาร่างพระราช
บัญญัติเสร็จแล้ว ให้เสนอร่างพระราชบัญญัตินั้นโดยแสดงร่าง
เดิมและการแก้ไขเพิ่มเติม พร้อมทั้งบันทึก ต่อประธานสภา
บันทึกนั้นอย่างน้อยต้องระบุว่า ได้มีหรือไม่มีการแก้ไขเพิ่มเติม
ในมาตราใดบ้าง และถ้ามีการแปรญัตติและมติคณะกรรมการ
เกี่ยวกับคำแปรญัตตินั้นเป็นประการใด ก็ให้ระบุไว้ในบันทึก
นั้นด้วย

ข้อ ๑๑๕ เมื่อประธานสภาได้รับร่างพระราชบัญญัติและ
บันทึกของคณะกรรมการตามข้อ ๑๑๔ แล้ว ให้เสนอสภา
เพื่อพิจารณาต่อไป

ข้อ ๑๑๖ ในกรณีที่สภามีมติให้พิจารณาร่างพระราช-
บัญญัติโดยกรรมการเต็มสภา ให้ถือว่า สมาชิกทุกคนในที่
ประชุมประกอบกันเป็นคณะกรรมการ และประธานของที่
ประชุมมีฐานะเป็นประธานกรรมการด้วย

การพิจารณาโดยกรรมการเต็มสภา เป็นทั้งการพิจารณา
ชั้นกรรมการและการพิจารณาของสภาในวาระที่สอง เรียง
ตามลำดับมาตรารวมกันไปในตัว

ข้อ ๑๑๗ ในการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติที่คณะกรรมการพิจารณาเสร็จแล้วนั้น ให้สภาพิจารณาเริ่มต้นด้วยข้อร่างคำปรารภ แล้วเรียงตามลำดับมาตรา และให้อภิปรายได้เฉพาะถ้อยคำหรือข้อความที่การแก้ไขเพิ่มเติม หรือที่ผู้แปรญัตติสงวนคำแปรญัตติหรือที่กรรมการสงวนความเห็นไว้ ทั้งนี้ เว้นแต่ที่ประชุมจะได้ลงมติเป็นอย่างอื่น

ข้อ ๑๑๘ เมื่อได้พิจารณาร่างพระราชบัญญัติข้อ ๑๑๗ จนจบร่างแล้ว ให้สภาพิจารณาทั้งร่างเป็นการสรุปอีกครั้งหนึ่ง และในการพิจารณาร่าง สมาชิกอาจขอแก้ไขเพิ่มเติมถ้อยคำได้ แต่จะขอแก้ไขเพิ่มเติมเนื้อความใดมิได้ นอกจากเนื้อความที่เห็นว่ายังขัดแย้งกันอยู่

ข้อ ๑๑๙ เมื่อได้พิจารณาร่างพระราชบัญญัติในวาระที่สองเสร็จแล้ว ให้สภาพิจารณาในลำดับสุดท้ายเป็นวาระที่สาม

ข้อ ๑๒๐ การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติในวาระที่สามให้ที่ประชุมลงมติว่าให้เสนอหรือไม่ให้เสนอร่างพระราชบัญญัตินั้นต่อวุฒิสภา แต่ถ้าเป็นกรณีทวิมติสภาเป็นผู้เสนอ ให้ที่ประชุมลงมติว่าเห็นชอบด้วยหรือไม่เห็นชอบด้วยกับวุฒิสภา หรือถ้าในการพิจารณาในวาระที่สองได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมร่างพระราช

บัญญัติ ก็ให้ทรงพระชมลงมติว่าให้แก้ไขเพิ่มเติมหรือไม่แก้ไขเพิ่มเติม ในกรณีเช่นว่าน มติให้แก้ไขเพิ่มเติมให้หมายความว่าจะให้แก้ไขเพิ่มเติมตามที่ได้พิจารณาไว้ในวาระที่สอง และมติไม่แก้ไขเพิ่มเติมให้หมายความว่าจะสภาเห็นชอบด้วยกับวุฒิสภา โดยไม่มีการแก้ไขเพิ่มเติม

การพิจารณาในวาระนี้ไม่มีการอภิปราย

ข้อ ๑๒๑ ในกรณีที่สภาพิจารณาร่างพระราชบัญญัติและลงมติในวาระที่หนึ่งไม่รับหลักการแห่งร่างพระราชบัญญัติกีดหรือมีมติในวาระที่สามว่าไม่ให้เสนอร่างพระราชบัญญัตินั้นต่อวุฒิสภากัด ร่างพระราชบัญญัตินั้นเป็นอันตกไป

ข้อ ๑๒๒ ถ้าร่างพระราชบัญญัติที่ต่องยังยั้งไว้โดยบทบัญญัติมาตรา ๑๒๐ ของรัฐธรรมนูญ หรือตกไปตามข้อ ๑๒๑ นั้น เป็นร่างพระราชบัญญัติอนุมัติพระราชกำหนด ให้สภาตั้งคณะกรรมการไปยกร่างพระราชบัญญัติไม่อนุมัติพระราชกำหนดนั้นโดยไม่ชักช้า

เมื่อคณะกรรมการยกร่างพระราชบัญญัติไม่อนุมัติพระราชกำหนดดังกล่าวในวาระหนึ่งเสร็จแล้ว ให้สภาพิจารณาร่างพระราชบัญญัตินั้น และลงมติในวาระที่หนึ่งว่าจะรับร่างพระราชบัญญัตินั้นไว้พิจารณาหรือไม่ แทนการลงมติว่าจะรับหลักการแห่งร่างพระราชบัญญัตินั้นหรือไม่

ในกรณีที่สภามีมติให้รับไว้พิจารณา ก็ให้พิจารณาร่างพระราชบัญญัตินั้นในวาระที่สองและวาระที่สามต่อไปโดยลำดับ
ข้อ ๑๒๓ ร่างพระราชบัญญัติใดต้องยับยั้งไว้ โดยบทบัญญัติมาตรา ๑๒๐ ของรัฐธรรมนูญ เมื่อกำหนดเวลาตามมาตรา ๑๒๑ ของรัฐธรรมนูญ ได้ล่วงพ้นไป ประธานอาจขอปรึกษาที่ประชุมหรือสมาชิกเสนอญัตติให้ยกร่างพระราชบัญญัตินั้นพิจารณาใหม่ได้

ข้อ ๑๒๔ ในกรณีที่สภามีมติให้เสนอร่างพระราชบัญญัติต่อวุฒิสภา ให้ประธานสภาดำเนินการเสนอร่างพระราชบัญญัตินั้นต่อวุฒิสภาต่อไป

ในกรณีที่สภาพิจารณาร่างพระราชบัญญัติที่วุฒิสภาเสนอมาเมื่อสภามีมติเห็นชอบด้วยหรือไม่เห็นชอบด้วยกับวุฒิสภาหรือให้แก้ไขเพิ่มเติมร่างพระราชบัญญัติ ให้ประธานสภาแจ้งให้ประธานวุฒิสภาทราบ

ข้อ ๑๒๕ ในกรณีที่วุฒิสภาแก้ไขเพิ่มเติมร่างพระราชบัญญัติที่ได้เสนอไปตามข้อ ๑๒๔ วรรคหนึ่ง ให้ประธานสภาดำเนินการเพื่อให้สภากำหนดจำนวนและตั้งกรรมาธิการร่วมกันเมื่อสภาได้กำหนดจำนวนและตั้งกรรมาธิการร่วมกันแล้ว ให้ประธานสภาแจ้งไปยังประธานวุฒิสภา

เมื่อคณะกรรมการร่วมกันได้รายงานและเสนอร่างพระราชบัญญัติที่ได้อภิปรายแล้ว ให้ที่ประชุมพิจารณาลงมติว่าเห็นชอบหรือไม่เห็นชอบด้วยร่างพระราชบัญญัตินั้น

ข้อ ๑๒๒ ในกรณีที่สภาได้แก้ไขเพิ่มเติมร่างพระราชบัญญัติที่วุฒิสภาเสนอมา และวุฒิสภาได้แจ้งจำนวนกรรมการร่วมกันมาให้ทราบแล้ว ให้ประธานสภาดำเนินการเพื่อให้สภาตั้งกรรมการร่วมกัน และให้นำข้อ ๑๒๕ วรรคสองและวรรคสาม มาใช้บังคับโดยอนุโลม

ข้อ ๑๒๓ ในกรณีที่สภาจะต้องพิจารณาร่างพระราชบัญญัติที่วุฒิสภาเสนอมา ให้เสร็จภายในกำหนดเวลาตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๑๘ ของรัฐธรรมนูญ ถ้าการพิจารณาของสภาน่าจะไม่เสร็จภายในกำหนดเวลาดังกล่าว ให้ประธานสภาดำเนินการเพื่อขอให้วุฒิสภาขยายเวลาออกไปเป็นพิเศษ

หมวด ๑๐

การเปิดอภิปรายทั่วไป

ข้อ ๑๒๔ ญัตติขอให้เปิดอภิปรายทั่วไปตามมาตรา ๑๒๓ ของรัฐธรรมนูญต้องแสดงว่า จะให้คณะรัฐมนตรีแถลงข้อ

เท็จจริงหรือแสดงความคิดเห็นในปัญหาอันเกี่ยวกับการบริหาร
ราชการแผ่นดินในเรื่องใดบ้าง

ข้อ ๑๒๙ เมื่อได้กำหนดเวลาสำหรับการเปิดอภิปรายทั่วไป
ไปแล้ว ให้บรรจุนิติข้อให้เปิดอภิปรายทั่วไปนั้นเข้าระเบียบ
วาระประชุมเป็นเรื่องด่วน

ข้อ ๑๓๐ ในกรณีที่คณะรัฐมนตรีขอให้ระงับการเปิดอภิ-
ปรายทั่วไปให้ประธานสภาแจ้งเหตุผลที่ได้รับจากคณะรัฐมนตรี
ต่อที่ประชุม

ข้อ ๑๓๑ ในการเปิดอภิปรายทั่วไปตามมาตรา ๑๒๗ ของ
รัฐธรรมนูญ สมาชิกทุกคนมีสิทธิซักถามและอภิปรายได้

ข้อ ๑๓๒ นิติข้อเปิดอภิปรายทั่วไปตามมาตรา ๑๒๗ ของ
รัฐธรรมนูญต้องแสดงว่าไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็นรายตัวหรือทั้ง
คณะเพราะเหตุใด

ข้อ ๑๓๓ รัฐมนตรีมีสิทธิตอบข้อซักถามหรือการอภิปราย
ของสมาชิกครั้งละคนหรือจะรอไว้รวมตอบครั้งละหลายคนก็ได้

ในกรณีที่รัฐมนตรีเห็นว่าเรื่องใดยังไม่ควรเปิดเผย จะไม่
ตอบก็ได้

หมวด ๑๑

การรักษาระเบียบและความสงบเรียบร้อย

ข้อ ๑๓๔ ที่ประชุมสภาย่อมเป็นที่เคารพ ห้ามมิให้ผู้ใดกระทำการใดในที่ประชุมโดยขาดการวะ หรือก่อกวนความสงบเรียบร้อยของที่ประชุม

ข้อ ๑๓๕ ผู้ใดฝ่าฝืนข้อบังคับนี้ ประธานมีอำนาจเตือนห้ามปราม ให้ถอนคำพูด ห้ามพูดในเรื่องที่กำลังปรึกษากันอยู่ ให้กล่าวขอขมาในที่ประชุม หรือสั่งให้ออกไปจากที่ประชุมครั้งนั้น โดยมีหรือไม่กำหนดเวลาก็ได้

ในกรณีที่ประธานสั่งให้ผู้ใดออกจากที่ประชุม หากผู้นั้นขัดขืน ประธานมีอำนาจส่งตำรวจรัฐสภาให้นำตัวออกจากสถานที่ประชุมหรือออกไปให้พ้นบริเวณสภา

คำสั่งของประธานตามข้อนี้ ผู้ใดจะโต้แย้งมิได้

ข้อ ๑๓๖ การรักษาระเบียบและความสงบเรียบร้อยในส่วนที่เกี่ยวกับบุคคลภายนอกที่เข้ามาในที่ประชุมของสภาหรือบริเวณสภา หรือเข้าฟังการประชุมของสภา ตลอดจนมรรยาทของบุคคลเช่นว่านั้น และการโฆษณาข้อความเกี่ยวข้องด้วยการประชุมปรึกษาของสภา ให้เป็นไปตามระเบียบที่ประธานสภาวางไว้

หมวด ๑๒

บทสุดท้าย

ข้อ ๑๓๗ ถ้าประธานขอปรึกษาหรือสมาชิกเสนอญัตติให้
งดการ ใช้บท บังคับใน ข้อหนึ่ง ข้อใด แห่งข้อ บังคับนี้ เป็นการ
ชั่วคราวเฉพาะกรณีพิเศษ ที่ประชุมอาจลงมติให้งดการใช้บท
บังคับเช่นว่านี้ได้

ข้อ ๑๓๘ ถ้าบัญญัติการตีความข้อบังคับ ให้เป็นอำนาจ
ของสภาที่จะตีความ และให้ถือว่าการตีความของสภาเป็น
เด็ดขาด

ข้อ ๑๓๙ การขอแก้ไขเพิ่มเติมข้อบังคับ ต้องเสนอเป็น
ญัตติโดยมีสมาชิกรับรองไม่น้อยกว่าสิบห้าคน

การพิจารณาญัตติดังกล่าวในวาระหนึ่งให้นำข้อบังคับใน
หมวด ๙ ว่าด้วยการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติมาใช้บังคับ
โดยอนุโลม

ข้อ ๑๔๐ ในกรณีที่สมาชิกร้องขอให้นำความกราบบังคม
ทูลเพื่อมีพระบรมราชโองการ ประกาศเรียก ประชุม รัฐสภาตาม
มาตรา ๑๑๒ ของรัฐธรรมนูญ ให้ประธานสภานำความกราบ
บังคมทูลภายในสามวันนับแต่วันที่รับคำร้องขอ

เมื่อได้มี พระบรมราชโองการ ประกาศเรียก ประชุมรัฐสภาแล้ว ให้แจ้งให้ประธานวุฒิสภาและคณะรัฐมนตรีทราบ

ข้อ ๑๔๑ ในกรณีเรื่องที่สภาจะต้องพิจารณาเกี่ยวกับการอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้มีการจับหรือคุมขัง หรือหมายเรียกตัวสมาชิกไปทำการสอบสวนในฐานะเป็นผู้ต้องหาในคดีอาญา ในระหว่างสมัยประชุม ตามมาตรา ๑๑๔ วรรคหนึ่ง ของรัฐธรรมนูญ หรือในกรณีเรื่องที่สภาจะต้องพิจารณาอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้มีการพิจารณาคดีอาญาที่สมาชิกถูกฟ้องในระหว่างสมัยประชุม ตามมาตรา ๑๑๕ ของรัฐธรรมนูญ ให้บรรจระบุเบียบวาระเป็นเรื่องด่วน

ข้อ ๑๔๒ การที่สภาจะประชุมปรึกษาในเรื่องการร้องขอให้ปล่อยสมาชิกซึ่งถูกคุมขังอันเป็นการร้องขอตามมาตรา ๑๑๖ ของรัฐธรรมนูญนั้น จะกระทำต่อเมื่อประธานสภาขอปรึกษาที่ประชุมหรือสมาชิกเสนอญัตติ การพิจารณาเรื่องดังกล่าว ให้บรรจระบุเบียบวาระเป็นเรื่องด่วน

ข้อ ๑๔๓ ทุกวันประชุมครั้งสุดท้ายของเดือน ให้ประธานสภาแจ้งต่อที่ประชุมให้ทราบจำนวนญัตติและกระทู้ถามที่ยังค้างการพิจารณาอยู่

บทเฉพาะกาล

ข้อ ๑๔๔ ข้อบังคับนี้ไม่กระทบกระทั่งการใดที่ได้กระทำ
เสร็จไปแล้ว ส่วนการใดที่ยังกระทำค้างอยู่ ให้ดำเนินการต่อไป
ตามข้อบังคับที่ใช้ก่อนวันใช้ข้อบังคับนี้

ประกาศ ณ วันที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๑๓

พลตรี ศ. สิริโยธิน

ประธานสภาผู้แทน

สารบาญ

ข้อบังคับการประชุมปรึกษาของสภาผู้แทน พ.ศ. ๒๕๑๓

หน้า

หมวด ๑	การเลือกประธานและรองประธาน สภาผู้แทน	๔๕
หมวด ๒	อำนาจและหน้าที่ของประธาน และรองประธานสภาผู้แทน และเลขาธิการรัฐสภา	๕๐
หมวด ๓	การประชุมสภา	๕๒
หมวด ๔	ญัตติ	๕๗
หมวด ๕	การอภิปราย	๖๑
หมวด ๖	การลงมติ	๖๔
หมวด ๗	กรรมวิธีการ	๖๕
หมวด ๘	กระทู้ถาม	๗๕
หมวด ๙	การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติ	๘๐
หมวด ๑๐	การเปิดอภิปรายทั่วไป	๘๘
หมวด ๑๑	การรักษาระเบียบและความสงบเรียบร้อย	๙๐
หมวด ๑๒	บทสุดท้าย	๙๑
	บทเฉพาะกาล	๙๓

พิมพ์ที่ บริษัทสตีลการพิมพ์ จำกัด
953/1-3 ถนนบรรทัดทองพระนคร โทร 58554
นายสุธีระ ศรีภุธร ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา 2513

KD
32
ร 302 ท
2511

2152

รัฐสภา.

หนังสือที่ระลึกในงาน
พระอภิเษกสมรสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
พ.ศ. 2513

